

SLOVENCE STRIŽEJO

Matjaž Gams

Prvi del trilogije

ZRCALA RESNIČNOSTI

SLOVENCE STRIŽEJO TOLIKO STVARI LAHKO ENOSTAVNO IZBOLJŠAMO

Matjaž Gams

Prvi del trilogije

Zrcala resničnosti

*Brez ognja, meča in leda, ampak s poštenjem,
znanjem, pridnostjo in pametjo*

dr. Matjaž Gams
Slovence strižejo

Prva izdaja 2014
Copyright © 2014 dr. Matjaž Gams

Založil: dr. Matjaž Gams
Tisk: CICERO, Begunje, d.o.o.
Naklada: 500 izvodov

Oblikovanje naslovnice: Ernest Vider
Prelom: Mitja Lasič

Vse pravice pridržane. Noben del te knjige ne sme biti kakor koli reproduciran, shranjen ali prepisan brez predhodnega pisnega soglasja lastnika avtorskih pravic.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

323(497.4)

GAMS, Matjaž, računalništvo

Slovence strižejo : toliko stvari lahko enostavno izboljšamo : prvi del
trilogije Zrcala resničnosti / Matjaž Gams. - 1. izd. - Ljubljana : samozal. M.
Gams, 2014

ISBN 978-961-283-161-5

276101120

William Blake:

»If the doors of perception were cleansed,
everything would appear to man as it is,
infinite.«

Matej 7, 15-23:

»Varujte se lažnih prerokov, ki prihajajo k vam v
ovčjih oblačilih, znotraj pa so grabežljivi volkovi.
Po njihovih sadovih jih boste spoznali.«

Predgovor

Slovenci smo super sposobni kot posamezniki in manjše skupine. Če si pogledamo udeležbo na najbližjih svetovnih prvenstvih oz. olimpijske turnirje v najbolj odmevnih športih:

	ZDA	Rusija	Kitajska	Indija	Slovenija
Nogomet	Da	Da	Ne	Ne	Ne
Košarka	Da	Ne	Ne	Ne	Da
Rokomet	Ne	Da	Ne	Ne	Da
Hokej	Da	Da	Ne	Ne	Da
Skupno	3	3	0	0	3

Pri tem imajo omenjene države v povprečju nad 700 milijonov prebivalcev, Slovenija pa le 2. Podobne rezultate bi dobili pri pregledu medalj na prebivalca, kjer je Slovenija med najboljšimi na svetu. **Mi smo carji!**¹

Na nivoju na nivoju države ali občine pa smo Slovenci pogosto nerodni, včasih celo ekstremno nesmiselni. V tej knjigi najdemo nekaj takih primerov od mikro do makro-nivoja in tudi predlogov, kako jih sistemsko popraviti.

¹ Kot odgovor na to tabelo pogosto slišim, da ni objektivna, da se pretirano hvalimo, ker ne osvojimo tudi toliko kolajn. Ampak zakaj se ne bi vsaj občasno pohvalili, saj to počnejo vsi drugi? Zakaj bi vedno o sebi trosili samo slabe novice kot naši mediji – skoraj v vsakem dnevniku poslušamo, kje so delavci ostali brez plač, pa katero podjetje bodo prodali. Ali je Slovenec res srečen le, kadar trpi in sam sebe daje v nič?

Imamo toliko odličnih dosežkov, samo se nekako bojimo spraviti jih na dan. Najstarejše leseno in katerokoli veliko kolo, največji dimnik v Evropi, najboljšo smučarko vseh časov ...

Dogajanja v Sloveniji občasno **uhajajo zdravemu razumu**². Nekateri potezi slovenske nacionalne in lokalne politike so težko razumljive s strokovnega, zdravorazumskega in čisto človeškega zornega kota. Ko se pogovarjamo s kolegi, sosedi, znanci, smo pogosto osupli – kako je kaj takega mogoče, pa vendar se nam dogaja znova in znova.

Medtem ko govorimo o krizi, o zahtevah po privatizaciji pitne vode ali semen, razprodaje še zadnjih slovenskih podjetij, splošnem zategovanju vsem in zlasti javnemu sektorju, pa so **ceste in ulice tako polne avtomobilov višjega razreda, kot še nikoli**. Pri tem pa imamo tudi tak dolg in toliko nezaposlenih, kot še nikoli. Je to dvojje povezano?

Osnovni moto je, da znamo in zmoremo bolje, če bi le prenehali s prenizkim nivojem delovanja od nacionalne politike pa tja do delovnega mesta ali sprehoda. Tako malo bi bilo treba, da bi iztrebili večji del teh »neumnosti« - samo oživitve povratnih zank in delovanje civilne strokovne družbe.

Odprite oči in povejte naokrog: prevečkrat so nas žejne peljali čez vodo. **Čas je za pamet, znanje in poštenje!**³

Matjaž Gams

² Včasih slišim, da samo kritiziram Slovenijo. Večina kritik v tej knjigi res leti na slovenske razmere, vendar je kritika opremljena s konkretnimi predlogi, kaj spremeniti. Ne vidim druge možnosti za spremembe, kakor da najprej razkrinkamo slabosti in spuščanje megle, saj bi drugače že davno prišlo do izboljšav. V resnici pa imam Slovenijo enostavno in iskreno rad. To je moja dežela, tu sem se rodil in tu delam večino svojega časa. Zato je toliko pomembneje, da jo izboljšamo, da vsi skupaj zavijamo rokave.

³ Knjiga je posvečena vsem državljanom Slovenije, zlasti tistim dobrega srca, pa tudi onim drugim, do katerih velja biti strpen.

Nekaj pojasnil:

Knjiga je ponekod strokovna in ponekod bolj poljudna, avtobiografska, bolj satirična in ironična, noče biti preveč resna. Smeh se včasih prileže (glej spodaj). Je tudi angažirana, ker želi sporočiti Slovincem, da uvidimo zavajanja in nesmisle, ki jih mrgoli v javnih medijih. Zato in ker enostavno še nismo dovolj zreli, delamo velike in nepotrebne napake, ki so nas že in nas še bodo drago stale. Še nekaj: Morebiten dobiček od prodaje knjige je namenjen Rdečemu križu.

Pri naslovu knjige je bila dilema med »Slovence strižejo« in »Razprodajo Slovenije«. Recimo za spremljavo vsakodnevni prodaji novega in novega slovenskega podjetja malo za res in malo za šalo:

Zaradi prenosa sredstev elit iz Slovenije na novo lokacijo vas obveščamo o izjemni akciji z namenom odprodaje starih zalog:

RAZPRODAJA SLOVENSKE SREBRNINE

*Na osnovno ceno dobite do 1000 % popusta.
Kupite dve slovenski podjetji in dobite tretjega zastonj!
Enkratna priložnost za bogatenje brez tveganja in
nasprotovanja.*

Razprodajo odobril Urad za izgubo časa in denarja!

Vsebina / Kazalo

Kaj je šlo narobe?.....	11
Kdo je kriv?.....	23
Iz starih napak v nove?.....	31
Nekvalitetno odločanje in vodenje.....	39
Delno zgrešena evropska in slovenska vizija.....	45
Slovenska birokracija über alles	55
Slovenija na poti v informacijsko diktaturo	65
Je Slovenija (še) prijazna država?	73
Dobronamerni nasveti slovenski politiki	77
Kako naprej v lepše čase?	89
Programi reform skozi strokovno oko	101
Je ekonomija znanost?	109
Kaj povedo strokovne analize?	117
Strokovnost in naivnost.....	121
Manifest socialnega inteligentnega kapitalizma	129
Smo dovolj jezni za izboljšave Slovenije?.....	135
Sklepna misel	143
Dodatek 1: Dobro jutro, pamet	145
Dodatek 2: Ležeče policaje na avtoceste!	155
Dodatek 3: Nekaj preprostih splošnih mitov.....	161
Dodatek 4: Predstavitev avtorja	171

Kaj je šlo narobe?

Razmere v Sloveniji se zadnjih pet let poslabšujejo, nekoč zvezda tranzicije smo v povprečju nekaj zadnjih let med zadnjimi v EU po rasti BDP in med prvimi po rasti zadolžitve (Zadnji dvigi BDP so posledica županskih volitev, ker so za izvolitev intenzivno urejali komunalo, ceste itd. Je pa to tudi potrditev neke ekonomske smeri. Katere?). Če bomo razumeli, kje smo storili velike napake, bomo lažje našli pravo pot za ponoven zagon.

Slovenija je postala samostojna država pred dobrima dvema desetletjema. Zaznamovalo jo je naslednje:

- izjemni uspehi na nekaterih področjih, recimo športu, znanosti, prodoru nekaterih podjetij v svetovni vrh
- enakopravni nastopi v Evropi in po svetu, vključitev v EU in NATO
- preusmerjanju državnega premoženja v žepe »interesnih« skupin, po domače povedano – prenekateri politiki od nacionalnih do lokalnih so preusmerjali sredstva v svoje žepe in žepe svojih somišljenikov
- ustavno sodišče in pravni sistem kar nista uspela preskočiti iz komunističnega v normalen nivo delovanja in sta večino nečednosti in kriminala belih ovratnikov puščala nedotaknjenih ob dajanju prednosti ideologiji pred stroko
- javnost je bila tolerantna do »svojih« ne glede na to, kaj nelegalnega so storili, pogosto smo ostali pri ideoloških delitvah od druge svetovne vojne dalje
- stroka je zaman razlagala in svarila, da delamo velike sistemske napake.

Poglejmo nekaj najbolj očitnih primerov **preusmerjanja državnih sredstev v privatne žepe**. Najbrž prednjači denacionalizacija, ocenjena nekje na 4 milijarde »čistega« in skupno na kakšnih 5 milijard evrov. Ta sredstva so dobili tudi tuji lastniki in sodelavci okupatorja. Če bi država npr. denacionalizirala s 50% dokapitalizacijo, bi tako dobila sredstva za vračanje dolgov za tri leta in ne bi stiskali pri zdravilih, dijaških malicah, regresih. Ko je politika sprejela denacionalizacijo, bi jo lahko ljudstvo zavrnilo z referendumom, vendar **je Ustavno sodišče zavrnilo možnost referenduma**, opozicija pa ni niti poskusila omiliti vsaj pretrde izvedbe denacionalizacije. Utemeljitev, da je lastnina nedotakljiva, je celo za laike najbrž prozorna, saj je vendar šlo za odnos med državnim in privatnim lastništvom. Državni gozd, ki so ga vzeli celo podpornikom okupatorjev, ki je bil nato pol stoletja v lasti vseh Slovencev, se je vrnil nazaj lastniku. Torej: pobrali so večini Slovencev sredstva iz žepa in jih razdelili nazaj tistim, ki so imeli omenjeno lastnino pred dobrimi petdesetimi leti. Pri tem omenimo tudi drugo plat, ker zadeva s stališča človekovih pravic ni enolična: da je bila nacionalizacija izvedena na komunistični način, da se je jemalo tudi poštenim in sposobnim, ki so imeli (pre)več glede na komunistično ideologijo. Po svoje torej ni nič narobe, če bi se jim nekaj vrnilo. Glede na izvedbo pa je očitno, da je šlo **za vračanje z več kot dobro vago in počez na račun države Slovenije (večine državljanov)**. Opozicija pa je bolj ali manj nalašč dopustila ta pojav iz neznanih razlogov – morebiti zato, da bi na novo oškodovani volili proti tedaj vladajočim strankam, ali pa so tudi sami imeli prste vmes.

Ta ideologija – vzemimo državi, ker ne zna dobro gospodariti, in dajmo privatnikom, ki bodo poskrbeli, da bo državi dobro šlo, je na Slovenskem pogosto podpora kraji državnega premoženja

in zavajanja množic. Še enkrat: v večini primerov gre za to, **kdo bo nakradel več državnega premoženja in ga razdelil v svoj žep in v žepe svojih somišljenikov**. S čim lahko to pokažemo ali celo dokažemo? Ste se kdaj vprašali, zakaj je pri nas kilometer ceste ali železnice bistveno dražji kot podoben kilometer v tujini? Podobno TEŠ 6, Patria in skoraj vsi večji projekti? Zakaj imamo izbrisane, ko bi urejena država tako ali drugače že davno rešila problem, politiki pa so na vsa usta obljubljali, da jim zagotovo ne bo treba plačevati odškodnin (seveda spet iz naših žepov)? Zakaj imajo elitni Slovenci v tujini okoli 50 milijard, tj. 50 x tisoč x tisoč x tisoč evrov, tj. 50.000.000.000 evrov, pa ne plačujejo davkov, ne lovijo jih dacarji, ... medtem ko nemške utajevalce davkov obsojajo na nekaj let zaporu za nekaj utajenih milijonov, kot so slavnega direktorja največjega nemškega nogometnega kluba? Medtem ko nas, normalne ljudi, kaznujejo, če vozimo nekaj kilometrov nad omejitvijo ali če pozabimo prijaviti kakšno malenkost (kar je sicer edino prav, samo v primerjavi z milijardami v tujini in krajami pri večjih projektih toliko kot nič). Zakaj obsojeni politiki od lokalne do nacionalne ravni niso tako kot normalni občani v zaporu, oz. zakaj se jim dovoli še naprej opravljati vodstvene funkcije?

Naslednji velik pojav državne kraje je bil izveden preko občin, npr. preko sprememb nezazidljivih parcel v zazidljive s spremembo prostorskega plana. Na ta način se je v žepe pretočilo več sto milijonov.

Tudi župani kar nekaj slovenskih mest so se zapletli v sumljive oz. celo prepovedane posle. Ljudje smo izgubili živce, kot recimo v Mariboru in potem marsikje po Sloveniji, vendar sta jih policija in kazensko-sodni aparat učinkovito zadržala z

metodami nasilnega diktatorskega režima na relativno benignih protestih. Neznosno je bilo gledati poročila, kako se politiki na državni in lokalni ravni zagovarjajo, da niso naredili nič neprimernega, nič nedostojnega, pri čemer pa je bilo jasno, **da se jim cedi od prstov in da bi bili v vsaki normalni državi že davno za zapahi.**

Svojevrstna zgodba je pojav tajkunov – dajmo prenesti državni denar v roke naših lokalnih gospodarstvenikov in bomo tako neučinkovito državno lastnino spremenili v dobro delujočo privatno tržno inštitucijo. Tudi cerkveni dostojanstveniki so se spustili v tvegana posojilna posla in – pogoreli na celi fronti. Ko smo najeli za 3 oz. 4.6 milijarde evrov kreditov za slabo banko, so k temu znesku več kot milijardo prispevali nesposobni cerkveni ekonomski (resda niso niti v najslabših sanjah pričakovali, da se bo tako slabo obrnilo, zlasti tistih nekaj odločujočih cerkvenih vodilnih, ampak igranje z ognjem je za žonglerje in ne za gospodarske amaterje, opeklo pa je vse davkoplačevalce). Če smo pri denacionalizaciji državi (tj. našim žepom) odvzeli nekatere nepremičnine, npr. gozdove, zakaj jih ob odplačevanju dolgov v slabi banki iz vseh naših žepov nismo prenesli nazaj v državno lastnino? Zakaj davkoplačevalci plačamo 2x določenim skupinam ljudi in ne dobimo nič nazaj?

Odveč je pisati, da je več strokovnjakov, tudi sam, nekajkrat opozarjalo, da npr. cerkev nima kaj iskati pri povsem tržnih dejavnostih, npr. pri IKT podjetjih, pa da je dajanje neutemeljenih kreditov igranje z bančno žerjavico. Nihče nas ni poslušal, ali pa smo slišali, da zagovarjamo samoupravljanje in komunizem, da ne razumemo tržnih zakonitosti, nevidne Smithove roke, ki bo preko tržnih mehanizmov poskrbela za blagostanje vseh. Pravljičje za lahko noč!

Te neumnosti so praviloma udarile po žepih vseh državljanov Slovenije, vendar so jih v končni fazi vsaj nekateri tajkuni, koruptivni župani in pokvarjeni duhovniki vseeno dobili po grbi – od zaporov do upokojitev in prepovedi udejstvovanja. Vseeno je bila porazdelitev odgovornosti nesorazmerna. Nekaj velikih tajkunov in politikov je obsojenih, večina pa jo je odnesla z milijoni v tujini.

Trenutno se govori, da je največ prelivanja državnega premoženja v privatne žepe preko gozdnih podjetij, kjer pri vsaki aktivnosti državo solidno oberejo. V medijih skoraj nič, v javnosti pa nič zavedanja, čeprav po ulicah in po hodnikih marsikdo in poučeni točno vedo, za kaj gre. Da pa bi slišali na TV ali da bi kdo predlagal spremembo?

Naslednji veliki korak prelivanja državnega premoženja v zasebne žepe se že dogaja, še bolj pa naj bi se zgodil s predvideno privatizacijo. Ali resnično kdo misli, da so Mercator prodali Agrokorju zato, ker je to za Slovence dobra poteza? Mirno lahko zapišemo, da se **roparskim elitam cedijo sline po še tistem preostanku državnega premoženja, imenovanem »družinska srebrnina«, ker drugega premoženja počasi zmanjkuje.** Da pa bi to dosegle, **vršijo masovno propagando** preko medijev, nas prepričujejo v svojih javnih nastopih, manipulirajo z informiranjem itd. Poleg tega imajo zvesto podporo v dobršnem delu ekonomistov, tudi v sedanji in preteklih vladah. Najbolj žalosten je občutek, da marsikateri od njih verjame v strokovne usmeritve neoliberalizma in globalizacije, čeprav so za Slovenijo škodljive. Ne znajo ovrednotiti integralnih posledic posameznega ukrepa, ampak bolj ali manj samo preštejejo trenutne številke.

Naslednji problem je v tem, da smo prvič dobili svojo državo brez tradicije vodenja in enostavno **še nismo dovolj zreli**: dovolj pametni, dovolj korektni, dovolj pozorni. Najhuje je seveda to, da nam kradejo državno in drugo premoženje iz naših žepov, ne da bi nas kdorkoli karkoli vprašal. Smo pa v veliki meri sami krivi, ker podpiramo »naše« politike, ki kradejo za nas od »onih drugih« in **ne zahtevamo, da so vsi politiki brez izjeme pošteti**. Lep primer so obsojeni, ki sodelujejo v političnem odločanju na občinskem ali državnem nivoju. In nato slišimo komentar: zakone je potreba spoštovani, čeprav so slabi, čeprav lahko kriminalci vodijo našo državo ali občino. Pa saj so namenoma pisali take zakone, da so lahko nekaznovano kradli!

Eden največjih problemov Slovenije je **demografski**: Imamo preveč upokojencev in premalo otrok. Pri 600.000 upokojencih ki dobivajo primerne pokojnine za svoje preteklo delo, imamo 150.000 nezaposlenih in okoli 800.000 zaposlenih za polni delovni čas z normalno plačo. To enostavno ne pije vode. Vrsto let smo še nekako pokrivali minuse z novimi in novimi posojili, potem pa je počilo zaradi svetovne krize. **Vseeno je to večinoma naša krivda**: ignorirali smo opozorila stroke, predloge reform itd. in še naprej živeli »na kredit«. Ta kredit pa vse bolj postaja krvavi kamen za vratom vseh nas in še bolj bodočih generacij. Ko hazarder začne prodajati še zadnja premoženja (oz. Slovenija podjetja), gre samo navzdol.

Problem kreditov in brezposelnosti oz. slabe gospodarske rasti je v precejšnji meri **povezan z vodenjem EU**: prejšnji predsednik evropske komisije bi sprivatiziral vse od vode do interneta, Anglija ni pripravljena kaj dosti prispevati za ogromne dobičke, ki jih ima kot del širšega evropskega prostora, Nemčija

pa je paradoksalno izvor evropskih problemov. Povprečni Nemec misli, da je najbolj urejen in korekten: ne živi na račun drugih, ne najema kreditov in skrbi za normalno urejeno poslovanje. Trdno dela in mnogo izvaža. Druga plat medalje pa je tako očitna, da o njej pogosto pišejo tudi ameriški in svetovni ekonomisti: Nemčija je odgovorna za **začetek trde varčevalne politike, ki je povzročila nekajkratni porast nezaposlenosti zlasti v sredozemskih državah, Nemčija še naprej pretirano izvaža** in s tem potiska preostali del Evrope v asimetrično pozicijo do te mere, da ne samo ogroža razvoj vrste evropskih držav in Evrope kot celote, ampak celo obremenjuje svetovno ekonomijo. Nekateri gredo celo tako daleč, da trdijo, da je tokrat Nemčija v tretji evropski vojni osvojila Evropo brez enega strela. Zakaj? **Ker je večina dolgov drugih članic predvsem pri njenih bankah, ki bodo dosegale v bodočnosti mastne dobičke.** Seveda – če se ne bodo ostale države osvestile tega oderuštva in **ne bodo zahtevale odpisa dolgov.** Tako kot so države morale v ustave zapisati, da bodo poslovale brez pretiranih kreditov vsako leto, lahko sprejmejo tudi zakon, da se odpiše npr. tretjina vseh dolgov vsaki državi. Resnici na ljubo velja dodati, da je bilo neodgovorno najemanje kreditov od Grčije do Slovenije nekorektno, vendar je sedaj velik del nekorektnosti na Nemčiji in sorodnih državah, ki zaradi varčevanja pehajo Evropo v stagnacijo, države dolžnice pa v nazadovanje. Ravno to je paradoks – Nemčija s svojim načeloma korektnim pogledom peha celo Evropo v zaostajanje za drugimi celinami. Da ponovimo: čeprav je Nemčija ena izmed najbolj razvitih, civiliziranih, strokovno in gospodarsko naprednih držav sveta, se je zaradi premajhnega razumevanje integralnosti in različnosti Evrope pojavila kot zaviralec evropskega razvoja. **Paradoks je, da se država, ki je nosilka vizije združene Evrope, pojavlja kot cokla razvoja.** Nekateri celo govorijo, da

je Nemčija eden največjih parazitov Evrope, saj neusmiljeno sesa druge države. Hkrati pa je Nemčija ena izmed držav, ki se upirajo pretiranemu demontiranju javnega sektorja in pravic ljudi, ki se bori za človeku dostojno življenje.

Še en pomemben korak je neugoden za Slovenijo – svetovni ekonomisti stalno preračunavajo, kako koristna je globalizacija za gospodarsko rast. Empirično njihove trditve enostavno ne držijo za Evropo in Slovenijo. Medtem ko sta Kitajska in Indija po globalizaciji zaradi svojega družbenega kapitala – veliko poceni delovne sile - dosegali rast med 5 in 10%, sta ZDA in Evropa obtičali pri 2-3%, Slovenija pa zadnja leta še nižje. Globalizacija torej koristi predvsem manj razvitim državam, ki zaposlijo veliko svojih manj plačanih delavcev, bolj razvitim državam pa ostanejo brezposelnost in stagnacija.

Podobno slovenski ekonomisti npr. izračunajo, da bomo s prihodom tega ali onega kapitala bogatejši. Osnovna napaka, ki jo pri tem delajo, je banalna – **ekonomisti računajo, kako bo šlo Sloveniji, ne pa – kako bo šlo Slovincem**. Povedano bolj preprosto: Če prodate svoje stanovanje ali hišo in greste živet v hotel, boste v ekonomskem smislu naenkrat postali bogataši. Vendar Slovenci dobro vemo, da je to navaden nateg. Ali: Vse kmetijske površine prodate npr. Kitajcem, vse avtoceste Italijanom, vse vode Francozom in Sloveniji gre zaradi velikega priliva na papirju ekonomsko bistveno bolje, Slovincem pa v resnici bistveno slabše. Kdo tega ne razume? Nekateri ekonomisti, nekateri politiki, ali kar mi vsi?

Podobno je s predvideno prostocarinsko cono med Severno Ameriko in EU – dobičke bodo spet pospravile elite, velika večina Evropejcev pa bo živela slabše kot prej. Seveda bi tudi

carinsko združitev lahko speljali v korist vsem Evropejcem, a konkretne določbe delajo predstavniki multinacionalk in elit in zakaj neki ne bi napisali tako, da bo odgovarjalo le njim?

Nisem še omenil, da sam in v strokovnih krogih izvajamo študije brez vsake ideologije, celo brez predznanja ekonomije, poslovanja ali kateregakoli vpliva – enostavno empirično izmerimo, katere relacije držijo in kakšne posledice prinesejo. Glede na trditve svetovno priznanih ekonomistov, ki so trdili marsikaj, kar se je včasih pokazalo kot povsem zgrešeno, pogosto pa je bilo bistveno slabše kot napovedano, se v ekstremu postavlja celo vprašanje, **ali je ekonomija na makro-nivoju sploh znanost?** Še napovedovalci izbruhov vulkanov imajo boljši odstotek uspeha. No, najbrž drži drugače: politika in mediji (pogosto pod vplivom lastnikov kapitala) v medijih izpostavljajo tiste ekonomiste, ki zagovarjajo ukrepe v njihovo korist. Pravi ekonomski strokovnjaki, in takih imamo tudi v Sloveniji kar lepo število, pa ali ne pridejo v medije, ali pa se jih preglasi in ignorira.

Problem medijskega pranja možganov je grozljiv. Zakaj neki verjamemo, da nas črna mačka v petek trinajstega pelje v nekaj groznega, če je empirično dokazano, da to ne drži? Razlog je v tem, da so nas toliko časa bombardirali z izmišljeno vražo, da hočeš-nočeš vsaj malo verjamemo vanjo. Ker vsak dan naši možgani prejmejo nekaj deset minut reklam s svojo izredno strokovno preštudirano intuitivno sugestivno močjo, **smo hočeš-nočeš postali sužnji kapitala.** Verjamemo, da je prav, da imajo bogati veliko denarja, da se to obeta tudi nam, da bomo ob zapravljanju večno lepi, mladi in občudovani, da je dober človek egoist z veliko kapitala. Zato **smo opustili stare dobre človeške navade** od poroke do materinske ali očetovske ljubezni in

povsem običajnega prijateljstva. Ko mlajšim kolegom, ki večinoma o neoliberalizmu ne rečejo dobre besede, omenim, da imajo vseeno oprane možgane, ker so sprejeli večino tovrstnih trditev od egoističnega potrošniškega posameznika do ukinitve vseh tradicionalnih človeških, sorodstvenih in skupinskih vezi kot poroke, me le malo zmedeno pogledajo, še vedno pa jih »oprani« možgani silijo v eno smer – neoliberalistično, od človeštva in sočloveka odtujeno!

Ena izmed ključnih napak v našem sistemu je odsotnost popravljanja očitnih slabosti. **Sistem brez povratnih zank ne more dobro delovati** in tak je zadnja desetletja sistem vodenja Slovenije. Odtujenost med vodenjem države oz. njenih podsistemih in civilno družbo oz. posamezniki je značilna za komunistične ali druge diktatorske režime – na eni strani so vzvišeni voditelji in na drugi ovce za striženje. Komunistični in diktatorski režimi to delajo preko nasilnih mehanizmov, neoliberalni pa preko pranja možganov z reklamam in masovnim zavajanjem - ampak rezultat je enak: **ovce strižejo!** Bistveno bolje deluje demokratična, strokovna država in sistemi, ki upoštevajo vsako dobro pripombo in hitro odpravijo vsako večjo težavo ali slabost.

Nekaj predlogov:

Glede (ne)odgovornosti izvoljenih posameznikov:

1. Za vsako izvoljeno mesto od parlamenta, sodišč z ustavnim vred do občine ali društva je dovoljeno izvesti referendum, kjer se predčasna zaključitev mandata sprejme, če se več kot tretjina glasujočih tako izjasni (to ne ukinja trajnega mandata sodnikov, le voljene funkcije).

2. Referendumi in volitve se zaradi velikih stroškov izvedejo večinoma elektronsko in le za določene posameznike fizično.
3. Sprejeti je treba vrsto zakonov, ki bodo omogočili vladavino ljudstva za ljudstvo ob pomoči stroke v izogib slabim in koruptivnim potezam domačih in tujih elit.
4. Pravnomočno obsojenim na prvi stopnji nad 3 mesece se onemogoči vsakršno vodstveno delo v političnih strankah, nacionalnih, lokalnih in drugih organih.

Predlog za zaustavitev kraje v državnih gozdovih:

1. Spremenimo zakonski in nadzorni režim.

Predlogi za zmanjšanje števila reklam:

1. Na eno uro predvajanja TV programa se dovoli 5 min reklam in 5 min strokovno preverjenih reklam.
2. Ustanovi se strokovno telo, ki skupaj z Zvezo potrošnikov brezplačno preverja strokovno ustreznost reklam.
3. V času dnevnih poročil ni dovoljeno predvajanje reklam v celotnem obsegu poročil (skupno vreme, poročila, šport itd.) oz. za centralna dnevna poročila najmanj 1h skupno.
(Ko so slovenski poslanci sprejeli zakon, da med poročili niso dovoljene reklame, so TV hiše razbile centralna poročila na posamezne bloke in vmes oddajajo reklame. To je le en izmed **tipičnih primerov britja norcev iz stroke**, ki take pojave seveda opazi. Javnost pa je bila s predpisom zadovoljna in je ni motilo očitno izigravanje.)
4. Pred in po predvajanju otroških in mladinskih oddaj do 16 let ni dovoljeno predvajanje reklam v terminu pol ure prej in potem. V primeru odsotnosti otroških oddaj se

avtomatično za to nameni čas npr. od 16h do 18h
(posebej škodljivo je zasvajanje mladih možganov).

Predlog za izboljšanje povratnih zank:

1. Vsa strokovna združenja in društva imajo pravico dajati pripombe na predloge zakonov, ki morajo biti obravnavana v parlamentarni ali občinski razpravi oz. na primernem nivoju.
2. V primeru ignoriranja predloga od kateregakoli združenja ali posameznika, se primerno sankcionira odgovorni posameznik, ki ga je ignoriral.

Kdo je kriv?

Zadnja leta se zavedamo, da velja večjo težo dati pravni državi, urejenemu in sistemskemu delovanju. Ko pa črnograditeljem grozi rušenje, se bogati čudežno izvijejo, tudi predstavniki interesnih skupin, manjšin, etničnih skupnosti itd. Manj premožnim oz. normalnim, kakršnih nas je velika večina, pač rušijo in takrat se mediji in javno mnenje razburi, kakšna svinjarija je to. Seveda je hudo narobe, da se bogati lumpi (in vsi »posebni«) izvlečejo (in to je nujno, res nujno spremeniti), kaj pa je narobe, če se revne lumpe kaznuje? Kaj je narobe, če rušijo črne gradnje v rezervatih? Po televiziji lahko vidimo, kako v nekaterih državah tretjega sveta lokalni prebivalci zidajo v rezervatu, krivolovci pa povzročajo izumrtje nekaterih vrst, npr. sedaj podvrste afriškega nosoroga – zahodni črni. Obsojanja vredno! Pa je prav tako **obsojanja vredno branjenje črnih gradenj v slovenskih rezervatih!** S tem ko mediji in ulica branita črne gradnje npr. v slovenskih rezervatih, javno navijamo za ne-pravno in ne-urejeno in ne-ekološko državo.

V nekaterih razvitih državah črnih gradenj praktično ni, ker sprti vse počistijo. Pri nas pa se v primeru zahtev po rušenju črnih gradenj vzdigne vik in krik, vzpostavijo se obrambne skupine, išče se vse mogoče izgovore, pravniki se prostovoljno postavijo v bran črnograditeljem, mediji objavljajo kritične prispevke o »hudobni« državi. Se vam ne zdi, da je to naša država, da z napadi nanjo ne napadate samo vseh žepov Slovencev, ampak predvsem nas vse, naš ponos, našo korektnost? Se vam ne zdi, da smo prav mi sami kot medijski prostor in kot javnost uničevalci urejene pravne države? Razlog za tak pristop je sicer znan – tisočletja so nas tlačili tuji gospodarji, zato se je sovraštvo do sistema utrdilo v vseh nas.

Policisti, dacarji, inšpektorji ... so bili orodje v rokah tujih vladarjev. Ključno vprašanje je, ali **so danes policisti, vojaki, zdravniki, učiteljice orodja sovražnih elit, naših in tujih, ali so del naše države. Smo v Sloveniji mi gospodar?**

Najprej se zavedajmo, da tisti, ki krade Sloveniji, krade vsem nam, vsem davkoplačevalcem. Kradljivci, goljufi in črnograditelji niso slovenski junaki, Robini Hoodi, ampak nam vsem kradejo denar in uničujejo perspektivo. Pri tem načelno ni važno, ali gre za bogate ali revne, politično elito ali klošarje, čeravno v praksi naš represivni podsistem kaznuje normalne posameznike, bogate elite in »izjeme« pa so nedotakljive.

Ker zadnja leta najamemo približno milijardo novih kreditov po zelo neugodnih (in zadnje čase po skoraj sprejemljivih) obrestih, bo žal treba čedalje več varčevati. Samo za dolgove damo na leto milijardo, zato so nujni dodatni (smotrni) rezi. Pa se vedno dvigne vik in krik najprej opozicije, potem civilne družbe, sindikatov, vseh mogočih, naj vlada predlaga katerokoli varianto varčevanja, npr. davek na nepremičnine (ki je bil sicer res mizerno pripravljen). **Saj vsi razumemo, da je nujno varčevati, ampak hkrati nobeden od nas ne pristane na katerikoli konkreten predlog.** Kvadratura kroga?

Čeprav se določene stvari izboljšujejo, je tempo prepočasen. Kako razumeti, da naši lumpi še vedno z lahkoto poskrijejo sredstva v tujini in so še vedno bogati na naš račun, politika pa kar noče in noče sprejeti primerne zakonodaje? Kako razumeti, da **so celo novi zakoni še vedno napisani tako, da piscem zakona omogočajo »legalno« pretakanje denarja v njihov žep** ali vsaj njihovi sferi in njihovim prijateljem, za dobro vse Slovenija pa nikomur ni? Kako razumeti, da volimo

skorumpirane politike, ker so »naši«, pa ni važno, če ne spoštujejo Slovenije in zakonov? Zato, ker bodo nekaj naredili za nas, podskupino Slovencev proti drugi podskupini Slovencev? Najbolj tragično je poslušati sovraštvo med levimi in desnimi zaradi dogodkov med in po drugi svetovni vojni. Odpustili smo vsem okupatorjem, vsem koncentracijskim taboriščem, vsem pobijanjem in mučenjem s strani držav, ki so nas okupirale, nočemo pa odpustiti našim sorojakom iz nasprotnega političnega pola. **Kako naj imamo zmerni in prijazni tudi tako državo, če je del populacije zastrupljen s sovraštvom,** željo po nadvladi in želi drugim slabo – torej ne more želeli celi Sloveniji dobro? Osebnost sem politično neuvrščen in pri vsaki stranki najdem kaj dobrega in kaj slabega. Strogo pa se distanciram od vseh nespornih goljufov in kriminalcev, najkasneje v primeru pravnomočne obsodbe. Zagovarjati pokvarjenice je sprevrženo dejanje.

Kako je mogoče, da se stranke praviloma skoraj 100% odločijo, da bodo podprle svojega vodjo ne glede na težo storjenega dejanja? **Slovenska politika s tem odkrito kaže svojo nezrelost.** Verjeli ali ne, večina politikov, ki sem jih osebno srečal (in teh je bilo kar nekaj) daje vtis poštenosti in korektnosti (strokovnosti pač ne). V pravilih igre, kot so v Sloveniji, kjer svojim pokvarjencem gledamo skozi prste, pa smo mi, volivci, ustvarili razmere za rast korupcije, nepoštenja in trohnenja urejene države. Pravzaprav je kriva celotna družbena klima. Slovenija sicer gre skozi fazo samoočiščenja in iskanja pravih vrednot, vendar prepočasi.

Včasih se pojavi v medijih predstavnik te ali one sfere in pove, da oni pa res niso nič krivi, da so krivi predvsem politiki in morda ekonomisti (posebej hecno je poslušati bančnike ali

pravnike), ker sprejemajo slabe zakone in ker nam dajejo slabe nasvete glede gospodarjenja. Dobro, to so morda res glavni krivci. Ampak tudi civilna združenja, celo tako odlična kot SAZU in Inženirska akademija Slovenije, se kljub pozivom posameznikov niso želela izpostaviti v javnosti za tako pomembne zadeve kot prodajo družinske srebrnine ali lumpom dobrohotni zakonodaji. Mislim, da se nobena sfera ne more odreči odgovornosti, ampak morajo vse sfere počistiti in izboljšati najprej svoje delovanje. **Izgovor, da »mi nismo nič krivi«, je najboljša popotnica, da se nič ne izboljša.**

Obenem nekateri strokovnjaki ne morejo verjeti poraznim anketam javnega mnenja. Recimo, večina se strinja z razprodajo nacionalnega premoženja. Strokovna združenja in posamezni strokovnjaki so se davno izjasnili o tako preprosti resnici, da jo vsakdo zase dobro pozna: **kdor nima premoženja, je revež** - pa vseeno, ali je to posameznik, mesto ali država. Marsikateri ekonomist računa, da smo s prodajo podjetja bogatejši, ampak ob vsaki prodaji je bogastvo Slovencev za natanko toliko manjše, kolikor je vredno to podjetje in povprečen Slovenec je toliko revnejši, kolikor je vrednost podjetja deljena s številom vseh Slovencev. Preprosto tako. Podobna preprosta resnica je, da bomo v primeru nadaljnjega razprodajanja ali hiranja slovenskega gospodarstva postajali čedalje revnejši in čedalje bolj nepomembni. Po nekih lestvicah vsega slovenskega premoženja (podjetja so seveda pomemben del tega) smo Slovenci žal padli že v svetovno povprečje iz nekoč evropskega.

Ko se vprašamo, kaj se dogaja z javnim mnenjem, je skupna ugotovitev, da so lažni preroki že tako oprali možgane povprečnemu Slovincu, da bo **prostovoljno šel v smeri**

siromaštva in nazadovanja in se mu bo to zdelo dobra poteza.

V medijih pišejo, da se akademski lobi v zvezi s privatizacijo boji "izgube virov financiranja za svetovalne in razvojne projekte". Najbrž to drži, vendar bi kdo lahko razumel, da bi fakultete in inštituti želeli služiti na lahek način. Resnica je precej drugačna - vsak vir financiranja - evropski, slovenski državni ali privatni je zelo zahteven, konkurenca pa ogromna. Akademski lobi se v bistvu boji trojega: da bo s prodajo tujcem (ne s privatizacijo domačim lastnikom) bistveno manj slovenskega razvoja in inovacij, ker zlasti tuje multinacionalke po pravilu ne najemajo slovenskih razvojnikov kljub večji kvaliteti in nižji ceni. Slovenska kriza je najbolj prizadela slovensko znanost in razvoj ter visoko šolstvo, bolj kot vse druge sfere, sedaj pa naj bi izgubili še možnost sodelovanja s slovenskimi podjetji! Drugi strah akademskega lobija je, da bo Slovenija z izgubo podjetij izgubila tudi del svoje gospodarsko-raziskovalno-razvojne suverenosti in postala manj suverena in še bolj podobna periferiji oz. koloniji. In tretji, da gre za razprodajo po kriznih cenah na silo, tj. očitno izgubo sredstev vseh davkoplačevalcev - delnice Mercatorja so bile pred svetovno krizo 4x dražje kot ob prodaji vprašljivemu kupcu. **Pameten poceni kupuje in drago prodaja.**

Morda ste slišali, da je carska Rusija leta 1867 prodala Aljasko (nad 1.5 milijona km²) ZDA za tedanjih 7.2 milijona dolarjev. Ameriški nasprotniki prodaje so očitali ameriškemu vodstvu, da predstavniki ameriške vlade kupujejo ničvredno zmrznjeno zemljo. Res kdo misli, da je bila (tedanja) razprodaja državnega ozemlja slaba poteza za kupca in dobra za prodajalca? Seveda vam natresejo vrsto razlogov, kako se je Rusija bala Angležev,

kako iz enega primera ne moremo nič sklepati itd. Sami puhli izgovori. Vsak kmet ve, da brez zemlje ne more pridelati produktov, vsak dober delavec v privatnem ali javnem sektorju ve, da s svojim kvalitetnim delom ustvarja dobiček svojim šefom. Kolegi po hodnikih, na ulici, prijatelji pogosto presenetljivo dobro vedo, kje so prednosti in slabosti Slovenije, kaj je dobro za vse nas. Od kod torej drugačni rezultati anket? So morda prirejeni, da bi vsilili lažno mnenje, ali pa je večinsko mnenje tako drugačno od tistega dela populacije, s katerim komuniciramo? Argumenti zagovornikov razprodaje so običajno naslednji: Nimamo denarja, zato moramo prodati vse po vrsti (kot kmet njivo ali traktor). Kaj pa si bo mislila Evropa o nas, če ne bomo prodali (da smo pametni in sposobni; oz. zakaj naši športniki ne izgubljajo proti drugim, da si bo Evropa o nas bolje mislila)? Prodaja se po tržni vrednosti (v kriznem času je tržna vrednost bistveno slabša). S prodajo bomo zaslužili precej denarja (nihče ne kupuje zato, da bi bil na izgubi, ampak zato, da bo s prodajo dobro zaslužil.) Prodati moramo zato, ker naši managerji samo kradejo, ali pa so nesposobni (oni zase govorijo, da so super sposobni in da premalo zaslužijo). Država je slab lastnik, zato je privatizacija spodbuda za gospodarsko rast (izvedli smo precej privatizacij s slabimi rezultati, zakaj bi bila nova privatizacija boljša, pa tudi – zakaj smo prodali letališče nemškemu javnemu sektorju?). Saj ne poznate točnih števil, zato ne moremo o tem debatirati (če vam vzamejo denarnico iz žepa, tudi ne veste, koliko točno je notri, torej o kraji ne moremo debatirati?). Zategnite pas, pa vam bo vsem boljše (dajte mi denar, pa boste bogatejši).

Seveda ni vsaka prodaja slaba, recimo po definiciji je vedno dobra prodaja podjetja, ki bi drugače propadlo. Nekatere prodaje so bile uspešne, ker to pokaže računica. Računica pa tudi pokaže,

kako masovno se v naši državi krade – saj je skoraj vsaka investicija bistveno dražja kot v tujini, pa naj bo Patria ali Teš6. Preprosti izračuni pokažejo, da je slovenska prodaja v povprečju slaba, zlasti slaba in škodljiva pa je prodaja družinske srebrnine – te se po pravilu ne prodaja razen v zelo izjemnih pogojih. Saj za to gre – če bi dolgoročna računica pokazala, da se splača prodati, bi jo stroka in tudi avtor te knjige z veseljem podprla.

Kdo je torej kriv? Krivi smo v bistvu vsi, ker smo in še podpiramo nekvalitetno delovanje lastne sfere in države, ker se nismo odrekli nepoštenim politikom zato, ker so »naši«, ker nam namesto za dobro vse Slovenije gre predvsem za nadvlado enih nad drugimi. Še posebej pa smo si sami krivi za slabe razmere, ker enostavno ne poslušamo stroke. Pri tem smo postali tako zmedeni, da niti ne razumemo, da nas marsikateri politik ali neoliberalni ekonomist nagovarja slabše kot vedeževalka na TV ekranu in jim še vedno namenjamo osrednji medijski prostor, pravo stroko pa odrivamo iz javnosti. Začaran krog.

Čas je, da se prebudimo, damo poštenju, stroki, Sloveniji in slovenskim interesom prednost pred sebičnimi motivi. Čas je, da damo pravi stroki centralno mesto v analizi in napovedih. Tako bomo stopili na pot razvoja, uspeha, optimizma, ponosa in radosti.

Dodatek: Ali niso predlogi v tej knjigi dovolj jasni in preprosti? Zakaj jih ne bi uvedli - vsaj nekaj? Zakaj naši poslanci, ki naj bi sprejemali dobre zakone v dobro vseh nas, tega ne počnejo?

Sindikati, prenehajte se boriti proti smotrnim reformam in proti njim ščuvati ljudske množice, saj s tem delate svojemu članstvu in nam vsem škodo. Hkrati pa upam, da boste uspeli bolj trdo zagovarjati smiselne poteze, npr. glede denarja v tujini ali glede razprodaje slovenskih podjetij.

Iz starih napak v nove?

Ob debatah v medijih se včasih sprašujem, ali smo se iz preteklih napak kaj naučili? Ali pa strokovnjaki lajamo v luno, ko gre karavana dalje?

Morda se spomnite obdobja čaščenja tajkunov? Prve debate o BTCju in Mermalu, ki je speljal prenos podjetja v privatne vode z upoštevanjem zaposlenih? Nato so sledile precej drznejše s Šrotom in drugimi. Slovenski tajkuni sami so bili mnenja, da so tako zelo spretni in uspešni, da je normalno, da so si prilastili premoženja na svetovnem nivoju. Večinsko javno mnenje je bilo, da vse počnejo zakonito in da je bolje imeti domače bogataše kot tuje. Temu so pozneje iz neznanega razloga rekli »nacionalni interes«, neoliberalisti pa so s tipično maniro vojaške protipropagande govorili, kako bolje bi bilo prodati tujcem, ker je nacionalni interes prinesel Sloveniji veliko škodo. Kadar smo zelo redki ugovarjali tajkunstvu, so nas bolj ali manj razglasili za abotne zagovornike socializma, ki ne razumejo modernega trga. Takrat nasprotniki nismo imeli zelo trdnih argumentov, razen zdrave pameti, da tako poslovanje nima zdravih temeljev, saj so elite na položajih z vezami pridobile stotine milijonov v nekaj letih. **Kjer ni zdrave konkurence in uspeha na osnovi trdega in kvalitetnega dela**, učinki ne morejo biti pozitivni. Tudi korupcija ni, ker odmika odločanje in delovanje trga od uspeha boljšega oz. spretnejšega v odprti konkurenci. Kdor ne vlaga v razvoj, v napredek, ampak se ukvarja predvsem s finančnimi mahinacijami brez vsebine in za lasten žep, ne koristi državi in davkoplačevalcem. Ko je prišel na vrsto Kordežev Merkur, je bilo tudi javno mnenje nenaklonjeno tajkunom. Končno so na zaporne kazni obsodili vsaj nekaj tajkunov, medtem ko se še nobenemu bankirju ni

skrivil las na glavi. Vseeno so spretni tajkuni precejšen del **premoženja prenesli na prijatelje in sorodnike, naš pravni red pa tovrstne poteze – za razliko npr. od hrvaškega – dopušča.** In zakaj imamo take predpise, če sodišča sodijo v imenu ljudstva? Ali pravne in druge elite iz takih ali drugačnih razlogov namerno pišejo zakone v dobro elit?

Politiki so nam stalno razlagali, kako nam bo šlo bolje, ko bomo pristopili v EU, NATO, če bomo privzeli evro itd. Potem se bomo brez težav pravično dogovorili za slovensko morje in še marsikaj. V resnici je bil prevzem evra napaka, gledano skozi sedanji čas, saj smo izgubili preveč ekonomske samostojnosti in nas to hudo tepe pri reševanju ekonomskih težav pri pretrdi varčevalni evropski politiki, diktirani s strani Nemčije. Da še danes večinsko javno mnenje misli, da je bil prevzem evra dobra poteza, nam pove nekaj o javnem mnenju in o tem, da so res kvalitetni slovenski ekonomisti diskretni ali odrinjeni od javnosti. No, vsaj pri EU in NATU ni skrbi, da je bila odločitev slaba, ker sta bili obe potezi po javnem mnenju in naših analizah večinoma dobrodošli za Slovenijo. Ne glede na vse trenutne težave in slabosti **smo del najbolj razvite in kulturne celine** in konfederalne države na svetu – Evrope in Evropske unije. Slepو navdušenje pri prevzemanju vsega tujega pa je bilo in je še ena večjih slovenskih hib.

Ste se kdaj vprašali, ali ima sprejemanje tujih veletrgovcev z odprtimi rokami kakšne negativne posledice za Mercator, Merkur, Tuš in Slovenijo? Ali ni logično, da bodo tuji prodajalci dajali prednost svoji ponudbi in bo zaradi tega pritisk na slovenske pridelovalce hrane? Ali ni logično, da bodo domača podjetja prišla v finančne težave, ker bodo izgubljala tržni delež? Pametni ljudje pri ocenjevanju potez predvidijo nekaj potez

naprej in uspejo predvideti neposredne in tudi širše posredne posledice. Ste sposobni uvideti, kakšne bodo posledice prodaje Mercatorja, letališča ali Telekomu, Petrola in vrste drugih slovenskih podjetij? Ste sposobni predvideti posledice odsotnosti nujnih reform ali uvedb slabih?

Ekonomist Velimir Bole je na predavanju na Institutu »Jožef Stefan« analiziral posledice predvsem dveh potez vlad pred leti: odsotnost pokojninske reforme za časa Pahorjeve vlade in vpeljavo ZUJF za časa JJ. Obe sta se empirično in numerično izkazali za Slovenijo med bolj škodljivimi v zadnjem desetletju. Če danes morda že razumemo, da z nemogočim razmerjem med zaposlenimi in upokojenci Slovenija ob odsotnosti novih pokojninskih reform ne more priti na zeleno vejo, pa je bolj zanimivo vprašanje, zakaj je bil ZUJF tako negativen? Empirično pokazano je bil, o tem ne debatiramo. Vprašanje je, zakaj? Odgovor se morda skriva v zategovanju pasu, ko se gospodarstvo krči. Odpuščanja v javnem sektorju so olje na ogenj upadanja gospodarske rasti. Če pa pogledate javno mnenje ali mnenja Gospodarske zbornice Slovenije, vidite nasprotno mnenje: še je treba odpuščati. **Se bomo kdaj kaj naučili ali bomo še naprej zanikali empirično izmerjene posledice posameznih ukrepov?**

Podobno težko je sprejeti slepo verovanje dobršnega dela Slovencev v ideologije in posameznike. Skoraj ni politika, ki ne bi v javnosti suvereno trdil očitno neresnico, hkrati ga njegovi slepo podpirajo kljub vsem dejstvom. Recimo Janez Janša je bil zame eden najbolj zaslužnih za slovensko osamosvojitvev. Odločen, sposoben in pameten, skratka – super vodja za krizne čase, ki si je za tedanje delovanje zaslužil spomenik. Vendar je bil tak tudi Churchill, pa se v mirnem obdobju ni izkazal. Osebnostno

sem se bal, da se bo podobno zgodilo z Janšo in se je res. Še danes trdi, da se nikoli ni sestal v zvezi s prodajo Mercatorja s Šrotom in drugimi, pa čeprav so ga prisotni že večkrat postavili na laž. Tudi po pravnomočni obsodbi sodišča glede Patrie trdi, da tega ni storil, pa čeprav množica indicev kaže nasprotno. Naša sodišča so sicer mnogokrat sporno odločala, pogosto tudi ideološko, vendar so javno objavljeni podatki v tej in drugih zadevah zelo obremenjujoči. Četudi bi sodišča dosodila drugače, kar glede na občasno sporadično ali ideološko delovanje ne bi bilo nič čudnega, je podatkov dovolj za sklep. Pa je poleg Janše še vrsta slovenskih politikov v podobni situaciji. Izredno pozitivno je, da se sodni procesi zadnja leta uspešno zaključujejo in se izrekajo sodne kazni. Izredno negativno je, da ljudje podpirajo za politike nepošteno posameznike. **Ali smo že tako ideološko zaslepljeni, da zanemarjamo poštenje in druge osnovne človeške vrednote?** Razumemo, kam nas to pelje – v srednji vek, namesto v lepo bodočnost?

Če pogledamo delovanje nekaj zadnjih vlad, se negativni oceni ne morem izogniti. Če država prodaja svoja največja podjetja in blagovne znamke, ker ne uspe zakrpati proračuna, hkrati pa govori o uspešnosti v Sloveniji in Evropi, medtem ko mi pomagamo pretežno evropskim bankam, da ne bi preveč izgubile v Grčiji, sami pa najemamo kredite po visoki obrestni meri brez evropske pomoči, potem se samo čudim retorični uspešnosti politikov in naivnosti množic. **Morda poznate kakšno državo, ki ji gre dobro, pa nima svojih pomembnih podjetij in blagovnih znamk?** Zakaj naj bi bila Slovenija edina izjema? Trenutek streznjenja vsaj za nekatere: ne bo!

Ko smo pri temi ideologij in naivnosti bi veljalo omeniti še najhitreje rastočo cerkev na slovenskem: Čezvesoljsko Zombi

cerkev blaženega zvonjenja. Pri Roku Grosu, nad-svečeniku in ustanovitelju sem se oglasil povsem slučajno in ne zavedajoč se njegove religiozne vloge. Med vožnjo sem slučajno opazil njegov salon kuhinj - kot univerzitetni profesor in raziskovalec sem po 30 letih nameraval zamenjati kuhinjo in z ženo sva iskala bližje ponudbe. Rok je bil izredno sposoben in prijazen svetovalec, tudi cena je bila iz neznanih razlogov občutno nižja kot pri konkurenci. Zataknilo pa se je pri plačilu, ker mi iz principa ne plačamo storitev v celoti vnaprej. Šele pred kratkim so se v medijih obsežno razpisali o pomembnosti Zombi ideologije napram obstoječim religijam, oz. pomembnosti parodij na cerkve. Mediji niso omenjali, da so tovrstne religije v tujini pogosto napadane, ker dobijo davčne olajšave na račun vseh davkoplačevalcev (recimo scientološka: »Scientologija sicer status religije, ki je izvzeta plačevanja davkov, večinoma uživa le v ZDA... Kritiki scientologijo označujejo za kult, ki svojim članom pere možgane in se finančno bogati na njihov račun.«). Ko nasprotnikom v debati omeniš, da je to nekaj podobnega kot uradna davčna utajitev, in da bi morali slovenski uradniki, ki so to dovolili, kazensko odgovarjati, dobiš protiargument, da imajo tudi druge cerkve davčne olajšave na račun vseh državljanov in da so slovenske cerkve preko slabe banke oškodovale vse državljane za milijardo. Ampak v analogiji - bolniško dobi samo res oboleli, simulant pa ne. Torej naj podporo za cerkve dobijo vsebinsko korektne cerkve in ne taki, ki se proglasijo sami brez realnih osnov. Osebnostno bi rekel, da je tovrstno razmišljanje povsem v skladu z motivom tega prispevka: zaradi naivnosti in ideologij ne samo mečemo denar skozi okno, ampak tudi onemogočamo razvoj slovenske družbe v napredno, strokovno, pošteno in uspešno. Če ne razumemo, da ima cerkev svoj prostor pod slovenskim soncem, če menimo, da

naj ima Zombi cerkev enake pravice kot uveljavljene svetovne religije, potem ne ločimo zrna od plev.

Sarkastično bi lahko ponovili – pa saj **nas bolj razjezi kazen zaradi prehitre vožnje v višini 100 evrov kot tistih 50 milijard v tujini – kar znese 25.000 evrov na vsakega državljanu Slovenije; ali okoli 13.000 evrov državnega dolga** tudi za otroka, nezaposlenega ali bolnega. 50 milijard je približno dvakrat toliko kot dolg slovenske države (in manj kot skupna zadolženost gospodarstva in Slovenije). Zakaj nas torej 25.000 odtujenih evrov iz žepa vsakega izmed nas ne jezi v tolikšni meri, da bi združeno pritisnili na slovenske politike, da končno vsaj nekaj malega naredijo?? (Sedaj plačujemo 3% BDP za 70% dolga BDP, Amerika pa manj kot 3% BDP za več kot 100% dolga BDP in manj kot Japonska z 230% dolga BDP. A Japonska je večinoma zadolžena pri svojih bankah, Amerika pa pametno tiska nove dolarje – in jih »meče z letala«. Slovenija ni zadolžena pri svojih bankah in ne more ukrepati pri svoji valuti, ker je naivno sprejela evro.)

In na koncu – ali niso dogajanja okoli razprodaje dobrih domačih podjetij (... pa saj ne mine teden, da ne bi česa prodali) tipičen prikaz nesposobnosti slovenskega vrha, tako političnega kot gospodarskega ali pravnega? Postopki okoli nakupa se morda na trenutke zdijo racionalni na lokalnem nivoju, recimo, da se pivovarna Laško reši iz dolgov, v globalnem časovnem pogledu in glede na okoliščine in posledice pa zagotovo zelo sporni in dokaj verjetno Sloveniji škodljivi. Kako je mogoče, da imajo nekateri vodilni, npr. minister za gospodarstvo in minister za ekonomijo tako drugačne poglede in zakaj jih slednji skriva pred novinarji (pisano za časa slovenske predsednice)? Morda se je minister za gospodarstvo (dr. Dragonja) kaj naučil iz prodaje

Leka. Če se spomnite, je bil Lek prodan, ker so se bali tožb glede patentiranih zdravil, pa tudi denar je bil nujen za pokritje pokojninske blagajne, na kar je opozarjal dr. Drnovšek. Po menda okoli sedmih letih se je Lek kupcu amortiziral in od takrat mu prinaša zelo lep dobiček, pa je Lek ena bolj uspešnih prodaj. Vseeno lahko mirno zapišemo, da je bila celo ta poslovna poteza dobra za tujega kupca in slaba za Slovenijo. Primerjalno - kaj pa Krka? Smo se kaj naučili, ali bomo dopustili ideološko prodajo vrste še preostalih dobrih podjetij v našo škodo? Naj pri tem jasno povem, da ni govora o slepem zapiranju v nacionalne kroge, nasprotno - **sodelovanje in odprt trg sta velika priložnost** za vse nas, žal pa tudi za ideološko usmerjene ali koruptivne elite in naivno javno mnenje, ki ne zna oceniti posledic posameznih potez. Morda lahko odprt trg in veliki evropski prostor v primerjavi s Slovenijo razumemo kot vožnjo po avtocesti ali lokalni cesti. Če ne znamo razmišljati in delovati in upravljati vozila v pogojih, ki omogočajo večje hitrosti, potem smo na avtocesti v slabšem položaju kot na lokalni cesti. Samo krivi smo si v veliki meri sami, ker »avtoceste znanja, poslovanja, sodelovanja« ne znamo dobro uporabljati. Ker nas tuji in domači svetovalci, zlasti ekonomski, zavajajo, namesto da bi prisluhnili stroki in zdravemu razumu.

Predloga:

1. Sprejmimo podobni predlog kot Hrvaška glede zasega protipravno prisvojenega premoženja – da morajo vsi bližnji obsojenega, ki se jim nenadoma poveča premoženje, dokazati, od kod je prišlo, ali pa se jim odvzame.
2. Razprodajo državnega premoženja je treba zavreti in izvesti s poglobljenim nadzorom specializiranih policijskih enot in poglobljeno ekonomsko analizo.

Nekvalitetno odločanje in vodenje

Umetna inteligenca predvsem preko strojnega učenja omogoča kvalitetno analizo dogajanj za nazaj in napovedi za naprej. Večinoma zadošča, da uporabimo programe strojnega učenja iz paketa Weka ali Orange (razvit v naši programski skupini, ki jo leta vodi prof. Ivan Bratko) in pogosto v nekaj urah ugotovimo zakonitosti domene. Za zapletene naloge, recimo – Kateri parameter visokega šolstva najbolj vpliva na blagostanje države?, pa potrebujemo vrhunske metode in mesece dela. S temi programi se lahko lotimo poljubnih problemov, tehničnih ali socialnih. Na osnovi analiz in stanja lahko z zgrajenimi modeli, tj. zakonitostmi domene, napovedujemo bodočnost. V Sloveniji je nekaj strokovnjakov, ki se kot mi ukvarjajo z analizami in napovedmi s pomočjo inteligentnih metod.

Med 20. in 25.11.2012, torej pred Facebook vstajo, sem nekaj znancem blizu vlade JJ poslal opozorilo, da ima vlada nekaj mesecev časa, da spremeni usmeritve, ali pa bo izgubila možnosti za uspešno delovanje. Predlagal sem dve korekciji: čiščenje politike in preobrazbo sodstva/večje poštenje ter odstop od pretrdih neoliberalnih oz. varčevalnih načel. Najbrž bi moral dodati še tretjo: prenehanje širjenja sovraštva in spodbujanja medsebojnih sporov, pa to popravljam sedaj. Take napovedi je zelo nehvaležno dajati, saj je bodočnost nepredvidljiva in že ob eni sami pomembni zgrešeni napovedi postaneš neverodostojen. Strokovnjakom se pač ne odpušča kot politikom, čeprav je teoretično dokazano, da bo določen odstotek napovedi vedno napačen. Očitno sem moral biti precej prepričan, da sta tako slovenska politika kot sodstvo prešla tako strokovno kot za sicer zelo potrpežljive Slovence po človeški plati sprejemljivo mero. Pri tem nisem bil interno obveščen, da se pripravljajo vstaje.

Predsednik Ustavnega sodišča g. Petrič je v pogovoru lepo nakazal probleme slovenskega sodstva. Da ne bo pomote, g. Petriča in sodnike spoštujem kot pravnike in ljudi, a ostaja vtis, da imajo nekatera področja javnega sektorja zgrešen zorni kot in da je nujna njihova modernizacija. Brez zamere, ampak poslušanje sodnikov o gospodarstvu in delovanju velikih sistemov je po pravilu podobno kot poslušati mene o atomski fiziki, o kateri priznam, da nimam pojma! Ni mi jasno, od kod jim pogum, da se s takimi stališči pojavijo v javnosti. Recimo sam ne bi želel v javnosti komentirati omenjene atomske fizike, ker vem, da bi se gotovo osmešil. Delna razlaga obstaja v tem, da se predvsem sodniki vidijo kot tretja veja oblasti, torej kot neke vrste politiki, in ti vse vedo in so nedotakljivi, pa so tudi nekateri sodniki taki. Morda? Pravzaprav je sodstvo preko svojega stalnega sklicevanja na nedotakljivost ostalo **edina sfera javnega sektorja, ki je še ni srečal duh odgovornosti** – temu inženirji rečemo povratna zanka. Celo zdravniki so preko Sizifove borbe Zdravniške zbornice morali popustiti in sedaj za napake pacienti dobijo sodno odškodnino oz. ni več nedotakljivih. Pred leti so zdravniki trdili, da zmorejo delati po 20 ur na vsak dan meseca in so toliko ur dobili tudi izplačanih, pri čemer piloti lahko letijo le 8 ur na dan oz. morajo počivati vsaj 8 ur na dan pri daljših poletih. Znane so tudi študije, kako pade kvaliteta delovanja po nekaj urah spanja manj. Kako so zdravniki lahko vztrajali na tako očitnem znanstvenem nesmislu? Drugače vprašano – kako lahko tedanji predsednik ustavnega sodišča trdi, kar trdi? Tu je odgovor enostaven – gre za sistemsko neupoštevanje znanstvenih spoznanj drugih področij.

Dovoljevanje referendumov o Pahorjevi pokojninski reformi in prepoved referendumov o slabi banki in holdingu, ter kasneje skrajna otežitev oz. praktično onemogočanje normalnih referendumov, da ostalih primerov ne naštevamo, daje jasno tezo o pristranskosti oz. pomanjkanju integralnih znanj posameznih sodnikov, politikov in nekaterih sodniških organov. To bi odkrili tako s statistično analizo kot z anketo ali s programi umetne inteligence. Potrebna pa je še analiza na višjem nivoju z upoštevanjem vsebine in konteksta. Preprost primer: Če nekomu rečeš, da je pameten, odvisno od konteksta lahko pomeni dejansko pohvalo, lahko pa satiro. Ker večina pravnikov za časa Pahorjeve pokojninske reforme ni razumela, kam gre naša država, je ustavno sodišče takrat dovolilo referendum. No, tu je prvi veliki kiks – kako lahko v tistih časih povprečen strokovnjak ni razumel, kam gre Slovenija, če se je zadolževala po dve milijardi letno in so predvsem tuji, pa tudi domači strokovnjaki enoglasno trdili, da je pokojninska reforma najbolj nujna od vseh? Torej takrat niso poslušal stroke.

Kaj pa pri **razprodaji slovenskega premoženja**, ki jo zagovarjajo nekatere stranke – ali ne gre za **ogrožanje slovenske suverenosti, kar je protiustavno**? Kako lahko nekateri ustavni sodniki v javnosti suvereno nastopajo s prepričanjem, da je razprodaja slovenskega premoženja ne samo legalna, ampak celo pametna poteza? Če je nekdo trdno prepričan, da je razprodaja slovenskega premoženja dobra za Slovenijo, je morda neoliberalno usmerjen, gotovo pa ideološko pristranski.

Ob predpostavki, da ustavno sodišče ni delovalo ideološko, ampak da je upoštevalo razmere, stroko in kontekst, pridemo do neprijetnega zaključka. Pravniki se strokovnih analiz velikih sistemov in napovedovanja niso učili, še manj se s tem

profesionalno ukvarjajo, zato ne moremo pričakovati vsebinskega razumevanja tovrstne tematike. Še več – pri kompleksnih problematikah so moje izkušnje, da nestrokovnjaki niso sposobni niti ugotoviti, komu verjeti v primeru nasprotujočih si mnenj. **Za zapletene primere je zato napovedovanje na osnovi premajhnega znanja bolj podobno ruleti kot kvalitetnemu vodenju države.** To je ključna napaka tako slovenskega prava kot slovenskega upravljanja nasploh – vodstveni kadri se odločajo tudi na področjih, kjer se ne spoznajo kaj dosti. Hudomušna pripomba – saj politiki se tudi ne spoznajo nič kaj dosti na vsebinsko upravljanje, analize in napovedovanja, pa vseeno vodijo državo in občine in pogosto ne poslušajo stroke, čeprav je le-ta izredno napredovala v zadnjih letih. In resnejša ugotovitev – **zato pa smo tu, kjer smo.**

Časi, ko so lahko voditelji delovali avtokratsko, s pozicij moči, so minili vsaj v toliko, da jim stroka v medijih, v skrajni meri internetnih, nastavi ogledalo. Šalo na stran - ko so nesoglasja med strokovnjaki velika, naj se nestrokovnjaki ne postavijo eklatantno na nobeno stran, saj je verjetnost napake prevelika. Predvsem pa naj ne verjamejo napovedovalcem, ki so nekajkrat slabo napovedali. Tudi slepa kura zrno najde, **pri pomembnem zahtevnem napovedovanju in analizah pa potrebujemo najboljše strokovnjake z zelo malo napačnimi strokovnimi potezami.**

Javni napadi na sodišča in tudi Ustavno sodišče običajno ne temeljijo na stroki, ampak na ideologiji v skladu s sistemom vrednot. Pripombe v tej knjigi pa naj bi bile bolj objektivno obarvane. Čeprav nisem pravnik, pa preko študij sistemov, tudi povsem abstraktnih, dobim vzorce in ocene, kateri sistemi delujejo dobro in kateri ne. Izkaže se, da že čisto akademski

sistemi pokažejo, da se laganje in varanje državi ne izplača. Podobno se ne izplača še marsikaj drugega, kar etično med ljudmi velja za nesprejemljivo. Tudi sorodni praktični sistemi pokažejo podobno – pošteni in urejeni sistemi poslujejo bolje kot nepošteni in neurejeni. Pri tem so ključnega pomena mehanizmi za odpravljanje anomalij. Če ti ne delujejo, tudi celoten sistem ne deluje dobro. Recimo – tudi zdravniki so govorili, da nima smisla uvajati zunanjega nadzora in odgovornosti pri delu zdravnikov, saj imajo notranji nadzor. Podobno govorijo sodniki še sedaj, pa očitno ne deluje. Nadzor mora biti precej neodvisen od podsistema, da lahko sprejema objektivna mnenja. V slovenskem sodstvu imamo nekaj izrazito ideološko usmerjenih posameznikov, ki jih noben nadzor ne izloča. Prav tako so nekatera sodišča znana po tem, da je prevladala ideološka usmerjenost v večinskem mnenju.

Pri tem se leve in desne stranke obtožujejo, da sodišča sodijo njim v škodo, da drugi ne priznavajo človekovih pravic, oni sami pa vzorno. Mi sredinci pa vidimo kršenje pravic na obeh straneh in še pri sodstvu. Recimo simbolično zažiganje križa je gotovo žalitev za verne, kot je levim žalitev domobranstvo poveljučujoč napis na spomeniku. Svoboda govora ne sme zajemati odkritega in zlasti sistematičnega žaljenja drugih. Nekaznovanje krivih zaradi ideoloških pogledov je prav tako kršenje pravic prizadetih, ki ne dobijo vsaj delnega zadoščenja za nečedna dejanja, ki so prizadela njihove bližnje ali kar nas vse.

Slovensko pravo ima dodatno **sistemska** napako, ki se vidi v pogosti trditvi, da je **bolje izpustiti sto krivih kot enega nedolžnega zapreti**. Te trditve je prof. dr. Ljubo Bavcon, spoštovani starosta ljubljanske pravne fakultete, nekajkrat izrekel v javnosti, in je bila splošno sprejeta v slovenskem

pravnem sistemu in sodstvu. S strokovnega stališča pa je to **popoln nesmisel**. Zakaj? Ker je s tem določena utež ocenjevanja kvalitete dela sodnikov in – kadarkoli si minimalno v dvomih, je bolje obtoženca izpustiti, saj bo sodnik sebi naredil manjšo škodo, kot pa v primeru obsodbe. Ker dvom vedno obstaja, s tem postane spuščanje krivih vsakdanja praksa, s tem pa poškodujemo oškodovance in bodoče žrtve – tak sistem je etično povsem neprimeren.

Predlogi:

1. Uvede se neodvisno strokovno telo (analogija KPK) izven pravnega lobija, ki nadzira delo sodnikov. V primeru ideološkega delovanja ali pristranskih sodb to strokovno telo podobno kot KPK izda mnenje o posameznikih in organih.
2. Parlament lahko preglasuje sklep Ustavnega sodišča z dvotretjinsko večino.
3. Avtomatska zavrnitev referendumu je možna le s soglasnim sklepom Ustavnega sodišča.
4. Ustavno sodišče lahko sodi le o novih zakonih, ne sme pa sklepati o ničemer izvršilnem.
5. Referendum preglasuje nesoglasno sprejeti sklep Ustavnega sodišča, kadar se tako izreče več kot polovica vseh državljanov (morbidno bi bilo oz. je sedaj, da se »v imenu ljudstva« nekaj posameznikov odloči, kaj je prav in kaj ne za vse državljane in državljanke Slovenije).
6. Vsa izplačila komurkoli v javnem sektorju se omeji na plačo predsednika države (izjema so dela izven inštitucije po pogodbi).

Delno zgrešena evropska in slovenska vizija

Evropa je s pretiranim zategovanjem pasu škodila lastnemu razvoju, povečala brezposelnost in padla v stagnacijsko-negativno spiralo. Ta zgodba je znana iz Grčije: ko država s prevelikim dolgom začne zategovati pas, ji pade BDP, zato dolg relativno naraste. Ko v naslednjem koraku še bolj zategne pas, to počne že z manjšim BDP in so rezi toliko bolj boleči. Sledi večja nezaposlenost, depresivnost v poslovanju in med ljudmi, neredi. Ko upniki končno odpišejo nekaj dolga, se razmere že tako poslabšajo, da ni govora samo o degradaciji gospodarstva, ampak tudi o degradaciji družbe. V Grčiji se to dogaja na veliko, čeprav si je precej sama kriva.

V Sloveniji se negativna spirala jasno odraža, v precejšnji meri zaradi evropskega varčevanja, pa tudi v celotni Evropi je ta spirala očitna. Stagnacija, deflacija, začaran krog negativnosti.

Preprosta analogija negativne spirale je naslednja: ko delavec ugotovi, da ima preveč kreditov, začne varčevati tako, da kupuje manj sadja in zelenjave. Zato večkrat zboli in manj naredi in prihranki pri hrani mu prinesejo več finančne škode kot koristi. Ker pa se mu krediti kopičijo, mora varčevati še pri kurjavi. In tako dalje.

Predavanje prof. Damijana z naslovom: »Ali poznamo izhod iz krize« je bilo opremljeno z naslednjim napovednikom: »Evropa se pogreza v dolgo depresijo japonskega tipa. Izhod iz te negativne spirale bi bil bistveno bolj enostaven, če bi bili pripravljeni sprejeti pravo diagnozo problema. Glavna težava je, da ekonomska veda in politika nista nevtralni, pač pa temeljita na konceptih, pogojenih s prepričanji in ideologijo, kar

preprečuje soočenje z objektivno realnostjo. Recept za izhod iz krize je v nevtralizaciji ideološke komponente tako v ekonomiji kot politiki, kar bo omogočilo sprejetje potrebnih politik in institucionalnih sprememb. Toda to se zdi - zaenkrat - prevelika ovira.«

Meni je bilo to eno najboljših slovenskih ekonomskih predavanj, ki je jasno za krivca postavilo Nemčijo in njeno varčevalno politiko. Večina ugotovitev je bila lepo skladnih s pogledi te knjige, med razlikami pa bi naštel večje izpostavljanje demografije, elit, povratnih zank in interdisciplinarnosti v tej knjigi. Prednost predavanja je bila zlasti v veliki količini podatkov in grafikonov, ki so potrjevali ugotovitve, medtem ko je ta knjiga namenjena širšemu bralstvu. Na moje vprašanje prof. Damijanu, da nogometne trenerje hitro menjajo, če nimajo rezultatov, in da je zato nelogično, da varčevalne usmeritve in zagovornikov ne zamenjajo/zamenjamo ob dokazano poraznih (!!) rezultatih, je bil odgovor, da lahko samo upamo, da se bo to zgodilo, samo ni videti, kako. Žal se zna celo zgoditi, da bo do spremembe prišlo z nasiljem. Spomnimo se, da je tudi Hitler prišel na oblast v negativni spirali.

Moje osebno mnenje je, da postarana Evropa najbrž ne bo zmogla dovolj jeze in agresivnosti za nasilno preobrazbo, ki pa bi gotovo prenesla preboj negativne spirale. Resno pa upam, da Evropa ne bo resignirano sprejela stagflacije in se kot onemogla starka zleknila v posteljo. Najprej bi veljalo izvršiti pritisk tako na varčevalno politiko Evrope kot tudi na njene zagovornike, jih proglasiti za neuspešne ideologe, ki ne sprejemajo niti empirično ugotovljenih zelo slabih rezultatov. **Namesto fizične defenestracije naredimo to vsaj idejno.** Si več kot zaslužijo! Kot drugo velja ljudem odpreti oči in jih zbuditi iz anemičnosti.

BDP se v državah z evrom zadnja leta vrti okoli 0-2%, medtem ko se v državah BRIKS povečuje po 4-5%, v svetu pa za 2%. Kitajsko gospodarstvo je raslo 10% letno zadnjih 30 let, kar je **prineslo nominalno povečanje za 1700%**. Kaj neki porečejo zagovorniki neoliberalizma, ko neoliberalna gospodarstva po rasti capljajo za komunistično vodeno državo, kjer »nevidna« Smithova roka deluje le z omejitvami, ki jih nastavljajo nacionalni in lokalni politiki? Pošteno (fer) bi bilo omeniti, da je med kitajskimi politiki kar nekaj strokovnjakov, tudi inženirjev.

Realna rast BDP po celinah je nekoliko drugačna kot nominalna, ker je treba odšteti inflacijo (prikaz po desetletjih):

	1960-70	71-80	81-90	91-00	00-10	10-13
Azija	7.1	4.5	5.9	5.0	6.4	5.8
Ameriki	4.7	4.1	2.7	3.3	2.2	3.3
Evropa	5.3	3.1	2.2	1.3	2.2	2.7
Afrika	4.3	4.2	2.8	2.7	4.7	3.7

Ko primerjamo nominalno rast BDP, se moramo zavedati, da je treba odšteti tudi **napredek zaradi razvoja znanja, znanosti in tehnologije** (česar skoraj nihče ne upošteva), ki »poriva« naprej gospodarski napredek. Preprosto povedano: če imamo v dveh letih dvakrat boljše računalnike ob isti ceni, bi moral BDP porasti zaradi uvedbe boljših računalnikov. Inflacijo je enostavno meriti, »poriv« oz. »dvig« zaradi razvoja znanosti in znanja pa je težje izračunati. Morebiti povzemimo grobo oceno, da je reda velikosti 1-2% letno. Torej Evropa z 2% rasti in odbitkom zaradi inflacije in odbitkom zaradi razvoja znanosti v resnici stagnira ali celo zaostaja tudi absolutno in ne samo

relativno za drugimi celinami. Krivi so seveda voditelji, ki so podprli demografsko zimo in varčevalne ukrepe.

V treh desetletjih sta znanost in tehnologija izredno napredovali: kapaciteta diskov, gostota elementov na čipih, hitrost procesiranja so narasle od 50.000 do 100.000 krat. Ta znanstveno-tehnološki napredek bi moral prinesiti najbolj razvitim državam pravo blagostanje. Te številke ter mnenja vodilnih svetovnih ekonomistov kažejo, da je z **evropskim in slovenskim vodenjem države, gospodarstva in družbe nekaj hudo narobe.**

Po začetnem pretrdem varčevanju nekateri deli evropskega vodstva, recimo Mario Draghi, predsednik evropske centralne banke, poskušajo na vse možne načine oživiti evropsko gospodarstvo in razbiti negativno spiralo. Žal pa po nekaj letih napak ni več možno z nekaj ukrepi popraviti zakoreninjene negativnosti. Rešitev bi bila v integralnih rešitvah vseh delov vodenja Evrope, kjer pa imajo v nekaterih vejah oblasti še vedno poglavitno besedo zagovorniki napačnih usmeritev in elit. Kako s preprostim primerom pokazati problem? Z Mencingerjevo tubo zobne paste, ki jo je enostavno stisniti in težko spraviti nazaj? Z izgubo zaupanja drage osebe, ki smo jo grdo prevarali? Meni je ljub naslednji primer: V nekem podeželskem okraju so ljudje tako pošteni, da niti ponoči ne zaklepajo oken in vrat. Ko pa se zgodi odvraten zločin, se med prebivalce naseli strah in druga negativna čustva. Čeprav oblast na ulice pošlje policijske patrulje, se občutek varnosti zlepa ne bo povrnil. Podobno se gospodarska rast v zastrupljenem ozračju zlepa ne povrne kljub odločnim poskusom.

Krivci za storjene evropske napake ne morejo z nekaj dobrimi potezami popraviti storjenih napak, pri čemer pa je dokaj verjetno, da to delajo celo namenoma, da bi si elite priborile čedalje več sredstev na račun vseh preostalih. Zato ponavljam: veljalo bi jih obsoditi za izredno slabo vodenje, ali pa vsaj javno razkrinkati. Mislite, da bi naša tožba proti njim na evropskem sodišču za človekove pravice imela kakšne možnosti? Če so varčevalcem Ljubljanske banke ugodili, ker so izgubili privarčevana sredstva, zakaj ne bi ugodili naši tožbi, ker so naredili neprimerno, milijonkrat večjo škodo celi Evropi?

Še en dodaten vir problemov je **naivna uvedba globalizma**. Preprost primer dveh vasi, kjer eni izdelujejo lesne, drugi pa kovinske izdelke, pokaže prednosti globalizma: ko umaknemo carinske omejitve in uvedemo prosti trg, vaščani v obeh vaseh živijo bolje. Vendar relacija med Slovenijo in Evropo ali Evropo in Kitajsko ni tega tipa. Če v Sloveniji prodamo bencinske črpalke evropski državi, ta ob vsakem polnjenju tanka prenese kar nekaj evrov sebi. Podobno pri trgovcih – ko kupimo pri tujem trgovcu, ponovno odletijo evri iz Slovenije. Seveda je pri prodaji letališča podobno. Če bi Slovenija uspela po Evropi enakovredno prodajati svoje produkte, kot jih nekaj preko Gorenja ali Krke, bi imeli opravlja z obojestransko pozitivnimi učinki. Slovenija pa povsem brez potrebe izgublja nekaj pri črpalakah, nekaj pri tujih trgovcih, itd. in po znanem pregovoru »Kamen na kamen palača« imamo v Sloveniji posledično pomanjkanje denarja za nove investicije, za gospodarsko rast, za odplačevanje kreditov. Recimo Kitajska tega problema nima, saj ni prodala ne svojih črpal, ne dopustila prodora tujih trgovcev, preproste izdelke in tudi že zahtevne pa izdeluje s precej cenejšo delovno silo. Sedaj želijo Evropi prodati hitre vlake. Tudi Amerika je daleč bolj protekcionistična (oz. zdravorazumska oz.

pametna) kot Slovenija, ki jo lahko glede zavedenosti ali naivnosti uvrstimo med prva mesta na svetu. Podrejenost slovenskega poslovanja se lepo pokaže npr. pri naši avtomobilski industriji, kjer avtomobile sestavljamo za minimalno dodano vrednost, kupujemo pa avtomobile z veliko dodano vrednostjo. Podobno je pri lesni industriji, kjer izvažamo les in kupujemo pohištvo z veliko dodano vrednostjo v tujini. Les je slovenska nafta, a z njim ne znamo dobro gospodariti. Primer je ujma zaradi žleda pozimi 2014, ko avgusta ob pisanju knjige še vedno polovica podrtega lesa leži po gozdovih.

Zakaj Kitajska lahko uspešno izvaja globalizacijsko politiko, slovenska in evropska pa ne? Argumenti, da so razvite države dosegle nek plato, da se manj razvite lahko hitreje razvijajo, da se gospodarsko težišče zgodovinsko seli itd. zvenijo kot izgovori direktorja, ki je zavozil podjetje in krivi vse druge. Bolj verjetno je, da **kitajski komunistični vodje vodijo politiko v dobro svoje države, evropske in slovenske elite pa niti ne**. Ni verjetno, da se ne bi zavedali problemov. Poglejmo samo evropsko demografsko zimo oz. evropski demografski samomor, kjer se že vrsto desetletij evropski domicilni narodi zmanjšujejo, manko pa nadomešča migracija iz tujine. Napovedi so jasne in tragične, ukrepanja ni.

Naslednji problem je **globalizacija delovne sile**. Vsak kmet ve, da prenos podjetij v tujino, kjer je cenejša delovna sila z manj pravicami, prinese domovini večjo nezaposlenost, kar pade na pleča davkoplačevalcev, elita pa s tem služi. Zakaj bi Evropa in Slovenija to dopuščali, če ne bi imele elite svoje računice? Pa je še slabše – s tem se manj razvite države hitreje naučijo izdelovati napredne produkte, zato začne upadati zaslužek še tu. Da bi **razvite države še tekmovala z manj razvitimi, morajo**

poceniti svojo delovno silo, ji dati manj pravic, zmanjšati javni sektor, začnejo se zadolževati, začenjajo zategovati pas in še hitreje padejo v stagnacijo ali počasno rast.

Napake slovenske politike so še bolj očitne kot evropske. Npr. Slovenija bi lahko uspešno reševala vsaj del nezaposlenosti s tem, da bi **striktno zahtevala uporabo slovenskega jezika.** Evropa seveda zahteva, da odpiramo trg slovenske delovne sile, hkrati pa ne dovoli dostopa preveč delavcev iz vzhodne Evrope v največje evropske države. Podobno je bilo pri sanaciji bank, kjer je Slovenija svoje banke radikalneje dokapitalizirala z manj evropske pomoči kot druge države v težavah. Podobno je z deležem slovenske glasbe itd. Izgovori na **Evropo, ki pač igra bolje kot Slovenija (in Kitajska bolje kot Evropa),** ne držijo vode, saj se posamezne evropske države tem pritiskom uprejo brez posledic, oz. s tem profitirajo. Recimo Češka se sistematično poživlja na ukrepe EU, kadar po njenem mnenju posegajo v njene notranje zadeve, pa se nihče ne obregne v to, ker so vsi že navajeni. Eni igrajo bolje, drugi slabše.

Tuji kapital je v Sloveniji kupoval medije, vrtel reklame, objavljaj razne članke in častil svoje pomočnike – slovenske neoliberaliste. Ta igra ni prepovedana, kot tudi blefiranje pri igri pokra ni, saj je tekmovanje, preigravanje in vplivanje sestavni del vsakega posla. Ko pa zavlada miselnost, da je »kupujmo slovensko« nacionalizem, da nacionalnega interesa ni, da raje kupujmo tujo solato in tuje postrvi, ker so nekaj cenejše (in tudi slabše), da v slovenskih šolah jemo uvožena jabolka, itd., potem smo pač izigrani poraženci, ki imamo tako oprane možgane, da se nam zdi to normalno. Pri tem **ne gre za nacionalizem, gre za nepoznavanje osnov poslovanja** – tekmovanja, kjer naivneži izgubljajo, zmagovalci pa uspešno preigravajo na meji

dovoljenega. To velja za posameznike, za družbene razrede in države.

Primer prevare je, ko nas elite po celem svetu prepričujejo, da je treba kapitalu (torej elitam) zmanjšati davke, kar bo prineslo gospodarsko rast in od tega bodo vsi živeli bolje. Medtem ko je realni standard spodnjih 95% populacije v Ameriki in Evropi v zadnjih 30 letih zrastel za vsega nekaj odstotkov, je zgornjim nekaj odstotkom za 300%. Pa vseeno najbogatejši Britanci plačujejo manj davka kot njihove čistilke. **Smo res tako naivni, da niti tega ne spregledamo?**

Podobna zgodba je pri dolžniški krizi. Se najdejo posamezniki, ki zaradi začetnega skromnega kredita padejo v čedalje večje zadolževanje, nakar ostanejo brez hiše, banka oz. posojilnica pa potegne ogromen dobiček. Taki primeri se občasno zgodijo v Sloveniji, ker naša država tega ni sistemsko preprečila kot večina razvitih držav. Morda se spomnite primera tujega (angleškega) strokovnjaka, ki je opozoril na tovrstno ravnanje v slovenskih medijih, in zgodil se je – spet veliki nič. Po osamosvojitvi smo lahko celo poslušali slovenske politike, da vsakega naivca pač ne morejo varovati in so zagovarjali piramidne igre kot del prostega trga. V večini držav, npr. v ZDA so piramidne igre zakonsko prepovedane. Ko so na podoben način s toksičnimi krediti izigrali cel svet, je bilo obsojenih le nekaj posameznikov, »zaigrani« denar pa bomo Evropejci in Slovenci plačevali še desetletja.

Letni primanjkljaj v proračunu izničijo nezaposleni, če bi imeli delo, v dobrem letu. Taisti primanjkljaj letno ustvari kumulativna migracija zadnjih nekaj let (če bi namesto priseljencev službe prevzeli domači nezaposleni in če bi naši

najsposobnejši namesto v tujini našli delo doma) in prezgodaj upokojeni v 5-10 letih – če bi takrat naredili spodobno in nebolečo pokojninsko reformo.

Ni resno vprašanje: prodati vse ali nič, temveč koliko in po kakšni ceni. Zato me čudi, ko zagovorniki in nasprotniki določene usmeritve, npr. večjega ali manjšega javnega sektorja, pokojninske reforme, privatizacije ali prodaje tujcem, dosledno zagovarjajo samo svojo ideologijo v ekstremu. To je tako, kot bi se posameznik odločil, da bo kupil avto, ampak ni važno, po kakšni ceni. Ali da bi se nogometno moštvo usmerilo samo v napad in povsem ignoriralo obrambo. V resnici posamezniki zase kar dobro preračunavamo, kaj se nam splača in kaj ne in do kje se lahko »iztegnemo«. Seveda so izjeme, npr. povprečen hazarder je zadolžen za nekaj letnih prihodkov vnaprej v Sloveniji in po svetu. **Nekateri slovenski ekonomisti in politiki so vsaj občasno podobni hazarderjem, ki za dosego svojih želja in ideoloških pogledov prezadolžujejo državo.** In sedaj, ko so naredili že ogromno škodo, kot hazarderji razprodajajo družinske srebrnine v odvisniški želji za še več kapitala. Glede na nekatere poteze slovenske politike se zdi, da ne uspevajo tisti, ki bi radi pomagali Sloveniji in to znajo, ampak po besedah dr. B. Zupančiča »**narcisoidni psihopati**«.

V nasprotju s politiko je ekonomija znanost in ni nobenega razloga, da bi pristali na politične standarde, tj. bombastičnost, populizem in naivne, pogosto neoliberalne ideje za reševanje slovenskega gospodarstva. Osebno menim, da gre pri prodaji slovenskega državnega premoženja za dva pojavi: **tuje in domače elite so že oplenile večji del gospodarstva in sedaj bi se rade lotile preostalega državnega premoženja, za to pa morajo degradirati slovensko državo, nacionalni ponos,**

javni sektor itd. V precejšnji meri jim propagandna vojna kar dobro uspeva. Kot drugo, Slovenija je podobna bogatemu dediču, ki je prisiljen prodajati kos za kosom podedovanega premoženja, ker nikakor ne more ustvariti toliko, kot potroši. Vsaka odprodaja pa je samo potuha, da še nekaj časa ne uravnoteži bilance, hkrati pa se pod pritiskom ne da uspešno ne prodajati ne kupovati.

Argument, da so stare napake pač stare in da se moramo sedaj nujno lotiti predvsem in samo varčevanja in odprodaje podjetij, so podobne zgodbi o kmetu, ki je nasedel javnim reklamam o piramidni igri, prodal traktor za vrnitev dolga (bolje to, kot izguba hiše) in nato drago najemal nekoč lastni traktor, da je imel s čem orati. Seveda je moral potem vseeno prodati hišo in upati, da bo njegov edinec pametnejši oz. odločnejši. Če bo njegov edinec zbolel in ne bo imel otrok, bo njegov rod izumrl. Če se bo sam uprl nepravичnosti in izkoriščanju s strani domačih in tujih elit, ga bo sistem sankcioniral. Kaj mu torej ostane?

Recept je preprost. Če si želimo boljše prihodnosti, se mora evropska in slovenska javnost najprej **otresti naivnih zablod oz. namernih prevar, da ni treba igrati v naše dobro od nivoja posameznika do nivoja slovenske in evropske politike.** Druge države tega ne obešajo na veliki zvon, ker jim je samo po sebi jasno, da je tako. Nastopiti moramo skupaj kot država Slovenija, nacija, pozabiti moramo na medsebojne razprtije in poiskati dobro pot iz sedanjih stranpoti in jo složno izvesti. Le skupaj zmoremo!

Slovenska birokracija über alles

Parkinsonov zakon je postavil Cyril Northcote Parkinson okoli leta 1955. Opazoval je izvedbo dela in število zaposlenih v britanskem uradništvu in ugotovil, da se letno povečuje za 5-7% ne glede na količino zahtevanega dela. Od tod njegov prvi zakon, ki pravi, da se delo razširi, da bi zapolnilo čas za izvedbo. Pravzaprav je napisal vrsto cinično-humorističnih zakonov v obliki esejev, po stilu podobno Murphyjem zakonom. Med njimi sta še dva zelo znana: da **uradniki ustvarjajo novo delo za svoje kolege in da ustvarjajo svoje nove podrejene uradnike.**

Ta sekcija je zgodba o slovenski birokraciji skozi osebne doživljaje avtorja, v precejšnji meri podobna zgodbam povprečnega Slovenca. Primer - v pismih bralcev Dela je bila pritožba, ker je bralec dobil poštni (žal ne po elektronski pošti – saj res – zakaj ne pošiljajo elektronske pošte, kot smo to predlagali pred desetimi leti?) zahtevk za znesek, manjši od enega evra, torej manj kot stroški postopka. Ker se je podobno zgodilo tudi meni, domnevam, da nas ni bilo tako malo. **Parkinsonov zakon očitno seka povesod po svetu, kot je dejal Gorbačov leta 1986.**

Podobna zgodba je o strokovnem društvu, kjer nismo imeli članarine. Vsako leto so uradniki zahtevali izpolnjeno finančno poročilo. Pošiljali smo dopise, odzivali smo se na telefone, hodili smo ustno pojasnjevati in vsakič sem »trmasto« vztrajal, da ne bomo izpolnjevali praznih finančnih obrazcev, ker nimamo članarine. Da naj po vzorcu bančnih trajnikov nekje zapišejo, da nimamo članarine in da zato nima smisla pošiljati praznih obrazcev oz. marsikje vpisanih ničel. Ko so se zadeve začele zaostrovati, sem se pritoževal v medijih itd., nakar so

začele prihajati uradne grožnje z nekajmesečnimi zapori. In potem, ja potem, priznam, potem sem popustil in sedaj redno vsako leto izpolnjujemo vse ničle v vse rubrike, kjer so uradniki to zahtevali. In podobno še marsikaj drugega. Pravo je treba spoštovati, kajne, pa naj bo še tako butasto. Pa menda ne pričakujete, da bomo v Sloveniji butaste zakone in predpise popravili? Raje upornike pošljemo v zapor!

Naslednjo varianto zaokroževanja smo doživeli pri pisanju poročil projekta za strukturne sklade. Pri delu nastajajo posredni stroški, recimo za elektriko ali vodo, in uradniki so zahtevali, da priložimo vse račune, pri čemer pa mora vsak račun presegati 80 evrov. Ker je v naši instituciji približno tisoč projektov in več tisoč računov, se je žal izkazalo, da po deljenju večine računov ne moremo uveljaviti. Zanimalo nas je, ali je to pravno korektno – celo Shylock v Beneškem trgovcu ni smel izpeljati pomanjkljive pogodbe kljub zapadlemu dolgu. V čem pa je razlika med tem predpisom, ki nam zaradi birokratskega nesmisla ne izplača dejansko opravljenega dela in stroškov, in prevarantom, ki vas namerno ogoljufa? Odgovor pravnice z ministrstva je bil – pogodba je bila podpisana in velja. Torej, ubogi Antonio, če bi imel opravka s slovenskim pravom in birokracijo - **Shylock bi ti zakonito in brez slabe vesti odrezal funt mesa!** In resno vprašanje – zakaj takoj ne popravijo predpisa, če se v konkretni uporabi ne izkaže?

Poleg tega moramo vsi v Sloveniji pri strukturnih skladih vsak račun vnesti v elektronski obliki in predati še podpisano papirno kopijo računa. Za časa dr. Drnovška sem bil v nacionalnem svetu za informacijsko družbo in povem vam, da je dr. Drnovšek, tako kot tudi dr. Gantar, dejansko razumel smisel napredka. Že takrat smo v Sloveniji sprejeli predpis, po katerem je **elektronski**

dokument enakovreden papirnemu. Očitno nič več! Pri večjih projektih to pomeni en meter (to je 100 cm) podpisanih in poštepljanih računov in poročil, kjer v masi papirja skoraj gotovo ne najdeš nič, prav tako tega nihče ne bere, saj je fizično nemogoče; da o uničevanju dreves ne govorimo. Morda bi kdo rekel: red mora biti. Ampak pri evropskih projektih, kar projekti za strukturne sklade so, je dovolj, če inštitucija navede vse posredne stroške in jih proporcionalno deli z vrednostjo projekta in zato zadošča en sam list papirja. Pri tisočih projektih in tisočih računih na projekt Evropa zahteva tisoč potrdil, slovensko uradništvo pa včasih milijon, tj. tisočkrat več. Podobno se nam je zgodilo, ko smo vložili tožbo, ker ponudnik nekaj deset krajanom ni izvedel satelitskega sistema. Namesto da bi po veljavni zakonodaji sprejeli eno vlogo, **so jo pristojni razbili na eno na vsakega občana posebej. In najeli kar nekaj novih sodnikov**, čeprav jih imamo proporcionalno bistveno več kot druge države. **Slovenski Parkinson je prekosil britanskega!**

Vrsto let skušam izboljšati prenos raziskovalnih dosežkov v gospodarstvo, ki ga uradniki sistematično razvodenijo, politikov pa to ne zanima. Zdi se mi, da **ne razumejo, kako ti zahtevni procesi potekajo in da niso pripravljeni poslušati, hkrati pa menijo, da oni vedo**, kako bi veljalo pisati kvalitetne predpise, in nas zato ne upoštevajo. **Nekaj sistematično gnilega je v tem, da birokratsko odločajo ljudje, ki se ne spoznajo na vsebino.** Podobno je pri politikih, kjer se občasno ljudje, ki v svojem področju niso speljali niti projekta za tisoč evrov, lotijo stomilijonskih projektov ter nočejo poslušati nobene pripombe s strani neodvisnih strokovnjakov, ki se s tem uspešno ukvarjajo desetletja.

Presenetljiv je odziv kolegov na tovrstne zgodbe. Večina odgovori s svojim pripetljajem, vsak s svojega področja, pa vendar z istim imenovalcem. **Večina se sploh ne razburja več, kot da smo se že sprijaznili s takim načinom življenja.** To je najslabše – postali smo že navajeni na nesmisle in zapravljanje denarja, ne dajemo predlogov za izboljšanje in ne upiramo se več. Taka klima pa je idealna za nadaljnje gojenje plesni nesmislov.

Kakšne **poglobljene znanstvene študije na temo slovenske birokracije, ubijanja zdrave pameti, zapravljanja denarja in časa** še nisem bral, zato lahko le navedem značilen vzorec in nekaj potencialnih razlogov iz svojih izkušenj in izkušenj kolegov.

Osebnostno bi dejal, da so uradniki in politiki, ki kreirajo birokratske nesmisle, v večini primerov povsem prijazni in pametni posamezniki. So tudi izjeme, vendar jih je čedalje manj. Tako izkušnjo smo imeli z visoko uradnico ministrstva za pravosodje, ki nam je mirno dejala, da **bo svoje delo opravila letos ali pa čez nekaj let in da lahko napišemo pritožbo ministru**, ter da je ne zanima nekaj 10.000 evrov nastale škode. No ja, saj tudi minister Zalar ni odgovoril na pritožbo, čeprav bi osebno dejal, da je speljal nekaj strokovno uspešnih projektov.

Prvi razlog za uradniške nesmisle je v okolju samem, tako v negativnem sistemu nagrajevanja kot ignoriranju pripomb civilne družbe. Če uradnik zaradi vsebinskih razlogov ne izvede naloge do zadnje vejice, bo kaznovan, pa čeprav to naredi utemeljeno v dobro cele Slovenije. **Če naredi milijonsko škodo, ker se je togo držal predpisov, bo običajno pohvaljen.** Kot drugo si pravno državo pri nas kot »Janezki« razlagamo

tako, da se je treba toga držati simbolov v besedilu in ne vsebine same, ki jo ti simboli opisujejo. Podobno – če si uradnik izmisli predpis, ki »sistemske« uredi njegovo področje, bo pohvaljen, pa čeprav bo Sloveniji s tem naredil milijonske škode letno. Če nadzorniki zahtevajo od srednjih uradnikov, da do zadnje pikice formalno nadzirajo projekte, potem ni čudno, da od razvijalcev zahtevajo račun za vsako figo in da se stvari potencirajo po hierarhični lestvici. Če bi vodstva zahtevala optimizacijo in racionalizacijo in merjenje vsebinskega prispevka, tj. dodane vrednosti, in po tem nagrajevala, bi bilo bistveno drugačno ozračje. O neodzivnosti slovenskega uradništva in politike na konstruktivne pripombe civilne družbe in stroke pa najbrž ni treba trošiti besed. **Zaradi monopolne ureditve ne moremo izbirati ponudnika uradništva, dimnikarstva ali pobiranja odpadkov.**

Tretji razlog je v slovenski politiki. Dober direktor je morda »alfa samec«, zato pa živi in diha s svojim okoljem in izpelje dobre predloge, pa četudi mu jih predlaga vratar. Za razliko od pohlepnega tajkuna, ki ga zanima predvsem to, kako denar iz podjetja prenesti v svoje žepe preko posredniških firm, pri čemer domicilno podjetje stagnira zaradi nevlaganja v napredek, ali pa celo propade. Slovensko politiko v nekaterih medijih obkladajo z izrazi kot »plenilska« ali »parazitska«. Ekonomska kriza je razkrila tisto, kar stroka že dolgo govori – **da politika dela predvsem zase, za svoje ratinge, za svoje prijatelje in svojo ideologijo, ne pa v dobro Slovenije.** Enkrat na štiri leta so izvoljeni, nato pa jim do novih volitev ni treba poslušati »raje« in »vsevedov«. Kolikokrat smo v zadnjih letih videli vodilne slovenske politike, ki so kot odgovor na proteste javno napovedali, da bodo svoj ideološki projekt izvedli, pa naj stane, kar hoče. In so naredili natanko tako, račune pa smo plačevali

vsi. Kolikokrat so bili javno vnaprej predstavljeni predvideni učinki zakona, recimo ekonomski ali demografski? Kljub temu se Sonce vseeno ne vrti okoli Zemlje in ugotovljene zakonitosti vseeno veljajo in nekvaliteten način odločanja Slovenija vseeno zelo drago plačuje. **V krizi režemo tako pri socialnih in človeških pravicah, namesto da bi porezali pokvarjenost in nesposobnost.** Da bi se ob vsem tem politiki ukvarjali še z birokratskimi nesmisli svojih lojalnih uradnikov, je morda celo preveč pričakovati. Da bi kdo od uradnikov odgovarjal za desetine ali stotine zapravljenih milijonov, ne, to pa res ne, saj potem bodo morda prišli na vrsto celo politiki.

Četrty razlog nekateri vidijo v nekvaliteti povprečnega državljana, kar dokazujejo npr. s tem, da se večina upira podaljšanju delovne dobe in hkrati pričakuje dobre pokojnine in plače, čeprav vsa stroka ali že nekaj preprostih izračunov pokaže, da je sistem pokojnin v Sloveniji brez sprememb nevzdržen, posledice pa bodo bistveno hujše, kot če bi pravočasno ukrepali. Kako me šele gledajo ljudje, ko povem, da je najhujši dolgoročni problem Slovenije demografski, da nas z rodnostjo 1.5 otroka na žensko čakajo resnično sivi časi - v najboljšem primeru. No ja, vsaj pokojninski problem je podprla že vsa slovenska stroka, za razliko od nekaj let in desetletij nazaj, ko je večina še govorila le o »dolgoročni nevzdržnosti«. Zakaj povečini ljudje, tudi izobraženi in pametni, menijo, da ni treba podaljšati delovne dobe, res ne vem. Morda pa ima v nasprotju z mojim prepričanjem **argument o laičnih in zavedenih množicah res neko težo.**

Peti razlog nekateri vidijo v medijih in v kulturi sedanje civilizacije. V današnjem času je iskanje afer pogosto videno kot edini način za povečevanje naklade. Če pogledamo

najuspešnejše medijske portale, vidimo, da je polovica ali tretjina novic v stilu »neka zvezda je na kopanju pokazala super postavico« in zraven njena seksi slika. S tem ni nič narobe, **narobe pa je, da ljudi ne zanima nobena uspešna zgodba, nov izum ali nova tovarna ali uspešna poteza civilne družbe,** recimo proti birokraciji. Npr. dr. Križanič je osebno uspešno posredoval, ko je zvedel za nesmiselne kmetijske subvencije, kjer so nekateri zaradi prejetih 500 evrov subvencije morali vrniti nekaj tisoč evrov. Birokratski biser, pač. Ali drug primer - navdušili so me kolegi na DURS-u, kjer smo sodelovali pri uvajanju inteligentnih sistemov za dohodnino. Morda se še spomnite, ko smo pred leti prilagali dohodninski prijavi množico računov, morali smo sami pošiljati stanja na banki, do katerih je imela država dostop? Sedaj je dohodninska oddaja preprosta in učinkovita - ponovne čestitke g. Simiču. **A v medijih – bolj ali manj nič. Za razliko od managerjev leta, od katerih jih precejšnji del kmalu nato spoznamo kot prevarante ali tajkune, veliko kvalitetnih direktorjev, uradnikov in politikov za dejanske super dosežke ne dobi niti pohvale.** S takim odnosom posredno silimo politiko in uradnike, da si ne prizadevajo za izboljšave, saj jih bodo mediji veliko verjetneje križali za neko kvazi afero kot za zbirokratizirano neumnost. O koliko uradnikov z imenom pa so mediji že poročali za sistemske milijonske ali celo stomilijonske škode? Kdo je kriv, da smo izgubili vrsto tožb, ki bodo Slovenijo stale stotine milijonov? Ime, priimek posameznika ali skupine? Odgovarjal ni nihče, plačali bomo mi vsi.

Šesti razlog je povezan z odgovornostjo. Npr., ste se kdaj vprašali, zakaj ob uvajanju drakonskih prometnih kazni (mimogrede – stroka je večkrat dokazala, da povečane kazni sicer pomagajo načeloma povsod, vendar ciljani ukrepi še bolj)

niso povečali kazni za uživanje mamil, kjer je družbena škoda verjetno še večja, ali zakaj ne uvedemo video nadzora pri rdečih lučeh ali na nevarnih odsekih? Odgovor je morda subjektiven – morda zato, ker se ne sme posneti kršiteljev, ker se jim s tem jemlje človeške pravice? **Ali ni to noro – posneti pijanega norca, ko v zraku visijo človeška življenja, ni dovoljeno, ker mu kratimo osebne pravice?** Ne kršimo pa človeških pravic ljudi v smrtni nevarnosti? In ko dejansko umrejo nedolžni ljudje zaradi pijanih norcev, **se srd javnosti ne obrne proti »varuhom kriminalcev«**. Zakaj že? Raje kaznujemo vse voznike pred cestninsko postajo, kjer vsi vozimo malo prehitro, kot pa tiste, ki so uvedli cestninske postaje.

Verjetno birokracija pri nas pokaže tisto največjo napako slovenskega sistema – ni zadostnih povezav na eni strani med konkretno uporabo in izkušnjami s predpisom, uporabniki, civilnimi in strokovnimi združenji, mediji ter na drugi strani s snovalci in izvajalci sistema, tj. upravnimi deli naše sfere – politiki, uradniki, finančniki. Ne tako redko se zgodi, da o problematičnem predpisu pišemo mesece in celo leta v nacionalnih medijih, odgovorni pa ne naredijo nič drugega, kot da se zapletajo v medsebojne spopade. V današnji kulturi je popravek slabega predpisa ponekod viden kot priznanje krivde, zato raje zvračajo krivdo na druge in ne naredijo nič.

Na koncu je treba povedati, da se zadeve na nekaterih področjih pomembno izboljšujejo in da lahko pri tem procesu aktivno sodelujemo. Pomembno je, da **se je začela javnost zavedati, da je poglavitni krivec za nastalo krizo nekvalitetno vodenje Slovenije od birokratskih do ideološko-političnih nivojev.** Čeprav kljub deklarirani demokraciji državljani še nimamo formalnih mehanizmov, da bi pokvarjeno elito in birokracijo

prisilili (ker tega ne znajo in/ali nočejo sami od sebe), da bi delali bolj kvalitetno v dobro vse Slovenije, se konkretna pot vedno najde, če je volja. Že to, da se zadnja leta mediji upajo lotiti lumparij tako direktorjev kot politike, ter da se policija in komisija za preprečevanje korupcije lotita večjega dela medijsko razkritih afer, je velik korak. Morda potrebujemo le še korak ali dva in bomo prestopili v novo civilizacijsko obdobje Slovenije.

Vsekakor je veliko odvisno od tega, ali bomo pokazali močan odpor proti nesmislu birokracije in politike. Zagovorniki birokracije in pravne države v Sloveniji še vedno ne razumejo, da ne eno ne drugo ni samo sebi namen, ampak ima namen povečevati kvaliteto življenja v Sloveniji. **Formalni predpisi in uredbe so v primerjavi s tem višjim ciljem sekundarnega pomena.**

Dodatek:

V marsikaterih drugih državah ni nič bolje. Recimo te vrstice pišem na Češkem (pišem ponoči po dolgem in vsebinsko polnem konferenčnem dnevu – na največji evropski konferenci je imela naša skupina 6 predstavitev, kar je na glavo verjetno rekord konference), prijazni in lepi deželi dobrih ljudi. Pa tudi tu na vsakem koraku vidiš vrsto možnih izboljšav. V konferenčni hali so po vseh tleh vtičnice, večinoma prazne, ker ljudje skoraj ne uporabljajo več računalnikov, ampak mobilne telefone in tablice. Dvigala zahtevajo potrditev s kartico, kar po nepotrebnem podaljšuje mirovanje in zmanjšuje povprečno hitrost, po stopnicah skoraj ni mogoče iti, čeprav bi bilo v času konic hitreje in vedno bolj zdravo. V hotelu ni okna, niti ventilatorja, ki bi vlekel svež zrak od zunaj, zato pa ni mogoče izklopiti ventilacije, ki draži grlo in oči, troši energijo in daje vtis

zapora. Toaletni papirčki so precej manjše dimenzije kot slovenski, pa sestavljam po dva. Prihranek? Enaka zgrešena logika: manjši toaletni lističi so cenejši, gospodinje jih zato kupujejo, v resnici pa se s tem samo dela izguba. No ja, verjetno je »izumitelj« manjših lističev dobil kakšno nagrado za dobro idejo. Konferenčni notes, kamor pišem, je iz recikliranega papirja, na katerega priloženi kuli komaj piše. Ekološko varčno in nekvalitetno – več škode kot koristi. Klasika. Morda se sliši kontradiktorno, ampak počutim se prijetno kot v domovini.

Slovenija na poti v informacijsko diktaturo

Pred leti sem se pogovarjal s kolegom, ki je obiskal Venezuelo. Omenil je, kakšen diktator je Chavez in v dokaz navedel, da je med drugim prepovedal kajenje. Ampak, ali ni tudi v Evropi prepovedano kajenje? Odgovor je bil, da smo pri nas prepoved kajenja uvedli demokratično, tam pa se je odločil kar diktator sam. Nato vprašanje, koga izmed tistih, ki so uvedli prepoved kajenja, smo demokratično izvolili? Ne ve, ampak bistveno je, da je to demokratično. Pa saj so tudi Chaveza izvolili na volitvah? Že, ampak so bili zavedeni s propagando. Itd.

In pojavila se je dilema - imamo v Sloveniji in Evropi **veliko ali malo svobode in demokracije**, več ali manj kot pred leti, več ali manj kot druge države (kulture in stopnje civiliziranosti ima Evropa najbrž vsem drugim za vzor)?

Primerjava z zadnjimi desetletji Jugoslavije je marsikje presenetljiva. Recimo svoboda govora - z redkimi izjemami, npr. javno kritiko komunistične partije, si v Jugoslaviji lahko komurkoli rekel praktično karkoli. Danes te za malce krepkejše izraze komurkoli sodišče obtoži najmanj na solidno finančno kazen. Po osamosvojitvi Slovenije je večina svobodomislecev, pravnikov in politikov na veliko govorila, kako represivna je jugoslovanska zakonodaja, da lahko že za izražene grde namere greš v zapor. Pa je kaj drugače danes v Sloveniji, ko te lahko obsodijo za sovražni govor, če ne govoriš skladno z nazori trenutne politične nomenklature?

Ko se je v Jugoslaviji pojavil internet, je bila svoboda izražanja na njem bistveno večja kot danes. Lahko si pod psevdonimom napisal praktično karkoli, pa te niso razkrili policiji ali kaznovali

za hujskanje. Danes je na voljo veliko mehanizmov utišanja. Na večini forumov te administrator enostavno izloči po lastnem mnenju, ker to pravico samoumevno ima, ali pa ti nekaj njegovih prijateljev nabije minuse, da izgineš iz medijskega prostora. V primerjavi z jugoslovanskimi časi imamo danes na internetnih forumih diktaturo. Da ne bo pomote – ne odobravam ali zagovarjam primitivnosti, hudobije ali vulgarnosti, vendar naj se pravica govora omeji le res utemeljeno, ne pa lahkotno.

Zdi se, da zadnja leta tako levi kot desni politiki čedalje bolj omejujejo svobodo ne samo govora, ampak vrsto aktivnosti. Zanimiva primerjava z Jugoslavijo, kjer se zagotovo nista cedila med in mleko, je pri vožnji ali parkiranjih. Če si že plačal kazen, je bila neprimerljiva z današnjimi drakonskimi, kjer lahko zaradi hipnega spregleda znaka za omejitev hitrosti plačaš četrtno plače. Če greš čez cesto mimo prehoda za pešce, pa čeprav na stotine metrov ni nobenega drugega vozila, te lahko popiše policija in čaka te obisk pri sodnici za prekrške. Podobno, če spiješ tri piva in pravilno hodiš po pločniku, ker si menda udeleženec v prometu – to je vsakdanja praksa. Seveda ima vsak kovanec dve plati in ob bolj mili zakonodaji je bilo tudi umrlih v prometu več kot danes, ampak občutek svobode pri vožnji in parkiranju je bil nepopisno večji.

Veliki brat se uresničuje na osnovi dobrih namenov. V ustavo smo na zahtevo Evrope dodali omejitev zgornje meje zadolževanje. Tudi če pustimo pri strani strokovno šibkost predloga z ekonomske plani, se vprašaš – ali ni to še ena dodatna, **huda omejitev svobode državljanov Slovenije? Zmaga kapitala nad pravicami ljudi!** Če ne bo denarja za pokojnine ali bolnice, se bodo politiki v imenu pravne države vseeno držali te ustavne omejitve? Za revščino, trpljenje in tudi

izgubljena življenja torej ne bodo krivi oni, ampak njihovi dobri nameni v dobro vseh nas?

Za časa zaključevanja pisanja te knjige Klinični center nima sredstev za opravljanje težjih operacij in zamuja s plačili dobaviteljem. Ko so uvajali zavarovalnico, ki ji seveda nikoli nič ne zmanjka, so trdili, da bo vse potekalo bistveno bolje, kot je bilo prej državno. Samo da se znebimo državnega nadzora nad deli javnega sektorja, pa bo vse steklo kot namazano. Ali ni ravno obratno? Kdo bo odgovarjal za trpljenja bolnih in tudi umirajočih – država, zavarovalnica, zdravniki ali kar pacienti sami? Smo morda mi, državljani Slovenije, demokratično glasovali, da bo organizacija in delitev sredstev taka, da bo prihajalo do razpadanja zdravstvenega sistema, potem ko je zobozdravstveni dejansko že razpadel?

Dobronamerno skrb so pokazali tudi evropski voditelji, ko so z uvajanjem varčnih žarnic skušali zmanjšati segrevanje ozračja. Varčne žarnice gotovo zmanjšajo potrošnjo energije, ampak ali niso še en dokaz diktature velikega brata? Če zaradi neke specifike, npr. občutljivih oči, želim kupiti energijsko bolj potratne in očem prijaznejše žarnice, zakaj jih ne morem kupiti po nekaj višji ceni? Na hodniku hiše pa je normalna žarnica tako ali tako nesporno bolj gospodarna kot varčne žarnice, saj gori le malo časa, pogosto se prižiga in ugaša, izdelava je nekajkrat cenejša in z manj okolju škodljivih snovi. Pozimi pa običajne žarnice neposredno ogrevajo ljudi in so zato bolj učinkovito ogrevanje po Stefan-Boltzmannovem zakonu. In postopek odločanja – ne spomnim se, da bi v Sloveniji o tem debatirali v civilni družbi. **Ima tako odločanje sploh še kaj skupnega z demokracijo?** (Opomba: novejša LED žarnice so bistveno boljše kot varčne in se čedalje več uporabljajo. Hkrati pa čedalje

bolj raste spoznanje, kako nesmiselno je bilo uveljavljanje varčnih žarnic. In spet vprašanje – bo kdo za to odgovarjal? Na slovenski in evropski ravni? Bomo vsaj zvedeli z imenom in priimkom, kdo v Sloveniji in Evropi je forsiral varčne žarnice na tako posiljevalski način?)

Kot da kapital kljub krizi, ki jo je povzročil, še bolj prevzema oblast, dostikrat preko nesposobnih ali pokvarjenih politikov. To nakazujejo tudi reklame, ki nas posiljujejo na vse mogoče načine. Ne gre za to, da ne bi želel plačati za dobro vsebino in s tem podprl kvalitetno novinarstvo, gre za to, da nam reklame perejo možgane in slabo vplivajo na kvaliteto življenja. Pred desetletji je bilo reklam na televiziji in internetu bistveno manj in tudi lažje se jim je bilo izogniti, s tem pa je bilo tudi več svobode.

Potem pa je ob že siceršnjem zmanjševanju svobode večina Evrope in Slovenija podpisala sporazum ACTA, ki bi bistveno omejil internetno svobodo in uvedel njegovo privatizacijo, kot je privatizirana televizija. Šlo je za evropsko verzijo sporazumov PIPA ali SOPA. Če se spomnite zatemnitve Wikipedije ter protestov Googla, potem se spomnite, da je prišlo do upora civilne strokovne IT sfere v ZDA, ki je uspešno zavrnila podoben predlog. Silicijska dolina je na veliko pisala o mafijcih v Hollywoodu. Večina Američanov je bila tako nejevoljna z napovedanim omejevanjem internetne svobode, da so si premislili tako republikanski kot demokratiški politiki. Evropska komisija je podoben predlog z veseljem podprla mimo javnosti. Slovenski politični predstavniki vlade so prav tako v tajnosti, mimo vsakega obvestila javnosti ali civilne sfere, da se pogovarjajo, kaj šele pripravljajo za podpis, sporazum mirno podprli. Štiri desetletja je informacijska družba osrednja tema

mojega strokovnega življenja, 17 let sem organizator največje konference s tem imenom v Sloveniji, a **tako servilne in poniglave poteze glede spleta še nisem doživel**. In upam, da je nikoli več ne bom!

Informacijska družba in internet sta na naš planet prinesla novo vrsto svobode, novo možnost izražanja in sodelovanja. Internet je v tehnološkem smislu fantastično informacijsko orodje tudi za povečanje demokratičnosti. Desetletja smo vedeli, da bo kapital, ki vsiljuje socialno neenakost preko rastoče moči elit in odrivanja 99% vseh preostalih na rob, pripeljal do napadov na internet kot najbolj demokratično sredstvo, kljub temu pa najbrž nihče ni pričakoval, da bo ravno Evropa, ki se ima za najbolj demokratičen in kulturnen kontinent, potegnila **tako submisivno potezo v dobro kapitala in v škodo človeštva**.

Ob takem dogodku človeka zmrazi. Evropa, ki Ameriki očita premalo posluha za človeške pravice, npr. Guantanamo, premajhno skrb za okolje, prevelik vpliv velikih korporacij na odločanje in odrinjenost civilne sfere od odločanja, je sama naredila daleč bolj nedemokratično dejanje omejevanja interneta kot Amerika, ki je civilni sferi dala možnost, da je izrazila svoje mnenje in nato tudi prisluhnila nezadovoljstvu ljudskih množic. Čeprav je Amerika že prej podpisala sorodno ACTO, prav tako mimo javnosti, se je civilna družba najprej uprla tam in je skupaj z milijoni podpisov peticije tudi v Evropi zablokirala ACTO tako v Ameriki kot Evropi. Interesu in prevladi globalnega kapitala se je nujno upreti lokalno in globalno.

Čeprav smo bitko proti ACTI dobili tako v Ameriki kot Evropi in Sloveniji (skupaj z Natašo Pirc sem nastopil na RTV Slovenija), so se reklame tako vtihotapile na internetne strani, da

večine komercialnih strani skoraj ni mogoče več gledati brez posiljevanja novih in novih inventivno zasnovanih reklam. Šokantno je celo neko slovensko podjetje dobilo nagrado za novo idejo – za inovativno vsiljevanje reklam. To sistematično posiljevanje ima v končni posledici čez nekaj let enak učinek kot radikalno omejevanje vsebine in kvalitete interneta v diktatorskih režimih. Konec koncev so nekateri živeli za časa rajnke Jugoslavije in lahko v živo pričajo, da je bilo posiljevanja z ideologijo manj, kot ga je sedaj z reklamami. Saj ne, da je bilo življenje v Jugoslavijo boljše, ampak ob vseh upravičenih obtožbah o posiljevanju s komunistično ideologijo je potrebno jasno in glasno povedati, da je sedanje obleganje človeških možganov z namenom vplivanja nanje daleč največje v mirnem času.

Velja pa opozoriti tudi na tajna pogajanja o brezcarinski coni med Severno Ameriko in EU. Menda naj bi s tem povprečna družina prihranila nekaj sto evrov letno. Seveda pa je tudi ta račun zvit iz trte, daj bi glede na sedanje izkušnje služile le elite, velika večina državljanov pa bi živela bistveno slabše. Recimo izgubili bi pravico do zaščite nacionalne zakonodaje, verjetno tudi uporabo slovenskega jezika itd.

Če mislite, da je sedanji režim kaj dosti boljši (pri čemer je avtorska zaščita seveda nekaj normalnega in koristnega, dokler ne gre v drakonske poteze), si oglejte prispevek Borisa Megliča v Portalu Plus: »Strošek 15.000 evrov bi sicer čakal vsakega frizerja, gostinca ali pa radijsko postajo, ki bi javno predvajal glasbo in se ne bi strinjal z visokim računom IPF-a ali SAZAS-a. To je cena postopka pri Svetu za avtorsko pravo. Noro pa je, da stroškov v višini 15.000 evrov, ki pri marsikomu predstavlja celo polletni proračun, ne boste dobili povrnjenih, tudi če

zmagate. Zato se nikar ne pritožujte, ker IPF in SAZAS razpolagata z milijoni, ki gredo lahko v ta namen.« Torej si popolnoma brez obrambe pred samovoljnimi potezami omenjenih institucij. Če ste pozorno brali časnike, ste opazili veliko ogorčenih pritožb čez tako delovanje. Ampak spremenilo se spet ni nič, še vedno pri nas deluje – po mojem mnenju – daleč pretirana zakonodaja in izvedba nekaterih avtorskih pravic, ki močno posega v človekove pravice.

V nekem smislu je dogodek s kopiranjem internetnih vsebin povezan s političnimi vodstvi, recimo z ministrom Alešem Zalarjem. Pod vplivom multinacionalk je predlagal, da bi bistveno povečali kazni za tovrstne prekrške, tako da bi že za nekaj presnetih avtorsko zaščitene datotek lahko končali tudi nekaj let v ječi. Čeprav je na protest civilne sfere minister Zalar ta predlog umaknil, je bil že poskus uvajanja nesprejemljiv in nespodoben. Če imaš lažja mamila pri sebi za osebno uporabo, nisi kaznovan v kar nekaj državah, tudi v Sloveniji ne, za prenos nekaj datotek pa naj bi šel za eno leto v zapor? Na YouTube si še danes lahko ogledamo videoposnetek, kako ameriški sodnik nekaj minut pretepa hčerko ob odobravanju prisotne žene, ker je hčerka presnela nekaj nedovoljenih datotek z interneta. Ko človek to gleda, ga pretrese surovost dogodka. Če pa vprašate mlade – ali imate raje, da vas nekdo po zadnjici, ali pa greste za eno leto v zapor, bi skoraj vsi brez pomisleka izbrali prvo. Kakšno surovo in hudobno nasilje je torej predlagal minister Zalar na zahtevo multinacionalk? **Kje imajo ti ljudje srce?**

Ja, res, kje imajo evropski politiki srce in minimalno poštenje do svojih volivcev? Z ACTO so padli bistveno nižje, kot smo si normalni državljani še predstavljali. Morda še ne vemo kako, ampak zoperstaviti se moramo ne samo težnjam po nadaljnjim

omejitvam svobode in si vsaj nekaj izgubljene svobode priboriti nazaj. **Drugače bo znanstveno-fantastični film, kjer je dihanje zraka dosegljivo samo bogatim, slej ko prej postal realnost.**

Nekaj predlogov:

1. Preveri in popravi se zakonodaja vseh inštitucij, ki skrbijo za avtorsko pravo kot IPF ali SAZAS. Pri tem je ključno, da sodeluje tako civilna družba kot uporabniki.
2. Javno se objavi iniciativa, da posamezniki in inštitucije civilne družbe zberejo predloge za preprečitev kršitev človeških pravic. Organizira se sestanek v primernem odboru parlamenta. Na osnovi predlogov se izdela popravke zakonodaje.

Je Slovenija (še) prijazna država?

Zamišljen sem vozil avto, spregledal znak za dodatno omejitev, na pol skrit v grmovju, in dobil kazen za nekaj 100 evrov. Na srečo so mi dali na izbiro: ali plačam, ali pa me oklofutajo. Seveda sem sprejel drugo in po svoje sem bil prav vesel, da živim v državi, ki mi daje možnost svobodne izbire. Nekaj minut me je bolelo, potem pa je bilo vse v redu.

Pospravljaj sem garažo in v smeti vrgel nekaj polivinila, zmešanega z malto. Zagrožena kazen je bila nekaj 100 evrov, vendar sem šel fizično na kolenih prosit, da mi kazen zaradi nevednosti oprostijo. Obneslo se je in spet mi je bilo toplo pri srcu, da imamo tako človeško razumevajoče uradnike in inšpektorje.

Poštar prinese uradni dopis inšpektorja, da nekaj vejic gleda čez mejo parcele. Da imajo pravico porezati vse veje, drevesa in grme nekaj metrov čez mejo moje parcele, če onemogočajo pogled čez ovinek, račun pa izstaviti meni. Temu se uprem, zato mi polomijo rebra. Saj vem, kriv sem sam, ker se kljubovalno upiram zakonom naše tako dobro urejene države. Pravo je treba spoštovati! Zakaj, oj zakaj nimam bolj prijaznega značaja? Zakaj sem tak trdibučnež?

V medije pišem, da je pomemben politik nepošten in da osebno tega ne podpiram in pozivam državljane, da ne volijo tega in takih politikov. Sekretarka ministrstva mi pove, da ne bo odobrila preizkusa, ki ga nujno potrebujem za izvajanje projekta. Posledično sem na obsežni finančni izgubi, prizadene pa tudi moje sodelavce. Spet se tepem po ustih – zakaj nisi bil tiho??

Hči gre čez prazno cesto in spregleda policista. Oglasiti se mora na sodišču, kjer se na dolgo in široko opravičuje. Namesto ječe izbere klečanje v kotu. Hvaležen sem policistom in sodnikom, da so pravočasno opozorili mlado osebo, kako se je treba obnašati v naši prelepi domovini.

Potem sem se zavedel, da so bile to le sanje, kjer so mi možgani pomešali sanje in realnost. Res sem dobil kazen zaradi nepazljivosti in prehitre vožnje in plačal precej visoko kazen. Res sem vrgel nekaj gradbenega polivinila v smeti in dobil grožnjo s kaznijo, ker nisem vedel, da je treba tudi tak polivinil dati k plastiki. Vrsto let sicer že ločujemo kakšnih 10 vrst odpadkov. Nisem šel na kolenih prosit, ampak sem napisal pritožbo, ki so ji ugodili. Pred leti so rezali veje na naši parceli 2m čez mejo s trditvijo, da lahko porežejo vse, kar ovira pogled v ovinek. Ko sem se jim nastavil pred tovornjak, me na srečo kljub glasnim grožnjam niso povozili. Res smo imeli težave z neko sekretarko nekega ministrstva in res smo zato izgubili en projekt. Hčer je za prečkanje povsem prazne ceste na sodišču dobila le ukor in daljšo litanijo.

Potem pa me je presunilo – ali je to res **pravno in sistemsko urejena država, moja domovina, na katero sem ponosen**? Kaj je popustilo - strokovnost, delo v dobro vseh ljudi, dogovarjanje in upoštevanje želja občanov ali predvsem zdrava pamet?

Zakaj ne smemo iti čez prazno cesto, če nikogar ne oviramo? Recimo v Londonu ali Pragi vsi pešci hodijo čez rdečo luč tudi ob prisotnosti policistov, če v bližini ni avtomobilov ali kolesarjev. Zakaj ne smemo v praznem križišču pri rdečem semaforju zapeljati v desno, tj. pri zeleni puščici, kot je to v marsikateri urejeni evropski državi? Zakaj še vedno v

marsikaterem novem križišču namesto krožišč postavljamo semaforizirana križišča, ki imajo manjšo prepustnost in so bolj nevarna? Hkrati pa kakšna desetina voznikov po avtocesti vozi 150 km na uro, avtomobili mirno vozijo skozi rdečo luč in ogrožajo nasproti vozeče, ponekod dnevno vozijo neregistrirana vozila, pa nič.

Sistem prometnih kazni je nepošten in nasilen. Nasilen je zato, ker ob slučajni napaki plačaš neproporcionalno visoko kazen, za marsikatero mlado ali brezposelno (nekateri so oboje) celo bistveno huje, kot če bi jih fizično kaznovali, hkrati pa zagovorniki kazni govorijo o humanosti, češ da je zato manj umrlih. To je sicer res, vendar bi še več življenj rešili, če bi večino križišč in cest opremili z videonadzorom, hkrati pa bi lahko sistemsko izločali dejansko nevarne voznike. Ljudje bodo vedno delali napake, zato je visoka kazen za slučajno napako nasilen verjetnostni dogodek. Sistem je nepošten tudi zato, ker je uradniško tog – če greš preko prazne ceste, moraš k sodniku za prekrške, pa čeprav povsem zagotovo nikogar ne ogrožaš. Če nevarni voznik vozi z dovoljeno hitrostjo mimo npr. otrok, ki se igrajo na pločniku, kar je gotovo nevarna situacija in nas veliko previdnih voznikov v takem primeru močno zmanjša hitrost, pa je to povsem v skladu z zakonom. To je kršitev zdrave pameti – kazen naj bo proporcionalna z dejansko nevarnostjo dogodka in s pogostostjo ponovitev. Prehod preko prazne ceste je povsem nenevaren, zato naj ne bo kazniv. Prehod preko iste ceste v razdalji, ki že vpliva na vozila, naj bo kaznovan z blago kaznijo, dejansko nevaren prehod, ki zahteva zaviranje vozil, pa naj bo precej strožje kaznovan. **Ali je to tako težko sprejeti in uvesti?**

Dodatna nepoštenost sistemov kot npr. prometnih kazni je v tem, da strogo kaznujejo navadne smrtnike, celo vrsta krogov pa živi

mimo zakonov. Zakaj za vsako malenkost plačamo nekaj 100 evrov, medtem ko so neprimerljivo hujša dejanja pogosto pravno nesankcionirana? Zakaj mi inšpektorji zaradi nekaj vejic čez mejo parcele (ki jih vsake toliko časa porežem in potem spet zrastejo – očitno nisem imun na tipične slovenske finte) grozijo s kaznimi in so svoja dejanja pripravljene izvesti na meji fizičnega nasilja, hkrati pa so v Sloveniji cela naselja črnih gradenj in še kar naprej rastejo? Kako je to primerljivo? Zakaj pri nas nekateri vidni politiki pred celo javnostjo mirno kršijo predpise, za katere bi normalni občani pristali v zaporu, njim pa se nič ne zgodi?

Če bi prostor dovoljeval, bi lahko našteali vrsto podobnih primerov, ki imajo enak imenovalac: politiki, uradniki, lobiji vpeljejo rešitve, ki nimajo dobre strokovne utemeljitve. Rešitev vpeljejo na nasilen način, kot prepoved oz. onemogočanje osebne izbire, preko groženj in strogih kazni, s poostrenim uvajanjem inšpektorskega nadzora. Nekateri celo menijo, da gre za **nasilno starčevsko sklerotičnost evropske in slovenske pameti**, za demografski in mentalni propad evropske civilizacije. Zakaj ne bi rešitev raje iskali v konstruktivnih, prijaznih, strokovnih novostih?

Upam, da bomo zmogli toliko strokovnosti, zdrave pameti in dobronamernosti, da bomo to fazo slovenske države čim prej premostili. **Namesto sedanjega zapiranja v predimenzionirano in nesmiselno birokratsko moro si moramo izboriti pot v bolj kvalitetno in prijazno življenje.**

Dobronamerni nasveti slovenski politiki

Kaj svetovati slovenski politiki?

Osnovni problem je dokaj jasen in javnosti znan: še vedno trošimo več, kot zaslužimo, zato imamo vsako leto velik primanjkljaj v proračunu. Ko vlada poskusi na silo varčevati, kot je recimo Janševa vlada z Zujfom, je neposredno povezan padec BDP opazno večji kot prihranek. Novejše empirične izkušnje kažejo - kot tudi dolgotrajna ekonomska teorija in praksa, pogosto izpostavljena tako od nobelovca dr. Stiglitzja kot od IMF - da radikalno varčevanje kot v Grčiji prinese v primerjavi z drugimi ukrepi neprimerno slabše razmerje med koristmi in negativnimi posledicami. Vprašanje je, zakaj so ga skoraj vse evropske vlade zagovarjale donedavnega in so tudi danes le zmerno omejile retoriko?

Leve stranke odkrito govorijo, da gre za spletko pohlepnih neoliberalnih elit, desne stranke ukrepe zagovarjajo zaradi ideoloških razlogov – treba je sprivatizirati vse, celo vodo, genetsko kodo (pozor: privatizirali naj bi rastline, živali, ljudi, življenje samo??) in splet. Strokovni odgovor je zapleten in ne povsem enoten. **Varčevanje gotovo prinese neke pozitivne učinke** in ko pride čas varčevanja, druge ni. Vlada ima nekaj mehanizmov varčevanja: ali vpelje nove davke recimo v obliki nepremičninskega, povečani DDV, zmanjšanje pokojnin, plač. Lahko zmanjša sivo ekonomijo oz. poveča pobiranje davkov doma in v tujini. Z raznimi ukrepi se lahko loti tudi odtekanja in obračanja denarja v tujini ter posledično utaj davkov. Dejstvo, da se slovenske vlade niso lotile sredstev v tujini (nekateri ocene govorijo o 30 do 75 milijardah, od tega menda 5 milijard nelegalnih sredstev) kljub pritiskom javnosti, stroke in

sindikato, vzbuja močno nelagoden občutek. Izgovori, da se ne da nič narediti, so v primerjavi z ukrepi drugih držav, recimo Nemčije, več kot za lase privlečene. Dr. Križanič nelagodju prida pomemben argument, ko piše, da je preplačana slaba banka pripeljala do dvakrat večje kapitalske ustreznosti največje slovenske banke, kot bi bilo nujno, da pa kljub temu banka noče posojati – od tod sledi sklep, da gre za sistemski pritisk za razprodajo slovenskega premoženja. Nakupi Heliosa ali Mercatorja nakazujejo, da so odločilne poteze ekspertov tujega tveganega kapitala, ki dajejo kredite po visokih obrestnih merah za finančne mahinacije z namenom velikih zaslužkov v smislu oderuških »morskih psov«. Bodimo pošteni: v igri »ena na ena« s temi specialisti za ekonomska in pravna preigravanja nimamo možnosti. Uspešno se jim lahko upremo le kot nacija.

So res slovenski politiki namenoma podpirali tvegani kapital, ko je le-ta z domačimi in tujimi tajkuni prvič zoral slovensko gospodarstvo? Ali pa so si morebiti oprali roke kot Poncij Pilat? Nesporno je, da je tako nastala škoda izjemna in da jo žal slovenski ekonomisti izrazito podcenjujejo (V res odličnem prispevku Sobotnega Dela dr. Tajnikarja zmanjševanje posledic slovenske tajkunizacije postavlja pod vprašaj razumevanje »pravega« gospodarstva.). Jack Welch, po mnenju mnogih najboljši direktor vseh časov, daje nazorno primerjavo: upravljanje podjetja je kot gojenje solate - treba jo je skrbno zalivati in podpirati mlade solate, pleti plevel in pravočasno reagirati na vsako nevarnost ali težavo. **Ignoriranje katerekoli težave hitro decimira dobiček.** Dobri vodje so kot krmarji barke, ki se ne usmerja ideološko, ampak skrbno reže valove v smeri dobrih rezultatov in se pazljivo izogne nevarnostim. Če pa pogledamo enostranska mnjenja nekaterih slovenskih medijev, ekonomistov in politikov, potem se lahko samo zahvalimo

kvalitetnim podjetjem in obrtnikom, da v teh pogojih še vedno dobro poslujejo.

So torej domači in tuji tajkuni in »morski psi« oropali slovensko gospodarstvo s strinjanjem slovenske politike ali zaradi nerazumevanje gospodarstva in velikih sistemov? Ne vem, je pa izredno čudno, da toliko medijev, politikov in ekonomistov zagovarja Sloveniji nesporno škodljive ukrepe. Morda pa ima dr. Križanič prav in gre za sprego vsaj dela slovenske politike s pohlepniimi elitami. Poskusimo pojasniti s preprostim primerom:

Če navijamo za slovensko nogometno ekipo, potem si želimo, da doseže več golov, kot jih dobi. V gospodarski tekmi gre za to, da Slovenija dobi (ima) čim več lastnega premoženja v nepremičninah in premičninah. **Če prodamo podjetje, kratkoročno dobimo nekaj sredstev, čez čas pa se vložek kupcu splača in s tem služi.** Torej smo takoj izgubili podjetje, nato pa začnemo izgubljati še sredstva. V primerjavi z nogometom smo si torej sami zabili gol s slabo prodajo zlasti dobrega ali infrastrukturnega podjetja. Posebej težko je razumeti nerazumevanje množic in celo ekonomistov, da z vsako tujo trgovino ali bencinsko črpalko začne sistemsko odtekati kapital iz Slovenije. V odprtem gospodarstvu je seveda vrsta prednosti zaradi sodelovanja, ampak kje so slovenske črpalke in trgovine v tujini, da bi izenačili bilanco? Če jih ni, potem **smo sistemski zgubaši.** Potem sistemsko zgubljam o gospodarstvo tekmo za drugo, politika in del stroke pa nas prepričuje, da je to dobro za nas! V nekaterih strokovnih krogih je moč slišati tudi teorije, da plačujemo davek »neumnosti«, da smo pač nekoliko zaostali.

Če analiziramo nesporno strokovno in osebno neoporečne posameznike kot predsednika prof. Cerarja, je odgovor na dlani

– kdor se ni ukvarjal z gospodarstvom, pač ne ve, kako poslovanje poteka. Naše fakultete, še posebej pravne, so notorično slabe glede učenja kvalitetnega poslovanja v realnem gospodarstvu. Na vlado letijo pripombe predvsem neoliberalnih zagovornikov kapitala in elit, medtem ko so pripombe sindikalistov sprejete kot načelno zanikanje brez strokovnih osnov. Struja nasprotnikov razprodaje slovenske srebrnine je v javnosti bolj ali manj deklasirana preko sistematične propagandne vojne.

Žal pa je debata prešla akademski nivo. Vlada predvideva dodatno pospešitev razprodaje slovenske srebrnine in se ne zaveda, da bo s tem Slovenijo pahnila iz približno enakovredne države v Evropi v drugo ali tretjo ligo. Tudi mediji delajo napako, ko dajo besedo enkrat nasprotniku in enkrat zagovorniku razprodaje slovenskega premoženja. Ne moreš akademsko debatirati o tem, ali ti bodo odsekali prst in ne more biti resnica nekje na sredi – da ti odsekajo pol prsta. Razmere so prešle mejo normalnega delovanja in so v domeni (ne)namernega masovnega oškodovanja vseh državljanov Slovenije. Kdo bo kriv in kdo bo odgovarjal? Bomo vsaj intelektualci zbrali dovolj moči, da bomo vsaj naknadno ožigosali posameznike s katastrofalnimi napakami? Mar niso to kar predsedniki zadnjih štirih vlad in njihovi finančni ministri?

Seveda bi bilo zapiranje znotraj meja še večja neumnost, ampak te nevarnosti tako ali tako ni, saj smo v Evropski uniji, celo monetarni uniji. Zato je govorjenje o nevarnosti zapiranja nesmisel, **vreden velemojstrov propagandnega zavajanja.**

Nehajmo že verjeti lažnim prerokom, ki hočejo zaslužiti na račun Slovenije, tj. vseh nas, ali pa dejansko verjamejo, da bodo

rešitve, ki so se že izkazale za slabe, tokrat po nekem čudežu dobro delovale. Predvsem pa dajmo stroki pravo težo, tako ekonomiji kot empiričnemu preverjanju trditev in ukrepov.

Zakaj dr. Cerar ne razume delovanja slovenskega gospodarstva in posledic ukrepov kot npr. razprodajo slovenskega premoženja? Zdi se, da ne eno in ne drugo ni znotraj njegovega strokovnega razumevanja, saj celo življenje dela na izrazito deklarativnem področju, kot je ustavno pravo. Lahko le upamo, da bodo njegovi ekonomski strokovnjaki imeli ne samo znanja, ampak tudi možnost dr. Cerarja prepričati v resnične posledice posameznih ukrepov.

V resnici gre točno za to – **ali slovenska politika razume, kakšne posledice bo prinesel kakšen ukrep?** Moje osebne izkušnje niso prav spodbudne. Ko poslušam politike in »ekonomske strokovnjake« po medijih ali celo osebno, je najpogostejši vtis, da ne razumejo prav dobro, kako funkcionira gospodarstvo, veliki sistemi in njihovi podsistemi. Za začetek se razlikujemo v motivih - kaj bi radi dosegli. Mi praktično vedno ocenjujemo s stališča, kaj bo posamezen ukrep prinesel domorodnemu slovenskemu prebivalstvu na srednji ali dolgi rok. Drugi gledajo predvsem na kratkoročne vplive, na sumarne finančne faktorje, npr. bilance poslovanja, stanja in premoženja. Recimo – prodaj podjetje in naenkrat imaš veliko novega kapitala, ki ga sproti porabiš zaradi neuravnoteženih bilanc. Naslednje leto moraš prodati naslednje podjetje in tako dalje, dokler imaš še kaj. Tako je razprodaja premoženja za pokrivanje minusov dodatna škoda, saj nas pušča v lažnem prepričanju, da še nekako gre, čeprav tonemo vedno globlje. Namesto tega se je daleč bolje čim prej lotiti izvirnega problema in hitro približno uravnotežiti bilance z drugimi strukturnimi ukrepi.

Skupen problem slovenske politike je tudi v tem, da **oblast večini slovenskih politikov stopi v glavo in začnejo početi stvari, ki so jih prej sami ogorčeno kritizirali pri drugih.** Nekaterim po letih, drugi že po nekaj mesecih. Pravzaprav so slovenski politiki, ki jim oblast ni zameglila duha, izredno redki. Recimo tak je bil vrsto let dr. Drnovšek, pa tudi on je začel govoriti o tem, da ima Slovenija le nekaj sposobnih politikov, proti koncu je kupil vladno letalo in zaradi bolezni izgubil stik z realnostjo. Ko pa sem se pogovarjal s kolegi doktorji znanosti, ga je marsikateri dosledno zagovarjal zaradi zaslug iz preteklosti ne glede na to, da mu je bolezen že očitno uničila trezno presojo.

Nekateri govorijo, da se je podobno zgodilo vsem zadnjim slovenskim predsednikom in tudi predsednici. Da za oblast naredijo vse, ne glede na škodo Sloveniji, in da so iz takega testa vsi uspešni politiki. Osebnostno stiskam pesti, da se bo dr. Cerarju to zgodilo čim pozneje.

Morda se še spomnite slovenskih politikov, ki so pred volitvami trdili, da za ta ali oni predlog ne bo treba segati v žepe državljanov, po izvolitvah pa so trdili, da je treba uresničiti taisti predlog, pa **naj stane, kar hoče.** In res nas je stalo precej, še posebej v seštevku vseh idejnih potez v dobro svoje volilne baze na račun nas vseh. Meni osebno se zdi trditev katerega koli politika, da bo ukrep uvedel, pa naj stane, kar hoče, pod vsakim strokovnim in civilizacijskim nivojem. Uspešno delovanje, poslovanje in vodenje temelji na tem, da pravilno oceni ceno vsakega možnega ukrepa glede na posledice in iz množice možnih ukrepov izbere najbolj primerne.

Pri analizi pomembnejših slovenskih politikov hitro ugotovimo, da imajo dobre, ampak tudi slabe strani in teh slabih je občutno preveč. Volilnih prevar kar mrgoli in skoraj nikoli niso kaznovane, zlasti ne s strani njihovega volilnega telesa. Če je ključno, da drugače mislečim »crkne koza«, potem ni nič narobe, če kozam vržemo pokvarjeno hrano. Če so naši poglavitni sovražniki »levi« in ne recimo Nemci ali Italijani, ki so med drugim pobijali nedolžne talce in množično deportirali Slovence v taborišča, potem ni nič narobe, če naš vodja prekanalizira državna sredstva za financiranje svoje stranke. Če so naši poglavitni sovražniki »desni in cerkveni«, potem ni nič narobe, če jih žalimo v medijih in jim zakonsko degradiramo vse njihove vrednote od verovanja do poroke in materinstva.

Med mojimi prijatelji so tako levi kot desni, **med enim in drugimi so pošteni in koreniti Slovenci**, ki jih osebno globoko spoštujem in cenim. Ni mi pa všeč, če se spravljajo eni na druge (na »one«), pri tem pa iščejo tuje zaveznike za nadvlado nad svojimi sonarodnjaki.

Zakaj politiki ne poslušajo nasvetov, četudi je večini jasno, kaj prihaja, celo v njihovo škodo? Ko sem nekajkrat svetoval politikom, je bilo očitno, da argumenti ne pomenijo kaj dosti. Njihov zorni kot, interesi in vplivanje povezav rezultirajo v tem, da so osnovni argumenti, za katere bi menil, da so osnova za vse politike - npr. blagostanje cele države, mesta ali občine – drugotnega pomena. Najbolj čudno je, ko jim napoveš polom neke poteze, pa vseeno niso sposobni skočiti iz svojih subjektivnih razmišljanj in korigirati prvotnih odločitev. Morda je bilo nekaj več uspeha le z zagovarjanjem nujnosti pokojninske reforme. Ko smo podpirali pokojninsko reformo Pahorjeve vlade preko Demografske konference s predsednikom dr.

Malačičem, so bili sindikati še ostro proti. V SVIZu smo samo v konferenci visokega šolstva in znanosti izglasovali podporo, cel SVIZ pa se je pridružil ostrim kritikam reforme, čeprav smo glasno opozarjali, da bodo zaradi tega razmere čez nekaj let bistveno slabše, kot če bi podprli reformo že takrat. Sindikati so torej zaradi nerazumevanja škodovali plačam in pokojninam svojih članom. Poznejše analize s strani neodvisnih strokovnjakov so to dokaj nesporno pokazale. (Podobno je ob dogovorjenem dvigu minimalne plače za četrtno za časa Pahorjeve vlade prišlo do večje nezaposlenosti. Prve ocene so se sukale med 10.000 in 30.000 nezaposlenih samo zaradi te poteze, ob času izida knjige pa so ocene med 15.000 in 20.000. Ena sama nepremišljena in škodljiva poteza!)

Ob naslednji vpeljavi pokojninske reforme **smo organizirali debato v slovenskem parlamentu** in takrat je čudežno uspelo. Na osnovi izkušenj lahko mirno zaključimo, da je stroka opozarjala ne samo načelno, ampak tudi konkretno, kaj bi veljalo narediti in česa raje ne, pa sta tako politika kot ljudstvo pogosto delala velike napake. Samo upamo lahko, da se zgodba ne bo ponovila – da ne bodo predlagane reforme strokovno slabe, vladni strokovnjaki ne bodo razumeli posledic, politika pa jih bo vseeno izpeljala. In kot nalašč se pri novi vladi spet dvigujejo sindikati proti predlogu pokojninske reforme, vlada pa ponovno govori o prodaji najboljših slovenskih podjetij.

Pregled delovanja nekaterih slovenskih področij pokaže nezadovoljivo sliko. Slovenski pravosodni sistem ni deloval dobro ne zato, ker bi se bistveno razlikoval od zahodnoevropskih, ampak **zaradi ljudi in ideologij, ki prevladujejo v slovenskem prostoru**. Pri enakih zakonih je naš sistem končno začel obsojati tajkune in politike, ki bi jih v

urejenih državah že davno prej. Poglavitna sprememba je bila zavest, da vse sosednje države s podobnimi pravnimi sistemi že vrsto let obsojajo tajkune in pokvarjene politike, le Slovenija ne, ter pritiski javnosti. To je bil zelo pomemben miselni preskok za celo Slovenijo in samo držimo lahko pesti, da se bo dvig kvalitete sojenja nadaljeval!

Podobno se slovenski ekonomisti ne morejo zmeniti niti glede tega, kakšne so bile posledice posameznih ukrepov. Ko del stroke nekako oceni posledice določenega ukrepa, se takoj v medijih pojavijo politiki, ki so tovrstne ukrepe predlagali, podprejo jih ideološko prodani strokovnjaki in javnost z mediji vred ne ve več, kaj je res in kaj ne. Posebej žalostno je videti nesporne strokovnjake, ko se vključijo v politiko. Po pravilu začnejo razmišljati **pretežno ideološko in stroko uporabljajo samo še za prepričljivo zavajanje**. V pravi stroki (beseda »pravi« je sicer odveč) so pravila nesporna: ko ga polomiš enkrat, kvečjemu dvakrat, izgubiš verodostojnost. Pa poglejmo slovenski medijski prostor – koliko slovenskih »strokovnjakov« so mediji razkrinkali kot neverodostojne? Kakšne so bile posledice, ko so o isti zadevi zavzeli enkrat eno in drugič povsem diametralno mnenje, včasih v roku nekaj dni? Kakšne so bile posledice, ko so se priznani profesorji, sodniki ali tožilci povsem predali ideologiji do te mere, da sta stroka in objektivnost postali sekundarni – so bili razgaljeni v javnosti, morda degradirani, ali so celo izgubili funkcijo/službo?

Dokler ne bo povratnih zank – uspešna kariera za kvalitetno delo in degradacija za nekvalitetno, neobjektivno ali ideološko delo - bo težko dvigniti slovenski kulturni, strokovni in civilizacijski nivo. Slovenija ima notorično premalo povratnih zank. Primer? Naj mi prosim kdo pojasni, kako lahko priljubljen

(tudi meni osebno) in kvaliteten komentator slovenske televizije celo nogometno svetovno prvenstvo govori »pred dvema leti«? Zakaj ga nihče ne korigira? Celo črkovalnik v Wordu mi podčrta »dvemi« in predlaga »dvema«. Ko sem si vzel dve minuti časa, da bi mu poslal sporočilo, sem ugotovil, da na Googlu ni najti enostavnega načina, kako televiziji ali njemu osebno komentirati prenos svetovnega prvenstva. Verjeli ali ne! (Povratna zanka meni je enostavna: pišite na matjaz.gams@ijs.si).

Glede tega vprašanja je dr. Cerar zavzel zelo pozitivno mnenje – da je civilna stroka premalo sodelovala pri reševanju slovenskih problemov in da lahko tudi sama predlaga nove zakone. Vsaj v Inženirski akademiji Slovenije smo z veseljem začeli delovati v tej smeri, najprej glede visokošolskega in raziskovalnega zakona. Držimo pesti, da se bo kaj od tega tudi uresničilo.

Pogosta slovenska šibkost je enačenje številčk s stroko in resnico oz. **nesposobnost povezovanja formalnih in vsebinskih mehanizmov sklepanja**. Preprosto povedano: z nekaj manipulacijami s številčkami lahko hitro dokažemo poljubno neresnico in šele vsebinsko razumevanje nas opozori, da je nekaj narobe. Primer pri analizi slovenskih podsistemov - nekateri ekonomisti in novinarji navajajo, da javni sektor stane približno toliko kot pokojnine (kar je sicer nominalno res), ali pa da delavec iz privatnega sektorja plačuje onega v javnem sektorju (kar je tudi nominalno res). V resnici pa vsak dober in uspešen delavec v privatnem ali javnem sektorju ustvarja dobiček, vsak slab pa izgubo (privatnemu lastniku ali vsem nam v javnem sektorju). Delavec v javnem ali privatnem sektorju plača enake davke in dela skoraj tretjino svojega časa za pokojnine 600.000 upokojencev. Toliko upokojenih, kot jih ima Slovenija, ni le

velik civilizacijski dosežek, ampak v veliki meri posledica neverjetno kratke delovne dobe, tj. obdobja zaposlitve od dokončanega šolanja do upokojevanja. Upokojeni zadnja leta živijo pretežno na plečih delovne generacije, saj so ustvarili bistveno manj za svoje pokojnine, kot pa potrošijo. S podaljšanjem življenjske dobe bi se morala bistveno zmanjšati pokojnina ali močno povečati starost upokojevanja, ali pa zadolženost države. Kaj od tega se je zgodilo in na čigava pleča je priletela nastala razlika? Če prištejemo še udarec zaradi varčevalnega zaviranja gospodarstva in okoli 150.000 nezaposlenih, je vsebinska kriza pred nami. Razlika med deklarativnimi številkami in dejanskim vplivom na gospodarstvo in Slovenijo je ogromna, **nerazumevanje dejanskih povezav in posledic pa rak rana slovenskih politikov in ekonomistov.**

Veliko pomembneje kot varčevanje je ponovni zagon gospodarstva, ustvarjanje novih delovnih mest. Za Slovenijo bi bil sanjski dosežek, če bi dosegli vsaj približno nacionalni konsenz, kako zagnati gospodarstvo. En možni scenarij bi bil, da bi vsi zaposleni in upokojeni dali 10% svojih prihodkov za rešitev nezaposlenih. S temi sredstvi bi večina mladih dobila službo in plačo, slovensko gospodarstvo dodatno infuzijo, narod pa ponovno upanje. To bi bil pravi »New deal«, obsojen na uspeh. Veliko vprašanje pa je, **ali smo pripravljeni mladi generaciji dati vsaj take pogoje, kot smo jih imeli mi** – delo, plačo, ali pa bo prevladala egoistična skrb za lastno dobro? Za politične stranke se ve – vsaka opozicija bo na vse kriplje nagajala in poskušala preprečiti karkoli dobrega za Slovenijo, ko so na oblasti drugi.

Ponovno imamo možnost Slovenijo obrniti v pravo smer. Če bo politika zavzela sredinsko pragmatično pozo in ne bo zapadla v ideološke ekstremizme, če sindikati ne bodo zapadli pod pogubni vpliv preprečevanja nujnih reform, zlasti pokojninskih, če bo dejansko bolj upoštevano mnenja civilne stroke, potem bo predvsem na nas, državljanke in državljane Slovenije, ali bomo tokrat prišli do nacionalnega konsenza, kje in koliko zategniti in kje potegniti, da bo naš voz spet dobro povlekel. Da bodo imeli mladi delo in starejši upanje v dolgoročno vzdržne pokojnine.

Predlog za zmanjšanje ideologije na nosilnih mestih:

1. Sprejme se zakon, ki prepoveduje vsem na vodilnih državnih nepolitičnih mestih (sodnikom, tožilcem, policistom, vojakom...) dajati ideološko-politične izjave.
2. Večkratna ali težja kršitev prepovedi ideoloških izjav in potez se kaznuje s prenehanjem zasedanja nosilnega/odgovornega mesta.
3. V primeru statistično ali drugače dokazljivo ideološkega izvajanja ukrepov sledi primerna kazen (celo statistično se da pokazati, da so določeni posamezniki, npr. sodniki ali tožilci, ideološko pristrani) kot v primeru diskriminacije (kar se tudi da strokovno pokazati).

Kako naprej v lepše čase?

Francoski pregovor pravi, da v vodi vidimo svoj obraz, v vinu pa srce. Kaj vidimo, če pogledamo Slovenijo, Evropo in svet v medijih ali v strokovni analizi?

Demografija, otroci in poroke

Evropi vlada demografska zima. Otrok je premalo za enostavno reprodukcijo, demografska piramida je obrnjena na glavo – upokojenih je več kot otrok. Da bi lahko obratovala, Evropa nujno potrebuje pritok novih in novih migrantov, ki pa posledično najedajo njeno kulturno identiteto. Če ne bo prišlo do preobrata, bomo o Slovencih, Hrvatih, Evropejcih čez desetletja govorili kot o nosorogih ali tigrih, v krčih izumiranja.

Nekateri zagovorniki teorije Gaja menijo, da je evropski demografski propad odgovor na uničevanje planeta zaradi prenaseljenosti. Ker ljudje nimajo naravnih sovražnikov (bolezni, svetovnih vojn ...), je/bo svetovna populacija eksplodirala in zadušila planet in človeško civilizacijo. Evropa kot najbolj napredna civilizacija je zato prva stopila na pot **samo-zmanjševanja populacije** in s tem dala zgled celotnemu svetu. Postopek sicer poteka dokaj nezavedno s stališča povprečnega Evropejca, komponente pa so jasne: ustvariti pogoje neoliberalizma z visoko brezposelnostjo, kjer brezposelni nimajo primernih pogojev za otroke, medtem ko zaposleni nimajo časa, da bi se posvetili otrokom, saj morajo nepretrgoma garati. Predvsem pa gre za **vcepljanje drugih vrednot v možgane ljudskih mas**. Preko reklam in medijev se vsiljuje sisteme vrednot kot kapital, kariera, potrošništvo, zabava. Preko pravic posameznika, povečevanja njegovih egoističnih in hedonističnih potreb in zahtev, se uničuje

mehanizme, ki skrbijo za otroke kot poroka, urejeno družinsko življenje, navezanost na sorodnike. Ženska, ki predano skrbi za svojo družino, je posredno prikazana kot starodobna tepka, nasmejana lepotica brez otrok z mnogimi lepotnimi operacijami in dragim avtom pa idealna sodobna ženska. Znanstvena študija, ki najbolj podpira to teorijo, je bila narejena v Braziliji, kjer so strokovno uspeli dokazati povezavo med izjemnim demografskim padcem in telenovelami ter oddajami kot »Seks v mestu«.

Recept za nerazviti svet ostaja: kopirajte Evropo, saj je demografsko rast nujno ustaviti. **Recept za Evropo in Slovenijo pa je: povečajte rodnost, preden bo prepozno, preden bo Evropa postala ostarelo neprožna in nezmožna pomladitve, zaradi česar bodo evropski narodi postali irelevantni in končno izumrli.**

Reševanje evropskih težav

Verjetno se dobršen del Evrope jezi in čudi nad nenavadnimi postopki reševanja problema zadolženosti nekaterih držav. Ko so evropski rešitelji prišli pomagat Grčiji, Italiji, Španiji ali Cipru, je bil njihov učinek najmanj protisloven. Te države so sicer prezadolžene in imajo preveliko potrošnjo glede na realno ustvarjeno in dolg, vendar so bili učinki evropskih nasvetov pogosto strokovno šokantni. Uničevanje Grčije kot socialne države in civilizacije je postalo šolski primer za dobršen del strokovnjakov po svetu. Izjava Nizozemca Jeroena Dijsselboema, da bodo za reševanje problemov bank v prezadolženih državah pobrali denar z njihovih bančnih vlog, je v nasprotju z osnovnimi recepti ekonomije in bančništva. Podobne izjave smo slišali o slovenskih bankah s strani najvišjih slovenskih politikov. Neverjetno od neverjetnega! Zakaj?

Za avtorja enega osnovnih konceptov v bančništvu velja Robert Merton, ki je opisal primer banke v mestu Millingville leta 1949. Ko je nek pomembnejš razširil novice, da bo banka propadla, so ljudje začeli panično dvigovati prihranke, nakar je banka res propadla, čeprav sorodne banke v drugih mestih niso. Protiukrepi od nastopov v medijih do dodatnega financiranja banke niso zalegli, ker je bilo že prepozno. Banka je torej propadla samo zaradi govoric. Na predavanjih uporabljamo ta primer kot enega osnovnih receptov, pa tudi kot primer samonapovedovanja prihodnosti (angleško self-fulfilling prophecy), kjer z napovedjo povzročiš, da se to zares zgodi, čeprav se brez napovedi ne bi. Podobno se dogaja sedaj z evropskim gospodarstvom. Čeprav se Draghi trudi na vse načine, mu ne uspe presekati negativne spirale. Evropa sicer ne bo propadla, vprašanje je le, ali se bo ponovno začela gospodarsko dvigovati, ali pa bo še naprej grdi raček v družbi ostalih uspešnih celin. Ja, v takem stanju smo.

Značilen je tudi odziv ekonomske stroke po Sloveniji in svetu. Le redki so jasno in glasno povedali, da ob povečevanju težav slovenskih bank s strani politikov **take bančne strokovne blamaže že desetletja ni bilo**. Pogosteje so se v medijih nastopajoči izvlekli v neke brezosebne fraze in se spraševali, ali je smotrno širiti slabe novice o lastnih bankah. Ampak strokovna posledica teh izjav ni neka fakultetna tema – Sloveniji so te izjave verjetno povzročile nekaj 10 do 100 milijonov škode, ker je padel ugled slovenskih bank in ker se je dvigovanje denarja z bank že začelo. Posledično je bila sanacija toliko dražja. Zato bi morali Ciprčani Dijsselboema tožiti za nekaj 10 milijonov povzročene škode, mi pa naše politike, ki so z užitkom trosili govornice o poraznem stanju slovenskega bančništva. Razčistiti

bi morali tudi dogodke v zvezi s posojili in slabo banko predvsem v smislu javnosti podatkov. Nekaj posameznikov pride upravljati slovensko nacionalno slabo banko in mi kot plačniki njihovega dela ne moremo pridobiti informacije, kakšne plače in druge beneficije so si delili iz našega denarja? Ali nas lahko še bolj odkrito strižejo?

Gre za to, da je **preveč dogajanj v slovenskem bančništvu nesprejemljivih**. Recimo - čeprav je večina izgub nastala preko kreditov gospodarstvu, ki so se večinoma preselila v žepe Slovencev, bi za 5 milijard izgube pričakovali 5 tisoč obsojenih bančnikov, vsak zaradi enega milijona izgube. Seveda še noben bančnik ali predsednik odborov v Sloveniji ni še nič kazensko odgovarjal za nastale milijardne izgube, še manj pa kdorkoli za tistih cca 50 milijard slovenskih sredstev, ki so se preselila v tujino. Če bi vi povzročili milijonkrat manjšo izgubo (tj. 5.000 evrov), npr. ob prometni nesreči, bi posledično nosili kakšno posledico ali ne? Zakaj moramo mi vsi plačevati za njihove slabe odločitve, oni pa nič? »I tata bi!«, kot je znano balkansko reklo. Pa v resnici potrebujemo reformo bančništva prav tako kot reformo pravosodnega sistema. Zakaj bančne reforme stranke ne dajejo v svoje programe?

Ste se kdaj vprašali, zakaj o večji nevihti v Ameriki ali avtobusni nesreči v Indiji poročajo slovenski mediji toliko kot o naših? Zakaj slovenske politične stranke zaradi nujnega varčevanja režejo po dolgem in počez, sebi pa povečujejo prihodke iz proračuna? Zakaj nekateri mediji stalno ponavljajo floskule o koristih globalizacije, ali kako je vseeno, kdo je lastnik podjetja? Zakaj mediji npr. ne pišejo o tem, da ima zadnja leta Evropa daleč najnižjo gospodarsko rast med vsemi celinami? Nekaj konceptov lahko poskusimo ponovno obdelati.

Ko danes v civiliziranem mestu izpade elektrika, ljudje učinkovito reagirajo. Na ulice pošljejo izučene prometne policistke s piščalkam v čednih uniformah, ki po najboljših močeh upravljajo križišča. A kaj, ko ne vidijo sosednjih križišč in zato ne morejo pošiljati kolon skozi zelene luči. Rezultat je prometni kaos.

Kvalitetni zaposleni so boljši kot nekvalitetni, a kvaliteta zaposlenih je celo manj pomembna kot organizacija in znanje sistema – splet ljudi, naprav, informacij in elektronike, konvencij in relacij. Še tako kvalitetni policisti ne morejo dobro urejati modernih mest brez informacijskega inteligentnega sistema. Informacije, zlasti povratne povezave, ki omogočajo izboljševanje sistemov med delovanjem, so ključnega pomena.

In to je zgodba o Sloveniji – **zgodba o pridnih in pametnih ljudeh, ki zaradi nekvalitetne organizacije in nekvalitetne uporabe znanja ne dosegajo tistega, kar bi lahko.** Poglejmo si še nekaj primerov iz javnega sektorja, gospodarstva in politike.

Javni sektor

Ko sem pisal, da bi se dalo z izboljšanjem javnih razpisov prihraniti desetine ali stotine milijonov letno, sem dobil uradno kritiko pristojnega ministrstva, namesto da bi ministrstvo vgradilo preproste in učinkovite predloge izboljšanja, npr. da bi lahko nabavili prek interneta, če je ta ponudba cenejša kot pri uradnih ponudnikih. Zadnjih 20 let v javnem sektorju je bil nakup osebnega računalnika 10-20 % dražji kot pa preko interneta ali neposredno v trgovini in kljub stalnim pozivom stroke se to ni spremenilo. Torej – **zakon te sili, da posluješ**

negospodarno. Če vseeno posluješ gospodarno, če izbereš cenejšo varianto kot uradno ponujeno, boš plačal kazen. Totalno nelogično! Ravno ob zaključevanju knjige je Računsko sodišče izdalo mnenje o poslovanju Inštituta »Jožef Stefan«, v katerem pišejo o nekaj milijonih sredstev, ki niso bili potrošeni v skladu z zakoni. Od tega je velika večina šla na račun nabav materialov za poskuse. Ko so spremenili nabavo točno po navodilih Računskega sodišča, so bile iste nabave 20% dražje, za nabavo pa je bilo treba čakati nekajkrat dalj časa.

Ko sem vprašal nekaj kolegov, zakaj imamo take zakone, večina ni znala odgovoriti. Najbolj zanimiv odgovor je bil tisti, da je zakon o javnih naročilih napisan z namenom »obiranja« javnega sektorja, tj. prenos državnih sredstev v žepe izbrancev.

Je pa možno, da je problem drugje – prevelika količina premalo sposobnih birokratov in ideologov si izmišljuje nove in nove nesmisle, čemur slej ko prej podleže še tako sposoben minister.

Pravzaprav človek ne ve, na katerem področju bi naštel po 10 največjih neumnosti. Je pa neresnično, kar se govori v javnosti, da ljudje v javnem sektorju ne delajo dovolj. Večina jih dela primerljivo kot v gospodarstvu. Ni redko, da ob 18h pokličeš in dobiš kolege iz javnega sektorja, iz privatnega pa ne. Poglavitni problem javnega sektorja ni v kvaliteti ali prizadevnosti posameznikov, poglavitni problem je v slabi organizaciji in neupoštevanju znanja – v sposobnosti vodstva uradnikov, resorjev in politike, pa naj gre za slovensko znanost, šolstvo, policiste ali zdravnike. Seveda imajo pri tem prste vmes tudi lobiji javnega sektorja, ki se trudijo za monopolno in neodgovorno upravljanje, kot se npr. opaža v zdravniški

zbornici, vendar je to le druga plat iste zgodbe. Nekdo je moral takim lobijem dati podporo tako v vladi kot parlamentu.

Gospodarstvo

Med slovenskimi bogataši je kar nekaj takih, ki so bogastvo dosegli s svojim znanjem, sposobnostmi, trdim delom. Vsa čast in moje osebno spoštovanje! Marsikateri novi slovenski bogataš pa je zaslužil desetine milijonov v roku nekaj let iz državnih sredstev delno preko zvez s politiko in delno preko uspešnih privatizacij ob izčrpavanju podjetja. Torej – kdor je hotel osebno obogateti, je moral uspešno poiskati luknje v slovenski zakonodaji in nezreli pravni državi ter speljati prenos kapitala v privatne vire, pogosto na račun uničenja obstoječega podjetja. Ob tem so modernizacija poslovanja, uvajanje novih tehnologij in znanja povsem postranska, če ne celo moteča zadeva, ki jemlje »maherju« energijo in čas. Zato ni čudno, da je naše gospodarstvo manj konkurenčno kot pred npr. desetletjem. Seveda ni vse črno, o čemer nas prepričajo kvalitetni direktorji in kvalitetna podjetja, žal pa je razmerje med enimi in drugimi neprimerno. Kot ugotavljajo gospodarska združenja, pri nas ni zdravega in spodbudnega gospodarskega ozračja.

Sem pretežno zaposlen na Institutu »Jožef Stefan«, kjer direktor dr. Jadran Lenarčič izredno poudarja pomen sodelovanja z gospodarstvom. V nekaj letih nas obiščejo predstavniki skoraj vseh večjih podjetij, pogosto na daljših dnevnikih tematskih sestankih. Očitek, da si naš največji možganski center ne želi sodelovanja z gospodarstvom, je torej povsem iz trte zviti. Tudi očitek, da si gospodarstvo ne želi uvajati novih rešitev, ne more držati, če se očitno sestajamo in tudi izvajamo skupne projekte. Pa vendar – statistike in osebne izkušnje kažejo, da gospodarstvo čedalje bolj zaostaja za možnostmi razvoja, da je Slovenija

čedalje manj konkurenčna. Dobre želje in volja niso dovolj, če ni primernega okolja.

En razlog je gotovo v sistemu izobraževanja in v civilizacijskem nivoju Slovenije. Po analizi Eurobarometra **79% Evropejcev zanimajo informacije o znanosti in izobraževanju, 68% o politiki in 65% o športu.** Slovenci daleč zaostajamo glede prve postavke, kar kaže na resno pomanjkljiv odnos do znanja. Koliko so mediji pisali o celodnevnikih srečanjih Gorenja in Inštituta itd.? Ali droben primer – ko je leta 2002 pri meni magistriral Aleksander Pivk s sistemom ShiNa, ki je prikazoval in primerjal izdelke, ni nikogar (niti medijev) zanimalo nič – šlo naj bi za neke internetne miškulance in znanstveno fantastiko oz. akademske študije brez povezave z realnim gospodarstvom. Danes so podobni programi svetovni velikani, pa tudi v Sloveniji imamo podobne programe. Pri nekaterih sistemih smo bili prvi na svetu in smo tudi danes – tako odseki na Inštitutu kot razvojna sfera Slovenije ponujamo svetu nove produkte. Hkrati pa marsikatero privatne in državne inštitucije novi domači produkti ne zanimajo, kupujejo pa dražja in celo zastarela tuja oz. jih uvajajo z zamikom 5-10 let, ko so leta preboja že mimo. Ne gre za posamezne primere – v gospodarstvu je za konkurenčnost ključnega pomena inovativnost ob pravem času, torej primerno upoštevanje znanja in kvalitetno vodenje gospodarskih inštitucij, preveč managerjem pa je to žal ena manj pomembnih komponent. Kot napisano – v slovenski tranziciji se je dalo res veliko denarja zaslužiti z izčrpavanjem podjetij in »dobrimi kšefi«, zato so pohlepneži delovali predvsem v tej smeri.

Drug problem so **podkupovanja**. Kar nekajkrat smo kandidirali na razpisih, ko je bilo že iz besedila jasno, da imajo dogovorjenega kandidata in da bodo tudi boljše in cenejše

ponudbe tako ali drugače zaobšli. In to se je skoraj vedno zgodilo kljub protestom, celo javnim. Ko si se pritožil v medije, se je javno mnenje pogosto obrnilo proti – izgubil je, sedaj pa se razburja. Ob prijavi na inšpekcijo ali druge organe pa ni bilo nobene reakcije. Vsaj do Klemenčičeve KPK ne. Žal ne on ne njegovo ožje vodstvo ni zdržalo pritiska. Ste morda opazili, da so nekatere politične stranke sistematično vedno nagajale in blatile KPK, pa zato niso bile kaznovane z manj glasovi na volitvah? Je mar že na sto tisoče pokvarjencev ali zaslepljencev na Slovenskem?

Politika

Če kritiziraš potezo nekega resorja in predlagaš izboljšavo, je daleč bolj verjetno kot ne, da ti bo minister oz. nek uradnik to zameril in da bo tako ali drugače vrnil milo za drago. Če opozicija (katera koli) predlaga konstruktiven predlog, ga vladajoča pozicija po pravilu zavrne. Tak predlog je bila ureditev zakonodaje o nevarnih psih, kjer je bila stara zakonodaja očitno zelo slaba, vendar so bili predlogi opozicije zavrtnjeni. Ko je končno pozicija uvedla bistveno boljšega, kot je bil prejšnji zakon, je bilo moč v medijih najti obilo kritik, pohvale pa skoraj nobene, čeprav je bila pozitivna razlika ogromna. V slovenski politiki gre pretežno za politične igre, kjer je poglobitna motivacija, da si bolj priljubljen kot politična konkurenca, dejanske izboljšave so skoraj nepomembne, javnost pa tega ne opazi in posledično nagraduje tudi povsem nekonstruktivno delovanje. Največji problem pa je negativno ozračje – **politike nagrajujemo za dobro laž namesto za dobro resnico**. Za medije je dobra novica slaba novica, konstruktivna ali dobra pa nezanimiva. Ali pa smo mi tisti, ki preko ratingov gledanj potiskamo medije v konkurenčni borbi v smer poneumljanja in negativizma?

Politika se v časih recesije še vedno pogosto obnaša v smislu tajkunov, ki skrbijo za svoje žepe, ali uradnikov, ki si izmišljujejo nesmisle v javnem sektorju. **Politike prepogosto žene želja po oblasti in uresničenju svojih sanj, ne pa po optimalnem vodenju in upoštevanju stroke in znanja**, kar gre skupaj z roko v roki. Danes lahko ekonomske in druge učinke skoraj vsakega ukrepa približno izračunamo na kratko in dolgo obdobje in kot že rečeno – naše študije so pokazale vrsto negativnih učinkov ne zaradi ideoloških razlogov, ampak ker objektivno take so. Morda velja omeniti, da tudi svoboda in demokracija nekaj staneta in da analiza posledic ne sme biti samo ekonomska, ampak integralna. Ravno za to gre – največji problem je izumiranje slovenskega naroda, potem njegova prevelika starost in posledično togost zaradi premalo »sveže krvi« in svežih idej – primernege deleža mladih in njihove teže v celi Sloveniji.

Skupni imenovalec ne samo omenjenih področij je, da bi si **Slovenci ob prislovični pridnosti in delavnosti zaslužili boljše vodstvo, boljše politike, uradnike, boljšo organizacijo in upoštevanje znanja**. Po drugi strani pa smo tudi sami krivi – šele ko bomo bolj cenili in spoštovali kvalitetno organizacijo, vodenje sistemov, stroko in znanje, se bodo stvari začele postavljati na prava mesta.

Predlogi:

1. Javna naročila se izboljšajo tako, da je mimo kateregakoli razpisa možno izbrati enakovredno opremo ali storitev, četudi ni bila prijavljena na razpis, če je vsaj 5% cenejša od ponudbe najcenejšega ponudnika. Lokalna ponudba je

sprejemljiva, tudi če je za do 5 % dražja od tuje ponudbe, saj je okolju prijaznejša, ker ne troši fosilnih goriv.

2. Če je primerljiva oprema cenejša za več kot 10% kot izbrana na razpisu ob sorodni kvaliteti in je bila odgovorna oseba o tem informirana, se kaznuje odgovorno osebo za negospodarno izbiro s kaznijo ZZ. Podobno kot zgoraj glede lokalne in ekološko čistejše rešitve.
3. Odgovorno osebo, ki je vpeljala Sloveniji slab ukrep, ki je po mnenju stroke prinesel več kot 10% slabši ekonomski učinek kot obstoječa najboljša rešitev, se prvič kaznuje s kaznijo YY evrov, ob ponovitvi pa se odstrani z vodstvenega mesta ne glede na ostala določila. Primer: če se dokaže ministru, da je z njegove strani podprti ukrep pripeljal do Sloveniji škodljivih posledic.
4. Starejši kot 16 let dobijo splošno volilno pravico podobno kot v Avstriji.

Programi reform skozi strokovno oko

V medijih je najti kar nekaj mitov o reformah:

»Uvedba pokojninske reforme je nepotrebna.«

(te trditve poslušamo najmanj zadnjih 20 let, tudi danes). Ključne za razumevanje so demografske spremembe. **Na 24 ur se življenjska doba v Sloveniji poveča za 9 ur** (torej skoraj tri leta na 10 let). To pomeni, da imamo čedalje več upokojenih, katerih pokojnine mora financirati delovna generacija. Ker je upokojenih 600.000, za enega upokojenca skrbi v povprečju 1.4 delavca, torej mora delavec za upokojence delati že tretjino do četrtno svojega časa, razmerje pa se vsak dan še poslabša. Če hočemo stabilizirati Slovenijo in preprečiti znižanje pokojnin tudi pod prag revščine, ali prezadolžiti bodoče rodove (to ni šala, ampak kruta realnost), moramo izpeljati še strožje reforme kot predlagano, saj prihaja do upokojevanja bolj številčnih generacij. Ker ljudje živijo čedalje dalj in čedalje bolj zdravo, je težko razumeti upiranje npr. skrajšanemu delavniku 6 ur pri šestdesetih ali sedemdesetih.

»Pokojninske reforme se ne da izpeljati zaradi nasprotovanja ljudi.«

S tem izgovorom so nekateri politiki predlagali spremembo referendumске zakonodaje in jo izpeljali. Menim, da je **referendum še edina oblika neposredne demokracije** in da se moramo nadaljnjemu krčenju demokratičnih pravic v že sedaj omejeni demokraciji odločno upreti (Švica ima največ referendumov in enega najvišjih standardov na svetu). Kljub temu smo v zadnjih letih praktično okrnili možnost referendumа, kar je **še ena sramota slovenske politike** in posebej strank, ki so tovrstne spremembe podprle. Morda bi kdo

ugovarjal, da ima 600.000 upokojencev izjemno volilno moč, tako da se redkokatera stranka upa javno napovedati nujnost pokojninskih reform. To je res, ampak ukinitvev referendumu s tem nima kaj dosti skupnega. Tako pa so politiki dobili odpustke ne samo za sprejemanje reform v škodo Sloveniji proti volji ljudstva, ampak še bolj **za nadaljevanja pretakanja slovenskih sredstev v svoje stranke in svojim somišljenikom proti volji ljudstva.**

»Referendumi in volitve so predrage«.

Seveda so, ker nimamo elektronskih volitev in referendumov, s čemer bi oboje pocenili za nekajkrat. Hkrati bi tudi povečali udeležbo. In tu je poglobitni problem oz. cokla slovenskega odločanja. Podobne predloge sem nekajkrat podal visokim predstavnikom levih in desnih strank. Kot tudi predlog, da bi mladim nad 16 let omogočili volitve. Hitro so eni in drugi preračunali, ali bi bili eni ali drugi zaradi tega na boljšem – ključno je bilo, ali bi njihova stranka dobila proporcionalno več ali manj volilnih glasov. Odgovor je bil praktično vedno »Ne«, ker je analiza pokazala, da bi dobili manj glasov. Pri tem jih ni nič zanimalo, da bi Slovenija s tem pridobila na demokratičnosti, vključenosti ljudstva pri odločanju itd. Tudi mi ni jasno, kako lahko tako leve kot desne stranke izračunajo, da bodo na slabšem v primeru elektronskih volitev – ali to pomeni, da bi več glasov dobile bolj zmerne stranke po volji večine ljudi? Ne glede na odgovor lahko mirno zatrdimo, da **slovenska politika blokira demokratične predloge, ki bi koristili Sloveniji.** V javnosti je slišati drugačne argumente političnih strank: da elektronske volitve ali referendumi niso varni, da pomembnih prihrankov ne bi bilo, da so mladi preveč neodgovorni, ... Same neresnice in spuščanje megle, da javnost ne bi spregledala, da je cesar gol!

Da politike zanimajo druge zadeve kot dobro Slovenije in njenega ljudstva.

»V kriznih časih velja prodati nacionalno srebrnino.«

Če pogledamo učinke prodaje, vidimo, da se je splačala prodaja le v nujnih primerih, ko bi drugače podjetje shiralo, ostalo pa je bil za državljane Slovenije slab posel in dober posel za slovenske in tuje elite. **Spomnimo se Leka in Krke.** Marsikdo je trdil, da je najbolje obe podjetji čim prej prodati, drugače bosta propadli. Katero trenutno bolje stoji? Katero več prinaša Sloveniji? V pomoč: Krka je od prodaje zaposlila precej več kot 1000 novih sodelavcev, Lek kot ena najuspešnejših tujih naložb pa manj kot 300, da o odpuščanju izven Slovenije ob prodaji niti ne govorimo.

»Treba je zmanjšati davke, zlasti bogatim.«

Ta neoliberalistična miselnost nas je pahnila v sedanjo krizo z dvojnimi dnem. Kako lahko zmanjšamo davke, ko se vsak dan zadolžimo za nekaj milijonov evrov? **Zakaj bi zmanjšali davke bogatim, ki so povzročili krizo,** sedaj pa vse posledice prenašajo na pleča delavcev? V zadnjih treh desetletjih se je v Ameriki realni prihodek 99% prebivalstva povečal za bornih 5%, elitnemu 1% pa za skoraj 300%! Septembra 2014 Britanski Guardian napiše 10 novih ugotovitev: 1. V zgornjem 1% ni več zaposlenih iz javnega sektorja ne glede na to, kakšno zdravilo ali tehnično izboljšavo so iznašli. 2. Vsi iz 1% najbogatejših v Angliji so v Londonu. 3. Na spodnje razrede gledajo kot na podljudi. 4. V zadnjih 15 letih se je razlika med 1% super bogatih in ostalimi rapidno povečevala. 5. V ZDA in VB je porast super bogatih povzročila njihova manjša obdavčitev. 6. Posledično so bili kaznovani najšibkejši in najrevnejši. 7. In seveda otroci. 8. Nekatere druge države kot Švica imajo ob zelo

visokem standardu čedalje manjše razlike. 9. Strokovnjaki opozarjajo, da tako nesorazmerje škodi tudi gospodarstvu. 10. Nihče ne ve, kam bo to pripeljalo, oz. kdaj bo počilo.

»Najbolje je ukiniti zaposlitve za nedoločen delovni čas.«

Veliko ekonomistov in managerjev je pred leti trdilo, da bo potem prišlo do bolj fleksibilnega trga in bo zato bistveno manj nezaposlenosti. Podobne trditve slišimo še sedaj, samo da sedaj pravijo, da je to najboljši izhod iz krize. Podobno kot pri zgornjih mitih se je resnica izkazala v ravno nasprotni smeri: **ob največji dejanski nezaposlenosti v samostojni Sloveniji imamo hkrati v Evropi največ mladih, zaposlenih za določen delovni čas.** Bolj smotrna je obvezna zaposlitev za nedoločen delovni čas po obdobju recimo dveh let za vse zaposlene in onemogočenje izigravanja tega pravila, hkrati pa olajšanje odpuščanja delavcev, ki ne opravljajo kvalitetno svojega dela. Najbolj zanimivo vprašanje pa je, kako to, da tiste zagovornike, ki so iskreno in prepričljivo zagovarjali ukinitve zaposlitve za nedoločen čas z razlogom skupnega blagostanja, pa se je potem zgodilo ravno nasprotno, še naprej obravnavamo kot upoštevanja vredne strokovnjake in politike? Še naprej jim dajemo medijski prostor, da še naprej trobijo otrobe o napačnih, škodljivih ukrepih, ki slej ko prej najdejo vsaj delno pot v prakso. Osel gre dvakrat na led, mi pa kar naprej!

»Zaposlenosti se ne da zmanjšati.«

Nezaposlenost naj bi bila kategorija prostega trga, v katero se država ne sme vtikati. Menim, da je to še eno izigravanje socialne države in medčloveških odnosov. Obstaja vrsta rešitev: Če bi brezposelnim dali primerno državno podporo za delo, npr. stipendijo za začasno zaposlitev nezaposlenih, ne pa za čakanje doma, bi se s tem ustvarilo bistveno več ob enaki obremenitvi

proračuna. Čemu večina delavcev gara na žive in mrtve, da trpijo zdravje in medčloveški odnosi, medtem ko približno 150.000 soljudi nima dela in so potisnjeni na rob, degradirani in izobčeni? Zakaj ne bi tega dela porazdelili med bolj ali manj vse dela željne in hkrati obdržali zdrave zakone trga? Žal so se pri nas uveljavile napačne vrednote, temelječe na pohlepu (nekateri mediji so objavili plejade člankov, prave nadaljevanke o koristnosti pohlepa) in izigravanju do te mere, da **je posameznik z več milijoni vredno jahto deležen občudovanja, namesto da bi se zavedali, da je ta denar verjetno izropal iz žepov stotin ali tisočev sodržavljanov in jih posledično pahnil v nezaposlenost?** To ni nobeno ideološko razmišljanje, tako pokažejo gole številke. Povsem nekaj drugega je, kadar uspešen poslovnež, razvijalec ali strokovnjak naredi nekaj dobrega za zaposlene in zato upravičeno zasluži izjemno nagrado. V urejenem sistemu so bogati večinoma le tovrstni sposobni in uspešni ljudje. V nezdravem sistemu, kakršen je naš, je zgodba in hierarhija za vzgled mladim ravno drugačna – dejansko uspešni in za družbo koristni managerji, strokovnjaki in inženirji so v resnici podplačani, razni tajkuni, manipulatorji, podkupljivci in goljufi pa bogatijo z izkoriščanjem izrojenega sistema. Pred kratkim sem na Brionih občudoval dve ogromni jahti, primerljivi z jahtami največjih svetovnih bogatašev. Povedali so mi, da sta last tajkuna s področja bivše Jugoslavije. **Težko je oceniti, koliko brezposelnih je povzročila vsaka jahta, zelo groba ocena bi bila nekaj 1000.** Torej - zato, da omenjeni tajkun živi v blišču svetovnega nivoja, tisoči ostajajo brez dela. Če bi jih taisti tajkun srečal na ulici in od njih zahteval po 10.000 evrov od vsakega (toliko zaslužijo letno več, če so zaposleni), bi se gotovo uprli. Tako pa je bilo vse »legalno«, ko jim je »sistemsko pravilno« pobral sredstva, medtem ko bi policisti pozaprl in z vodnimi topovi razgnali protestnike, če bi

zahtevali denar nazaj. Je tak sistem kaj drugačen kot potuhnjeno diktatorski in izkoriščevalen?

Zakaj se tisoči in sto tisoči in milijoni v neki državi temu ne uprejo (tako maso je težko ustaviti) in zahtevajo spremembo sistema iz parazitskega v pozitivnega? Ker so zaslepljeni z reklamami, obtoževanjem med javnim in privatnim sektorjem, med eno in drugo pokrajino, med enim in drugim mestom, eno in drugo politično stranko itd. Masovno zavajanje in pranje možganov je onemogočilo izražanje ljudskih mas. Zato, dragi bralec, če si iz Maribora in se jeziš na Ljubljano ali obratno, če si iz privatnega sektorja in peniš čez parazite iz javnega sektorja ali obratno, če si inženir in šimfaš družboslovce ali obratno, zavedaj se, da je vse to preusmerjanje pozornosti, da ne bi spregledal sistemskega »prerazporejanja« sredstev iz žepov spodnjega in srednjega razreda v žepe elit. Razporediti moramo meglo in uperiti prst v pravo smer. Brez tega ne bomo spremenili **nefunkcionalnega sistema, katerega prioriteta je bogatenje elit in posledično nazadovanja vseh ostalih v podljudi.**

»Z dodatnimi zakoni bomo izboljšali delovanje države«.

Slovenski politiki in visoki uradniki so postali odtujeni ne samo od realnega gospodarstva, ampak tudi od realnega življenja. Imamo mnogo neumnih in nesmiselnih birokratskih določil, ker so vrli uradniki v naivnem prepričanju, da bodo s podrobnimi predpisi uvedli bolj smotrno naročanje, tako otežili postopke, da jih ni več mogoče racionalno izpeljati. Tako kot nas elite obravnavajo kot podljudi, nas tudi uradniki: ovci je pač nujno vse predpisati do zadnje potankosti, ker sama nič ne ve, pa če je univerzitetni učitelj ali priznani mednarodni inovator.

Rešitev je v obsežni deregulaciji in prepustitvi osebne iniciative posameznikom v javnem in privatnem sektorju in seveda - trdo kaznovati kršilce in degradirati nesposobne. S tem ko empirično dokazano zagovornikom škodljivih ukrepov dajemo verodostojnost, s tem ko pokvarjenim politikom dajemo možnost vodenja političnih strank in slovenskega političnega prostora, smo podobni državi, ki okužene z nalezljivo boleznijo ne daje v karanteno, ampak jim omogoča, da strežejo hrano v jedilnici. **S takim ravnanjem Slovenijo pehamo v patološkosti podvrženo stanje, namesto da bi skrbeli za njeno zdravje!**

»Segrevanje ozračja je mogoče preprečiti le z velikimi ekonomskimi stroški.«

Vrsta ukrepov je relativno preprostih: Nehajmo graditi nove in nove avtoceste in druge temne površine, ki sprejmejo velike količine energije. Obdavčimo temne fasade in temne strehe. Predsednik Clinton je slednje večkrat propagiral in navajal strokovno podprte argumente o ogromnih toplogrednih prihrankih. Trik je v tem, da se od bele oz. svetle strehe in fasade bistveno več sončne energije odbije nazaj v nebo kot od temne, ki absorbira sončno energijo. Ali predlog, da bi bilo kaznivo, če bi kdorkoli med hudo vročino ali mrazom imel odprta vrata (kot jih imajo npr. trgovine, da privabijo kupce). Kolikor vem, je Evropa (in seveda Slovenija) **večino tovrstnih učinkovitih in cenenih ukrepov enostavno ignorirala in uvedla vrsto vprašljivih kot pretirano separacijo odpadkov.**

»Slovenski pravni sistem ne potrebuje večjih sprememb.«

Pravno podprta rešitev za goljufe v našem »odličnem« sistemu je najdalj odprta v primerjavi z drugimi jugoslovanskimi državami. Namenoma, načelno ali naključno? Že samo pogled na delo Ustavnega sodišča, v katerem so nedvomno največji

slovenski pravni strokovnjaki, in njihove poteze od konkretnega poseganja v dogodke (Ankaran) ali dajanja subjektivnih interpretacij, kaj je dovoljeno in kaj ne, nam pokaže še eno sistemsko napako slovenskega odločanja in prava – **pomanjkanje zdrave pameti, odgovornosti in držanje meja pristojnosti**, konec koncev tudi sistema in prava samega. Kaj se zgodi sodniku ali politiku ali ekonomistu, ki se vsebinsko ne drži svojih nalog in pristojnosti? Odgovor ima tri črke in je enak nekaterim programom strank o izboljšanju slovenskega prava. Morda se malce ponavljam, ampak namenoma. Upam, da vse argumentiranje ni Don Kihotovska borba z zamegljevanjem in reklamami, ki se ponavljajo zilijonkrat.

Predlog:

1. Nova vlada naj ustanovi delovno telo, ki bo skupaj s civilno družbo izpeljala antibirokratsko reformo.

Je ekonomija znanost?

V debatah se pogosto pojavljajo povsem nasprotna mnenja vidnih slovenskih ekonomistov. Je to strokovno sprejemljivo?

Predstavljajte si, da bi en fizik trdil, da je $F = m \cdot a$ in drugi, da je $F = m \cdot a^{3/2}$. Izvedli bi eksperimente in izkazalo bi se, kdo se moti. **Ko bi se nek naravoslovni ali inženirski strokovnjak enkrat ali dvakrat zmotil, bi ga znanstvena sfera izločila.** Ali velja to tudi za družboslovne?

V Sloveniji imamo nekaj ekonomskih struj. Ena je npr. »Mencingerjeva«, druga neoliberalna itd. Najprej opazimo, da so si pogosto v laseh in da je kar precej napak na eni in na drugi strani. En razlog za večje število napak je v napovedovanju bodočnosti. Materialni zakoni veljajo vedno, uspešnost ukrepov v realnem svetu pa je predvidljiva le z določeno verjetnostjo, ker sodelujejo ljudje s svobodno voljo. Vendar to ne more biti edini razlog za tako veliko število ekonomskih napak, zlasti slovenskih.

V moderni ekonomiji večino napovedi in analiz naredijo z ekonomskimi modeli, tj. računalniškimi programi, ki izvajajo določene računske operacije. Npr. večina ekonomskih modelov pokaže, da znižanje davkov spodbudi gospodarstvo, zato je več služb in se lažje odplača dolg. Zakaj torej dr. Mencinger in njegova šola trdita, da je v krizni situaciji v Sloveniji bolje povečati davke?

Odgovor je možno nakazati s primerom. Denimo, da analiziramo smotrnost prodaje osebnega avtomobila najboljšemu ponudniku nepreverljive kvalitete. Problem je

oceniti tveganje. Če v analizo vpišemo mali faktor tveganja, računalniški programi pokažejo, da se nam splača prodati. Če je tveganje veliko, nam verjetnost zaslužka upade. Podobno je pri analizi uspešnosti naložbe. Ocena tveganja je torej pomembnejša kot model sam. V naši stroki temu rečemo okoliščine oz. kontekst. Eni ukrepi so primerni v enih okoliščinah in drugi v drugih. Enak ukrep lahko v enih razmerah prinese dobiček in v drugih izgubo.

Za slovensko ekonomijo je značilno, da ena struja verjame matematično-računalniškim modelom, ki optimizirajo kapital in ne upoštevajo drugih komponent, recimo tveganja ali dobrobit prebivalcev Slovenije. Do nekaj let nazaj slovenski ekonomisti večinoma niso upoštevali niti demografskih odvisnosti in še danes ponekod demografsko komponento povsem ignorirajo. Pač pa je užitek občasno prebrati kolumne dr. J. P. Damjana o slabostih makroekonomskih modelov ali dr. Jakliča o pomembnosti upoštevanja gospodarskih zakonitosti.

V računalništvu pogosto iščemo najboljše rešitve ob upoštevanju nasprotujočih si kriterijev, npr. med večjimi pravicami in večjim BDP, med udobjem in ceno ogrevanja stanovanja, med ceno in kvaliteto avta. Takrat iščemo rešitve na večkriterijski Pareto fronti, ki loči optimalne od slabših rešitev, ljudje pa izmed optimalnih izbirajo najbolj vsečne. Zdi se, da ekonomisti teh metod ne uporabljajo, ampak gledajo **le en kriterij – več trenutnega kapitala**, in vse ostalo zanemarjajo. Za tiste, ki so delali z metodami večkriterijske optimizacije, se tako poenostavljen pogled na svet zdi kar malce – oprostite – enostranski.

Podoben problem je pogost v strojnem učenju, mojem ožjem strokovnem področju. Računalniški sistemi samodejno zgradijo modele na osnovi danih podatkov. Če so modeli transparentni, lahko relacije enostavno preberemo iz modela. Izkaže se, da je računalniška inteligenca sicer izredno hitra in uspešna, občasno pa dela tudi banalne napake. To niso napake glede na podatke, ampak glede na zdravo pamet človeka, ki pozna zakonitosti bolj široko, kot je to zajeto v podatkih. V strojnem učenju zato uporabljamo dodatne metode, ki v sodelovanju računalniške inteligence in človeške zdrave pameti pomagajo odkriti res korektne relacije v danem kontekstu. Primer: Prve analize so pokazale, da večji delež znanstvenic pozitivno vpliva na blagostanje države. Torej: Čim več znanstvenic in nam bo bolje. Podrobna analiza pa pokaže, da gre za navidezno povezavo – razvite države imajo več žensk v vseh poklicih, zato se ta odstotek pokaže kot irelevanten. Podobno je treba izločiti število avtomobilov ali ceno povprečnega avtomobila, saj imajo bolj razvite države avtomatsko tudi boljše avtomobile. Šele poglobljena analiza ali zdrava interpretacija nam pove, da imamo torej lahko nekaj večji ali manjši delež znanstvenic (dokler ni premajhen), pa bo znanost delovala približno enako dobro.

Pri tem ne smemo zamešati makro pojava z ugotovljenim, da so **mešane ekipe intelektualno bolj uspešne kot homogene, npr. enospolne**. V skupini je poleg sodelovanja ključno tudi to, da ne mislimo preveč podobno, ampak da različno misleči prispevajo svoje kvalitete. Tudi zato je za uspešno reševanje problemov pomembno, da ni hierarhičnega načina razmišljanja, oz. je zato demokracija uspešnejša od diktature, kjer presvetlo vodstvo odloča za vse, namesto da bi v debati iskali najboljše rešitve. Gre za to, da so moški možgani hkrati z izkušnjami v povprečju

drugačen miselni stroj kot ženski, zato je mešana skupina uspešnejša. Spodnja meja je nekje okoli 20% drugačnih. In spet – ne smemo zamešati z zahtevami, da mora biti recimo 40% žensk (ali moških) v politiki, med direktorji itd. Tovrstne zahteve so politične, ideološke oz. sociološke in nimajo strokovne podlage glede bolj kvalitetnega procesiranja informacij.

Analiza najpomembnejših znanstvenih dosežkov pokaže drugačno sliko – večinoma so to moški dosežki, ker so moški možgani evolucijsko bolj prilagojeni za tovrstne enkratne izvirne naloge. Temu nekatere družboslovne smeri odločno ugovarjajo, ker trdijo, da so moški in ženske popolnoma enako sposobni. Empirično pa se da znanstveno pokazati določene razlike, ki seveda pomenijo samo to, da so za nekatere naloge posamezniki enega spola nekaj bolj usposobljeni. Recimo ženski možgani so bolj uspešni v feminizirani šoli, kar dokazuje bistveno boljši povprečen uspeh žensk. V šahu pa je redko kakšna ženska med prvih deset najboljših. V delu družboslovja enostavno ali ne verjamejo znanstveno in empirično dokazanim zaključkom, če niso skladni z njihovim prepričanjem, ali skušajo izboljšati družbo s tem, da ne priznavajo »nevzgojnih« znanstvenih dejstev. Podobno ne priznavajo, da so moški bolj »navit stroj«, tj. bolj tvegan sistem, kar prinaša pluse in minuse. Sicer pa ta odstavek ni ključen za temo poglavja Nazaj na rdečo nit.

Svetovna in slovenska ekonomija trpita zaradi podobnih problemov. Ko zgradijo modele, ti občasno kažejo zakonitosti, ki se upirajo zdravi pameti in analizam podobnih pojavov v zgodovini. Recimo pretežno zategovanje pasu v recesijskih časih samo poslabša krizo. Ne glede na zgodovinske izkušnje in

zdravo pamet pa marsikateri ekonomist slepo vztraja, da so njegovi modeli pravilni. **Osnovni ekonomski modeli jasno pokažejo tudi, da bi bilo za kapital najbolje, da upokojenci ne bi dobili pokojnin, da zaposleni ne bi imeli nič pravic itd.** Tega vam zagovorniki neoliberalizma ne povedo, v naših analizah pa računalniki tovrstne rešitve stalno generirajo, a jih tudi stalno brišemo kot tudi druge nehumane rešitve. Mi pogosto optimiramo po več kriterijih, ne samo po finančnih. Šele smotrna kombinacija dveh ali več kriterijev da najboljše kompromise. Ko pridete do dialoga z ekonomskimi strujami, ki optimirajo samo po kapitalu, imate dostikrat nezdrav občutek, da sogovorniki niso na primernem nivoju. V javnosti pa je vtis pogosto nasproten –preproste analize prevladujejo, osnovne resnice (npr. ne prodajaj družinske srebrnine) in zapletene strokovne analize pa so pogosto nerazumljene.

V Sloveniji pa niti enostavnih strokovnih analiz ne delamo vedno tako, kot se spodobi. Zakaj novinarji ne objavljajo, kolikokrat se je kdo zmotil tudi v enostavno preverljivih nalogah? Ne vem in ne razumem! Vsaj del razloga je najbrž skrit v namernem zamegljevanju, del pa je najbrž povezan s konkretnim nivojem (ne)kvalitete v posamezni sferi.

V družboslovnih pojavih so medsebojne odvisnosti drugače prepletene kot v naravoslovju ali inženirstvu. Čeprav je npr. letalo izredno zapleten sistem, se v primeru letalske nesreče najpogosteje da ugotoviti razlog, kaznovati odgovorne in odpraviti napake. V primeru slovenske ekonomije se avtorji napačnih napovedi enostavno izgovorijo na nekaj drugega, npr. da še nismo prodali vsega premoženja in da se bo šele potem pokazalo, da je to dobra poteza. In če bi prodali vse, potem bi bili krivi npr. zato, ker bi imeli prevelike plače. Ali da še nismo

uspešni, ker imajo zaposleni in nasploh vsi preveč pravic. Zakaj ima Švica uspešno gospodarstvo, veliko referendumov in več človekovih pravic? Koliko znanih podjetij so oni prodali v zadnjih desetletjih in koliko so jih kupili? Ker so neumni in ne razumejo modrih nasvetov neoliberalistov in jim zato tako slabo gre? Nekaj od tega ne drži!

Tudi v Sloveniji obstajajo usposobljeni centri (tudi mi), ki bi lahko naredili strokovno analizo uspešnosti posameznega ukrepa, in take analize strokovnjaki tudi občasno delamo v raznih inštitucijah. Recimo mi znamo ugotoviti celo zelo zapletene in šibke relacije, dokler so bolj ali manj kvalitativne narave, medtem ko nismo specializirani za podrobne numerične analize. Nekateri drugi centri pa ravno obratno. Primeri: ali se splača uvesti tak ali oni davčni sistem, ali se splača uvesti ta ali oni davek ... Drugo vprašanje pa je, kdo bi to analizo upošteval. Politike pogosto ne zanima, ali bo določena poteza uspešna, ampak – ali odgovarja njihovim vrednotam, ciljem in mišljenju volivcev. Če bi analizirali in ugotovili, da je npr. predlagana oblika privatizacije za Slovenijo bistveno slabša kot kakšna druga, mislite, da bi jo tedanja politika upoštevala? Prepričan sem, da ne.

Ne glede na to, da so poglobljene analize zahtevne in včasih zahtevajo mesece za izvedbo, pa bi vsaj enostavne analize lahko delali tudi novinarji sami, oz. bi jim lahko strokovnjaki enostavno in hitro pomagali. Učinek bi bil zelo pozitiven. S tem bi namreč **izrinili z najvidnejših mest tiste, ki so v preteklosti dali množico slabih napovedi in odprli prostor za bolj kvalitetne strokovnjake, in seveda – bolj kvalitetne politike.**

Nenavadno je, da se da veliko zapletenih zadev dokaj dobro oceniti »čez palec«, pa vseeno v medijih najdemo radikalno različna mnenja. Recimo glede Mercatorja je osnovni odgovor o smotrnosti prodaje enostaven. Če bi bila kupnina dobra in če bi bil kupec korekten in verodostojen, npr. evropska ali ameriška banka, ki bi obdržala blagovno znamko itd., potem v prodaji ne bi bilo nič spornega. Če je kupec sumljiv in ima sporne motive, oz. kupnina ni dobra (z že dogovorjenih 110 evrov na delnico so spustili na 86), potem se zelo verjetno prodaja ne splača. Mimogrede – ali verjamete teoretikom ali politikom, ko govorijo o tveganju in garancijah v poslovnem svetu?

Debata o prodaji Mercatorja je koristna tudi zato, ker velik del slovenskega prebivalstva počasi razume, da **ekonomski neoliberalni mesije pogosto zagovarjajo rešitve v škodo Slovenije**, zlasti pa zato, da uvidijo nekvalitetno delovanje slovenskih politikov in nekaterih ekonomistov. Ljudje sicer dokaj dobro razumejo razmere na osnovi zdrave pameti in pomnjenja prejšnjih napovedi. Npr. precej medijsko odmevnih ekonomistov in politikov je napovedovalo, da nam bo bistveno bolje šlo, ko bomo povečali delež zaposlenih za določen čas, ko bomo zmanjšali pravice delavcem, ko bomo povečali zajamčeno plačo, ko ... Ko so razne ekonomske študije pokazale, da so bili ti ukrepi škodljivi za Slovenijo in vse državljane, **novinarji niso pograbili rezultatov in razglasili omenjene za šarlatane in škodljivce Sloveniji** (morda bi lahko rekli, da novinarji niso opravili domače naloge oz. svoje »družbene vloge«), in taisti še naprej nastopajo v medijih s svojimi strokovno napačnimi predlogi. Je to sprejemljivo v kvalitetni družbi?

V zaključku. **Ekonomija je stroka, tako svetovna kot slovenska.** Brez povratnih zank, brez medijskega

razkrinkavanja zgrešenih napovedi in potez ter posledično posameznikov, pa je **slovenski javni vtis nekje med šarlatanstvom in stroko**. Odvisno od posameznika.

Kaj povedo strokovne analize?

Katere strokovne analize so najbolj primerne in kaj pokažejo? Pri nas delamo inteligentne znanstvene in strokovne analize in vsaj občasno analiziramo tudi svetovne in slovenske družbeno-ekonomske razmere. Recimo naše analize vrsto let kažejo, da je v kategoriji najmočnejših R&R pravil eno samo: Razvite države dajejo več sredstev (normirano na kupno moč prebivalca) za raziskave in razvoj – in obratno. Podobno kažejo analize, da imajo razvite države veliko lastnih multinacionalk, ki svoje delovanje širijo po preostalih državah in obratno. Pravzaprav bi človek pričakoval oboje, tako gospodarsko kot znanstveno ugotovitev, saj sta po svetu splošno znana, medtem ko je znano tudi pravilo, da imajo »komunistični« oz. »socialistični« sistemi manjši BDP, dodano vrednost, rast itd. To je veljalo pred desetletji, za časa pravega komunizma. Če pa primerjamo rast v zadnjih letih, potem so ravno »socialistični« režimi, npr. Kitajska, v veliki rasti, medtem ko naj bi opevani neoliberalistični režim v razvitih zahodnih državah v zadnjem desetletju pripeljal do ene najhujših gospodarskih kriz in desetletnega praktičnega stagniranja plač zaposlenih v ZDA in EU razen najbogatejših (kot trdi nobelovec Stiglitz). Kitajska kot komunistična država ima zadnja desetletja letno rast okoli 10%, kar pomeni, da je v 20 letih plača povprečnega Kitajca zrasla za 7-krat, pred kratkim je dobila najhitrejši računalnik na svetu itd., pa ima neprimerljivo bolj »komunistično« oz. »škodljivo« državno znanost. Od kod torej trditve, da neoliberalistični tip kapitalizma vodi v razcvet? Kaj še lahko sklepamo iz omenjenih inteligentnih analiz?

(Droben utrinek: Pred letom smo bili v Benetkah. Večina turistov je bila Kitajcev. Med kosilom v gostilni je ob sosednji

mizi mladi Kitajec svoji zaročenki predal diamantni prstan, o kakršnem lahko moja in marsikatera evropska žena le sanja.)

Čedalje več Slovencev danes razume, da **je treba imeti visoko znanje in razvoj, da smo lahko konkurenčni svetu**. Žal pa še danes v medijih poslušamo slavospeve o koristnosti prodaje vsega, tudi družinske srebrnine tujcem – pa še kdo verjame tem puhlicam, ki imajo edini namen prinesiti dobiček naročnikom reklam iz žepov slovenskih državljanov? Ali razumete, da **moramo imeti lastno slovensko gospodarstvo, uspešne znane firme itd., če hočemo iti v korak z razvitimi?**

Veljalo bi se strinjati z marsičem iz naših analiz, recimo s pomembnostjo usmeritve v relevantne raziskave, v povečanje inženirskih profilov, da se povečata razvojna usmerjenost in dodana vrednost, ali željo, da se posodobi in izboljša slovenska znanost in razvoj. Bistveno bi bilo treba izboljšati sodelovanje med znanostjo in gospodarstvom, saj razvijemo ogromno odličnih prototipov, ki pa nam jih ne uspe plasirati na trg, saj ni rizičnega kapitala in ni prave kulture prenosa. Hkrati imamo izredno zbirokratizirane postopke, ki destimulirajo omenjeni prenos tako v znanosti kot v gospodarstvu.

Prosim, preberite dobro, kaj še nesporno kažejo naše raziskave: **ključni dolgoročni problem Slovenije je demografski**, s tem je povezan tudi sedanji pokojninski problem. **Drugi najpomembnejši slovenski problem je kvaliteta vodenja oz. neupoštevanje stroke**, kar zajema spremembo volilnega in družbenega sistema, zmanjšanje birokracije itd. Soroden je tudi problem pravne države oz. organiziranosti delovanja in to, da hote ali nehote zamegljujemo dejanske razmere in probleme.

Za nazoren prikaz lahko Slovenijo primerjamo z vozom, kjer slovenskih 2 milijona prebivalcev ponazorimo z 20 ljudmi. Od tega jih 9 redno ali občasno vleče voz, 6 upokojenih jih sedi na vozu, 1-2 mlada sposobna in željna dokazovanja ne delata nič, ker jima ne pustijo vleči voza, otroci in drugi so tudi na vozu. Taka sestava voza je bistveno slabša od nekaterih konkurenčnih »vozov« drugih držav. Zakaj, za vraga, **ne pustimo tudi onim 1-2 nezaposlenim vleči voz, če zaostajamo za drugimi vozovi** z boljšo sestavo?? Zakaj ne razumemo, da mora onih devet poleg voza vleči še preostalih 11, od tega 6 upokojenih na vozu? Zakaj ne razumemo, da bi s podaljšanjem delovne dobe pridobili enega več, ki vleče, in enega manj na vozu, s čimer bi bil učinek dvojen? To je preprosta razlaga, zakaj je pokojninska reforma tako ključnega pomena. Pri redko kateri reformi dobiš podvojen učinek. Če recimo enega starejšega delavca upokojiš in na njegovo mesto zaposliš enega mladega, to pomeni, da se upokojeni preseli na voz, en mladi pa se spusti z voza in začne vleči voz. Ni bistvene razlike. Prava rešitev je mlade in dela sposobne povabiti z voza dol v vlečenje voza, hkrati pa povabiti starejše, naj pomagajo, dokler gre. V njihovo in naše dobro.

Zakaj ne verjamejo tako preprostim ponazoritvam? Glede pokojninske reforme lahko verjamemo praktično celotni ekonomski in demografski stroki v Sloveniji, Evropi in po svetu, saj smo praktično soglasni!

Še ena ponazoritev s Titanikom. Neoliberalne rešitve predominantno s predlogi za zmanjševanje davkov bogatim bolj spominjajo na predloge za povečanje hitrosti vožnje in po trku z ledeno goro na odločitev plešočih elit, da bodo zaklenile vse palube razen prve, da bodo matere in otroke najprej pometali v morje, potem pa še vse intelektualce, predvsem profesorje in

raziskovalce, da bo v čolnih dovolj prostora za elito. Bolj kot o zaustavitvi vdiranja vode v ladjo razmišljajo o tem, **kako prepričati potnike iz spodnjih kabin, da so taki predlogi smiselni in pošteni.**

Najpomembnejša ovira razvoju Slovenije je, da ne znamo ali nočemo razumeti, kje so dejansko najpomembnejši problemi, in nepripravljenost ali premajhna sposobnost, da bi se jih lotili in rešili. In drugo, da marsikateri nosilci Slovenije s svojimi ideološkimi pogledi in pesimizmom slabo vplivajo na že tako okrušeno moralo in elan celotne nacije.

Po mnenju nekaterih krivični kapitalizem uničuje delovna mesta. Se povsem strinjam in sem objavil prispevek o tem, da bi moral biti nov družbeni red inteligen ten socialen kapitalizem, ne pa na pohlepu temelječe uničevanje srednjega razreda in množice brezposelnih.

Vedno sem videl smoter znanosti predvsem v tem, da se ukvarja z relevantnimi vprašanji in jih ponudi javnosti in vodstvu države v premislek in boljše ukrepanje. Sem optimist – slej ko prej bomo kvaliteto odločanja dvignili na višji nivo, kjer bodo strokovni argumenti deležni večje teže kot drugi. Nas pa čaka še veliko dela.

Predlog:

1. Nezaposleni naj se organizirajo v politično stranko ali sindikat in naj pozabijo na ideološke razlike. Namesto tega naj si postavijo en sam cilj: zmanjšanje nezaposlenosti.

Strokovnost in naivnost

Kmalu po osamosvojitvi smo se srečali s piramidnimi igrami, ki so ponujale bajna bogastva. Danes vemo, da so take igre “nateg” večine igralcev, ki denar “darujejo” organizatorjem igre. Že takrat je stroka prav dobro razložila, za kaj gre, pa so celo zelo inteligentni posamezniki na veliko stavili in metali denar stran, politiki pa govorili, da se tega ne da prepovedati.

Zakaj še sedaj verjamemo, govorimo in počnemo kup neumnosti, za katere stroka dobro ve, da so nesmiselne in neproduktivne, podobno kot takrat pri piramidnih igrah? Morda zato, ker bi politiki radi še naprej prenašali državno premoženje oz. iz žepov davkoplačevalcev sebi, svojim prijateljem in somišljenikom. Najbrž pa je posredi tudi neučinkovitost upravljanja velikih sistemov. Za izboljšave pogosto ne rabimo genialnosti, le urejen sistem delovanja povratnih zank. Kdo se še ni vozil mimo gradbišča, kjer je zaradi dela zaprt en vozni pas, pa se izvajalcem za normalno vožnjo čez vikend “ne ljubi” odmakniti dveh stebričkov, ki bi jih morali v ponedeljek postaviti nazaj? In ko telefoniraš, naj uredijo, se nič ne spremeni.

Najbolj očitna izboljšava velikih sistemov je naslednja: **Ker več ljudi več vidi in ve, je ključnega pomena vzpostavitev povratnih zank, ko posamezniki, strokovna združenja in civilna sfera pomagajo optimalno voditi od države do lokalne skupnosti.**

Kako lahko sedanja oblika globalizacije pomaga razvitemu svetu, ko plače v razvitem svetu realno padajo vsaj glede na surovine (uradni izračuni, ki v isti koš mečejo informacijsko tehnologijo in cene goriva ali hrane so zavajajoči), medtem ko

plače v marsikateri nerazviti državi rastejo dvoštevilično? Kako lahko rastoča cena nafte ne raste zato, ker se dviga standard na Kitajskem in Indiji? In kdo ne vidi, da je rast v »komunistični« Kitajski 3-4x večja kot v Ameriki in Evropi? Kateri ekonomisti in politiki v razvitem svetu in zakaj zagovarjajo sistem globalizacije in globalne trgovine? Če bi počeli to Kitajci, bi človek razumel, saj je za njih to dobro. EU in Evropi pa gre slabo.

Še ena bosa, ki jo slišimo na vseh koncih in krajih, je, da je država slab gospodar (kar je sicer res, kadar privatno gospodarstvo dobro funkcionira) in da je smotrno vse privatizirati. Ali ni padcu slovenskega zdravstva (gre za dejanski padec, zmerjen z objektivnimi merili) botrovala ravno ideja po hitri privatizaciji? Zakaj so cene zalivk v privatni Angliji najvišje v Evropi, tako da se jim bolj splača popravljati zobe v Sloveniji ali na Madžarskem ali Hrvaškem? Ali ni kvaliteta življenja v ZDA nekje primerljiva slovenski med drugim tudi zaradi slabega javnega zdravstva, čeprav je glede standarda razlika približno dvakratna?

Vsi vemo, da se splača **dobro prodati in poceni kupiti**. Od kod potem ideja, da je smiselno prodati vsa državna podjetja komurkoli pod ceno? Analiza do sedaj prodanih podjetij jasno pokaže, da se je nekatera splačalo prodati, prenekatera prodaja pa je bila finančni oz. vsebinski polom, za katerega seveda nihče ni odgovarjal. Predstavljajte si, da bi prodali mesto Izolo skupini italijanskih gospodarstvenikov, večina pa bi ta korak pozdravila kot dobro potezo umika države in vabljenja tujih investitorjev. V zadnjih letih smo bili priča kar nekaj podobnim potezam, pa ne prej ne pozneje ni bilo enotnega mnenja o smotrnosti tovrstnih potez. V satiri - marsikateri ekonomisti bi razlagali, da

je »bila prodaje Izole dobra poteza, ker je poživila aktivnosti v mestu«. Podobno slišimo v medijih izjave pomembnih ekonomistov, da je bila prodaja Istrabenzovih črpalk in centralnega letališča dobra poteza. Za koga? Zakaj nas vseeno malo zbode, ko preberemo cinično satiro, da bi prodali Izolo (ali Sočo), nič pa nas ne zbode, ko prodajamo nacionalna infrastrukturna podjetja? In zakaj nas ne zbode, ko imajo poglavitno besedo o infrastrukturnih sistemih, nujnih za ekonomsko in nacionalno suverenost, politiki in ekonomisti brez globalnega razumevanja in odnosa do Slovenije?

Nekatere inštitucije, viri in podjetja so tudi osnovni mehanizem države, da uresničuje osnovne nacionalne interese (kje so tisti naivni časi, ko so vodilni slovenski politiki trdili, da slovenskega nacionalnega interesa ni in da država ne sme prepovedati piramidnih iger?), zato nobena država ne proda ali privatizira recimo policije ali naravnih virov in inštitucij (Mimogrede – »slovenski FBI« varuje tuja služba. Si predstavljate, da bi ameriški FBI varovala tuja varnostna služba? Pri nas je pač vse mogoče, še zlasti, če se nekaj cekinčkov spotoma prerazporedi, mediji in javnost pa tako ali tako ne reagirata.). **Vsaka prodaja in nakup je v bistvu zgodba zase, kjer se vnaprej brez podrobnega premisleka in računa ne ve, kaj je bolje.** V poslovnem svetu vsak vodja dobro ve, da je uspešnost poslovanja predvsem v iskanju realistično-optimalnih rešitev, ki so na bistveno drugačnem nivoju kot teoretične zamisli ali ideološko-politične puhlice. **Na državnem nivoju pa pomembno vlogo igra javno dobro in nacionalni interes. Tako v drugih razvitih državah kot v Sloveniji.**

Ostaja pa vprašanje, komu tako hitro rastejo plače v Sloveniji, kot kažejo statistike v zadnjih dveh desetletjih. Poznam recimo

2000 ljudi in le nekaj odstotkov jih je mnenja, da sedaj živijo bolje kot pred nekaj leti. Ko povprašam profesorje ekonomske fakultete, me sveto prepričujejo, da imamo bistveno večji standard kot pred leti, nato pa priznajo, da imajo sami okoli 15% nižje plače kot pred petimi leti. Ena možna razlaga je, da se je v Sloveniji zgodila razslojitev družbe, ki je v desetletju s samoupravne uravnilovke prešla na nivo zahodne Evrope. Rast pa je bila tako neenakomerna, da je plača večini srednjega in spodnjega razreda v resnici padla, ker je plača zgornjemu razredu pač tako gromozansko hitro porasla. Drug mogoč razlog je v tem, da numeričen dvig plač v resnici ne pomeni dviga standarda, saj v primerjavi s ceno surovin plače rastejo nekajkrat počasneje, v »košarici« pa so raznolike stvari, ki imajo ali pa ne povezavo z dejanskim standardom. Recimo v košarico dodajati računalnike, ki bodo še desetletja eksponentno postajali čedalje hitrejši in cenejši, je zamegljevanje. Velika pomanjkljivost je tudi primerjati povprečne vrednosti. Če se eliti močno poveča prihodek in premoženje, večina pa živi slabše, bo povprečje vseeno pokazalo dvig, nad katerim so ekonomisti navdušeni. Če pa pogledamo realno sliko, npr. nezaposlene, in utežimo standard podobno kot udobje posameznika tako, da nezaposleni in tisti pod mejo praga prinesejo dvojne »kazenske točke«, se slika bistveno spremeni. Take so npr. nekatere lestvice kvalitete družbe, po katerih se tudi Slovenija uvrsti bistveno bolje kot marsikatera na papirju bogatejša država, žal pa se **uvrstimo bistveno slabše kot pred recimo desetimi leti**. Nezaposlenih v Sloveniji je okoli 150.000. Če bi se prijeli za roke, bi sestavili 150-200 km dolgo črto naših sonarodnjakov. Ali ni to šokantno? Če se vam ne zdi šokantno, se vprašajte, kaj je z vami narobe!

Dalo bi se debatirati, kaj v resnici je standard, ampak če pogledamo naravne vire, potem standard povprečnega

Američana ali Evropejca zadnja desetletja realno pada, standard povprečnega Kitajca pa raste. Slovenski, evropski in ameriški politiki pa se na vse kriplje trudijo preslepiti javnost, da nam je čedalje bolje in da nam bo še bolje, če jih bomo volili, seveda. Resnica res boli, ampak omogoča nujno potrebne izboljšave.

Poskusimo še enkrat pokazati, kje so pglavitne napake upravljanja velikih slovenskih sistemov in kako jih odpraviti. Preprost prikaz upravljanja v času debelih krav je takle: morje je mirno in ladji ne grozi nobena nevarnost, pa naj pelje levo ali desno. V razburkanih vodah polnih ledenih gora pa mora kapitan ne samo izbrati primerno globalno smer, ampak se mora stalno lokalno izogibati ledu in prevelikim valovom. Tako je tudi upravljanje Slovenije v sedanjih razmerah, ko je **nujno zategovati pas, hkrati pa lokalno iskati optimalne operativne rešitve**. In tu je prvi veliki kiks slovenske politike – ubira smer trdega zategovanja pasu brez optimalnega operativnega delovanja. Ideološko vodi ladjo v neoliberalno smer in se ne meni za ledene gore in občasne ogromne valove. Zato ladja trpi, oz. v analogiji je vodenje Slovenije predaleč od optimalnega. Kar je najbolj žalostno, je empirična ugotovitev, da se enostranska politika pretrdega zategovanja pasu ni obnesla v Grčiji, kjer obiskovalec nima več občutka, da je v Evropi, ampak v tretjem svetu, pa tudi, da je svetovna stroka skupaj z mednarodnimi inštitucijami tej strogi varčevalni in neoliberalni smeri obrnila hrbet. Preprosto povedano – četudi pozabimo na Facebook revolucionarje, bodo posledice takega vodenja prevelike tako v smislu socialnega nezadovoljstva kot ekonomskih rezultatov. Po drugi strani pa se mora padanje nekje ustaviti in slej ko prej se bodo razmere izboljšale, tudi z relativno slabim vodenjem. Če ne drugače, v »koloniji Sloveniji«.

V bistvu je **optimalno vodenje precej bolj zapleteno, kot se zdi na prvi pogled, že v mirnih časih**. Če damo preveč sredstev za zdravstvo, bo zaostal gospodarski razvoj. Če vložimo preveč sredstev v razvoj in premalo za zdravstvo, se bo povečalo človeško trpljenje v daljših čakajočih vrstah. Tudi v miru je smotrno najti neko ravnotežje med različnimi sferami. Neoliberalna usmeritev in nekatere desne stranke sovražijo javni sektor, javno šolstvo, zdravstvo ali znanost. Sprivatizirali bi vse, pa čeprav bi posledično večina ljudi živela slabše in bi le peščica živela bolje. Tako kažejo empirična dejstva, tako piše Nobelovec Stiglitz v knjigi »Cena neenakosti«. Evropa ima najnižjo gospodarsko rast zadnje desetletje med vsemi celinami, in edino EU je izbrala trdo varčevalno politiko. **BDP je v EU v letih 2005-2011 nominalno zrasel skupno za okoli 8%, kar doseže Kitajska v povprečnem letu, Afrika s 5% letno pa ima še vseeno nekajkrat hitrejšo rast kot Evropa**. Slovenija je med najslabšimi državami EU glede gospodarske rasti zadnja leta. In vseeno vztrajajo v neprimerni viziji zategovanja brez primerne spodbujanja, brez reševanja brezposelnosti, s spodbujanjem rasti čedalje bogatejših elit in čedalje revnejših vseh ostalih. Podobno nesmiseln je tudi previsoki tečaj evra napram dolarju ali drugim svetovnim valutam.

Podobno, a še bolj poglobljeno v knjigi »Capital in the Twenty-First Century«, Thomas Piketty analizira podatke v dvajsetih državah, nekatere tudi do osemnajstega stoletja nazaj. Pokaže, da imamo sedaj največjo razliko med elitami in povprečnim prebivalcem in da ta razlika še raste. Tudi Piketty kot Stiglitz pišeta, da ta neenakost ogroža demokracijo, rast in destabilizira razmere do potencialnih katastrof. Nekaj podobnega je predvideval Marx in vsi vemo, kam je to pripeljalo.

Če slovenska politika želi izboljšati Slovenijo, seveda ne sme odstopiti od varčevanja. Ima pa na izbiro: nadaljevati po neoliberalni poti, ali upoštevati strokovne pripombe in izboljšati delovanje preko spremembe zakonodaje, ki bi očistila politiko in sodstvo nekvalitetnih ali etično nesprejemljivih posameznikov ter izboljšanega vodenja z upoštevanjem oz. optimiranjem vrste kriterijev in sprotim prilagajanjem. Treba je vzpostaviti stimulatívno ozračje: Kdor deluje nestrokovno in povrh še seje negativno energijo med ljudi, ne bi smel računati na uspeh na daljši rok. Kdor dela dobro, pošteno, uspešno, naj si zasluži našo podporo.

Pa bodimo optimisti: pametni in sposobni politiki bi lahko izboljšali vodenje Slovenije glede na pripombe ljudstva in stroke, modernizirali bi slovenski pravni sistem in sodstvo, upočasnili pretrdo varčevanje, odstopili bi od pretrdih neoliberalnih usmeritev in iskali dogovore v dobro vseh Slovencev ob upoštevanju stroke in civilne sfere. Čim prej, tem bolje za nas in za njih.

Manifest socialnega inteligentnega kapitalizma

Ekonomska kriza je pokazala, da »čiste« oblike kapitalizma, npr. neoliberalizem, niso optimalne variante ekonomskega sistema. Kritiki neoliberalizma prihajajo predvsem iz vrst keynezijanstva, ki zagovarja poseganje države v dobrobit ljudstva v primerih, kjer se kapitalistični sistem ne obnese najbolje. Del kritikov pa se sprašuje, ali je morda kapitalizem kot smer zašel v slepo ulico in je na vrsti nekaj novega, recimo neka moderna varianta socializma. Martin Wolf v Financial Times zapiše, da **je kapitalizem ideološko mrtev**.

Branilci kapitalizma, npr. Phelbs ali Zakaria (Kapitalistični manifest), opozarjajo na dosežke modernega kapitalizma, ki se je zadnji dve desetletji nesporno usmerjal v liberalizem. Svet je v zadnjih desetletjih izredno napredoval tako v smislu standarda kot zmanjšanja obolevnosti, revnosti, ali pa podaljševanja življenjske dobe in kvalitete življenja. V tem času je samo v Aziji 400 milijonov prestopilo prag revščine, podobno število v srednji razred. So pa čiste oblike kapitalizma kot liberalizem, kjer je bistveno manj korekcij in nadzora, hkrati tudi bolj nestabilne kot državno nadzorovane ekonomije. Slednje pa imajo ob večji stabilnosti pogosto tudi manjšo gospodarsko rast, oz. so jo včasih imele. Zagovorniki liberalizma odgovarjajo, da so vzponi in padci normalen pojav tako v lokalnem kot svetovnem gospodarstvu. Pri tem pa velja razumeti, da propaganda na veliki boben nabija hitro rast pred padcem, slaba leta pa skuša pomesti pod preprogo. Povprečje je v resnici precej slabše, kot meni zavedena množica. Večina zagovornikov predlaga manjše, večina nasprotnikov (in npr. tudi dobršen del vodilnih svetovnih ekonomistov tako v ZDA kot EU) pa večje popravke. Vseeno pa gre za variante kapitalizma in ne za debato

o socializmu, komunizmu proti kapitalizmu. Podobno moderni svet razmišlja o variantah demokracije in ne o dilemi med demokracijo in diktaturo.

Pomanjkanje surovin, prenaseljenost in neverjeten napredek IKT

Po mojem skromnem mnenju bi ekonomske teorije morale upoštevati tudi druge pojave. Prvi je ta, da bo bodočo rast obremenjevala prenaseljenost planeta, grozilo bo pomanjkanje surovin in tudi pregrevanje. S tega stališča **so zlati časi velike svetovne rasti mimo**. Nekateri omejevalni faktorji stopajo v veljavo za cel svet ne glede na tip kapitalizma. Recimo za Slovenijo – ob četrtini do tretjini upokojenega vsega prebivalstva in približno 15% brezposelnosti velike dolgoročne rasti pač ne more biti ne glede na družbeni, ekonomski ali politični sistem. Javnost takih kompleksnih družbenih relacij niti v Sloveniji niti po svetu običajno ne sprejme, kaj šele da bi našla primerne odgovore na omenjene izzive.

Drug pomemben vpliv je **hitra rast znanosti, znanja in tehnologije, predvsem informacijsko-komunikacijske**. Danes npr. praktično po celem svetu ljudje nosijo mobilne telefone (o čemer so pred 50 leti sanjali v ZF filmih), s tem pa je globalno izredno porasla informiranost, funkcionalnost, pretok informacij in tudi znanje in pamet kot rezultat socialne interakcije. Tudi v slovenskih domovih so npr. robotski sesalniki konkurenčni hišnim pomočnicam in se zato zanesljivo uveljavljajo. Napovedi tehnoloških vizionarjev se uresničujejo – čedalje več dela prevzemajo računalniški in komunikacijski sistemi, predvsem inteligentni, naprave in roboti. **Čez deset ali dvajset let bo verjetno povprečni Slovenec uporabljal ne samo mobilni telefon, ampak tudi enega ali več robotov in enega ali več**

inteligentnih programov, ki bodo zanj opravljali raznovrstno tako fizično kot informacijsko-umsko delo. Npr. v avtu bo ne samo na desetine procesorjev kot sedaj, avto bo imel tudi vrsto avtonomnih funkcij, recimo samostojno vožnjo. Že danes lahko kupimo približno tretjino avtomobilov z avtonomnimi funkcijami, npr. skoraj samostojno oz. asistenčno vožnjo, imenovano »lane assist«. S tovrstnimi inteligentnimi funkcijami bo storilnost izredno zrasla. Hkrati se bo s tem **bistveno povečal pritisk na brezposelnost ob klasičnem mezdnem odnosu – in na dejansko blagostanje ob novih ureditvah.**

Novi kapitalizem bo inteligenen

Ta dva vpliva – preobremenjenost planeta in porast IKT kot inteligentnih programov in robotov – bosta pomembneje kot politični ali družbeni sistem vplivala na ekonomski sistem in na kvaliteto življenja. Zato bo novi kapitalizem inteligenen. Inteligenen prvič zato, ker bo ekonomski sistem napredoval v novo obliko, kakršnokoli že, gotovo pa bolj sofisticirano, bolj inteligentno zasnovano kot bazični neoliberalizem. Kot drugič bo kapitalizem inteligenen zato, ker bodo popravki bolj napredni, saj bodo vodilni ekonomisti, obogateni z izkušnjami krize in razvoja znanosti, vpeljali spremembe, ki bodo izpopolnile ekonomski sistem tako, kot tega pred leti še nismo znali in razumeli. In tretjič, kapitalizem bo postal bolj inteligenen tudi zato, ker bo novo okolje, tako s človeškega stališča kot celotnega sistema komuniciranja in odločanja, bistveno bolj inteligentno. Zaradi inteligentnih programov, interneta, mobilnih telefonov, robotov ... **bo človeštvo stopilo v novo, višje civilizacijsko obdobje.**

Novi kapitalizem bo socialen

Hkrati bo preobremenjenost planeta ob rasti IKT pripeljala do druge pomembne spremembe – če lahko npr. vse zaposlene v Sloveniji zamenjamo s cenejšimi delavci iz Azije ali še cenejšimi roboti in z inteligentnimi programi, potem nezaposlenost ne bo le 10%, ampak 90%. Četudi bi delalo le 10% ljudi in nekajkrat več robotov kot ljudi, ki bi skupaj ustvarjali primeren standard za vse, bi nezaposleni s svojim številom slej ko prej dosegli spremembe sistema v svojo prid, podobno kot so v Sloveniji preštevilni upokoenci dolgoročno spremenili sistem v svojo kratkoročno korist, čeprav dolgoročno Sloveniji v škodo. **Slej ko prej torej mora priti do nekega socialnega dogovora**, ki bo novemu kapitalizmu dal bistveno komponento. Stiglitz in Pikkety ne pišeta zaman, da bo naraščanje neenakosti pripeljalo do radikalnih pritiskov v družbi in posledičnih konfliktov, če ne bomo dogovorno oz. politično pritiska sprostili s socialnimi korekcijami.

Kaj konkretno lahko naredimo?

V Sloveniji moramo slej ko prej doseči spremembe družbenega sistema, oz. smo naredili veliko napako, ker tega nismo storili že pred leti. Najprej bi veljalo uvesti smotrne reforme od pokojninske do demografske, sodniške ali uradniške. Hkrati bo treba zmanjšati število nezaposlenih, delno z zmanjšanjem plač in pokojnin, bolj pa z dogovorno prerazporeditvijo dela med zaposlene in nezaposlene. Zlasti v Evropi bo nujno povečati rodnost z bolj neposrednimi stimulacijami večjega števila otrok oz. s spremenjenim sistemom vrednot.

Naslednja usmeritev je še najmanj problematična – pospešiti uvajanje novih tehnologij od IKT do inteligentnih storitev ali robotov. Po Kurzweilu ne glede na vse ekonomske in socialne

probleme prihaja do čedalje bolj povečane rasti znanja, kar bo človeštvo povzdignilo v novo civilizacijsko obdobje. Pred leti sem bil malo skeptičen do te trditve, sedaj pa opažam, da čedalje več priznanih svetovnih strokovnjakov resno obravnava to hipotezo. Zato se tudi meni zadnje čase zdi bistveno bolj mogoča/verjetna kot pred leti.

Sistemske popravke kapitalizma kot sistema bodo najprej uvajali veliki od ZDA do EU. Slovenija ne more poslati rakete na Mars in tudi ne zmore uvesti ključnih popravkov ekonomskega globalnega sistema. Lahko sicer naredimo marsikaj za Slovenijo, vendar je predpogoj, da v sedanjih zapletenih globalnih razmerah uganemo bodoče trende in predvidimo učinke posameznih ukrepov. Primerjava med uspešnostjo Amerike in Evrope, in še bolj s Kitajsko, je glede popravkov kapitalizma žalostna za Evropo. Res ni prijetno brati upravičene kritike vodilnih ameriških ekonomistov, ki kritizirajo evropsko pretirano varčevalno politiko in predlagajo vrsto konkretnih ukrepov. Če berem evropske ekonomske vizionarje in ameriške, mi kaj drugega kot žalost res ne pride na misel.

Morda je ta hip zlasti pomembno, da se omenjenih dilem in alternativ zavedamo in jih skušamo po trezni analizi v primernem trenutku vnašati v procese odločanja.

Smo dovolj jezni za izboljšave Slovenije?

Kaj je gnalo **Stephana Hessla**, nekdanjega upornika proti nacistom, katerega družina se je povezovala s smetano pariške družine: Picasom, Le Corbusierjem, Rayem, Duchampom idr., da je pri 93 letih objavil 32 strani dolgo knjigo »Indignez-Vouz« (angleško »Time for Outrage«, Delo 7.9.2011)? Knjiga je prestrašila elite zahodnega sveta kot Zolajev »Obtožujem«. »Dvignite se!« je postala svetovna uspešnica, prevedena v vse evropske in vrsto svetovnih jezikov.

Hessel, neutrudni borec za človekove pravice, je med drugim pomagal pisati Rooseveltovo Splošno deklaracijo človekovih pravic. Njegova knjiga je **človekoljubni apel, da se vsi ljudje razvitega sveta dvignemo proti izrojenosti sedanjega sistema, proti rastočim razlikam med bogatimi elitami in odrinjenimi množicami, proti ukinjanju javnega dobrega, javnega sektorja in socialne države.**

Newsweek 3. oktobra 2011 piše: »Ko človek, ki se je boril proti Hitlerju, piše o tiraniji svetovnih finančnih kriz, ki ogrožajo mir in demokracijo, nekateri vidijo kritiko požrešnih bankirjev ...«. In kot globalni tednik razvitega kapitalističnega sveta citira Hessla: **»Kako nam lahko čedalje bolj zmanjkuje sredstev za socialno državo, ko imamo več denarja kot kadarkoli prej?«**

Delno podobno Margaret Heffernan v knjigi »Willful Blindness: Why We Ignore the Obvious at Our Peril« analizira, kako se je lahko zgodila svetovna kriza, ko pa so stotine ljudi vedele, da se dajejo krediti mimo vsake zdrave ekonomske logike. Navaja primer, ko je bilo ameriško mesto zgrajeno na industrijskih odpadkih in so ljudje nenavadno zgodaj umirali. Ne

samo industrija, tudi občinski funkcionarji in celo ravnatelj šole so molčali o odpadkih ne glede na številne osmrtnice. **Nemogoče je, da ne bi vedeli.** Konec koncev tudi ta knjiga razgalja bedo globalnega in lokalnega pohlepnega kapitala in politike, ter predlaga vrsto konkretnih izboljšav. Nemogoče je, da večina Slovencev ne ve resnic, o katerih pišem v tej knjigi. Saj o njih pogosto debatiram s kolegi na raznih inštitucijah. Ampak retorično ali pa cinično lahko vnaprej napišemo, da se ob podobnih knjigah, pa tudi ob Hesslovi, ni spremenilo kaj dosti, le javnost bolj ve in razume, kaj se dogaja. Točke kritičnega preloma, ko se bo dejansko kaj spremenilo v Sloveniji ali Evropi, ta hip še ni na obzorju. Najbrž bo slej ko prej prišla in bolje bi bilo, da bi bila evolutivna, skozi demokratični proces, kot pa revolucionarna z nasilnimi spremembami, ki znajo biti tudi nevarne.

Tako Margaret Heffernan kot Stephane Hessel nista destruktivna ali cinična, ne pišeta – kot nekatere druge knjige – npr. o propadanju evropske civilizacije oz. sedanjega sistema vladanja, ki ga je najbolje čim prej razbiti, da bi se lahko ponovno svobodno razvijali. Niti slučajno nista kot norveški masovni morilec, ki vidi rešitev v prebujenju ljudskih mas skozi šokantno nasilje (ker njegovi zaslepljeni sonarodnjaki uničujejo domorodno belo prebivalstvo z odpiranjem meja drugim rasam, jih je okoli 100 kar lastnoročno postrelil). Nasprotno, onadva konstruktivno pozivata, da se zavejmo, kaj se dogaja, da si ne zatiskajmo oči, ampak **aktivno in agresivno uveljavimo svojo voljo napram elitam znotraj demokratičnih sistemov.**

Evropska zgodba je slovenska zgodba. Hesslov apel je prišel v času, ko v Sloveniji uslužbenci javnega sektorja po pisanju neoliberalnih elit bolj ali manj veljajo za parazite, ki nič ne

delajo in samo zajedajo poštene zdravo pohlepne bogataše. Mariborčani razbijajo avtomobile z ljubljansko registracijo, ko izgubi njihov nogometni klub. Bes in sovraštvo se fokusira na podsfero srednjega in spodnjega razreda. Samo bogataši so iz kritik izvzeti, oni so tisti občudovanja vredni najpametnejši, ki skrbijo za razvoj civilizacije, vsi drugi so nazadnjaške cokle. Ko posamezni časopisi glorificirajo elite in pohlep kot tisto, kar nas bo rešilo iz krize, ko je edina rešitev v nadaljnjem zmanjševanju javnega sektorja in človekovih pravic, socialne države.

Neoliberalizem je obljubljal gospodarsko blaginjo, če bomo deregulirali trg in zmanjšali davke, zlasti bogatim. Čeprav je rezultat ravno nasproten, je dobršen del predlogov o novih reformah ponovno v smeri neoliberalizma. Podobno se obnašajo tudi evropski in slovenski politiki, ljudem pa prepočasi postaja jasno, da so jih voditelji izigravali pretežno z namenom, da sebi in svojim prijateljem polnijo žepe, delavce pa pehajo v čedalje bolj zahtevno in težje dosegljivo delo.

Zagovarjanje zategovanja pasu v tem kontekstu je podobno poslušanju kapitana, ki zahteva hitrejše veslanje, češ da bo rešilo barko pred potopom, nič pa noče slišati na strokovne pripombe o zamašitvi luknje, skozi katero vdira voda v barko, ker računa na bogato zavarovalnino. Iz Sobotne priloge Dela 1. oktobra 2011, ekonomist Andrej Baričič: "Cilj kapitalistične ureditve ni odprava težav, **cilj je imeti permanentno krizo, ker je kriza pogoj za stalno prerazporejanje premoženja od večine k peščici**, in ta peščica potem vlada in skrbi za to, da se ta proces še pospeši." ... "Zavračanje nacionalnega konsenza o potrebnih reformah je zame nerazumljivo. Drži pa, da bi bilo smotno pripraviti celoten paket reform, iz katerih bi se dalo jasno razbrati nacionalne prioritete". O privatizaciji, predlogih

privatizacije: "**Narod ostaja zaslepljen...** To je igra, ki teče že vseh dvajset let, predvsem na račun države in družbenega premoženja. ... Pri nas je **glavni razlog za krizo privatizacija.**"

Če povem še drugače: Banke so dajale "ugodne" kredite državam, podjetjem in posameznikom in sedaj so države in podjetja in državljani v lasti bank in raznih fundacij, ki od izposojenega denarja lahko živijo desetletja ali stoletja brez vsakega dela. Če pa banke ne dobijo izposojenih sredstev zaradi slabe ocene tveganja, jih pokrijejo države iz davkoplačevalskih žepov. Tako recimo je Slovenija za Grčijo v nekaterih letih dala toliko denarja, kot prinese rebalans, da je reševala tuje banke. Katere države so pomagale nam? Dalje bo predlagana privatizacija oz. razprodaja v gospodarstvu in javnem sektorju prinesla največjo coklo razvoju Slovenije, saj so s privatizacijo in uničevanjem podjetij služile ozke elite na škodo nacionalnega interesa. **Kolikokrat mislijo, da nas bodo še žejne prepeljali preko vode?** Stroke tako ali tako niso nikoli uspeli; počasi, žal prepočasi, pa spregledujejo tudi ljudske množice.

Seveda se elite spravljajo na protestnike, npr. v Ameriki ali Sloveniji, bistveno strožje kot na marsikoga drugega, saj jih je strah. Strah, da se bodo razblinile njihove pravljice o nevidni cesarjevi obleki. V Sloveniji so imeli za časa študentskih demonstracij še pod kontrolo slovensko javnost, ki je nasilne demonstracije enoglasno obsodila. Podobno so bile obsojene demonstracije ljudi ob velikih vseslovenskih Facebook protestih, medtem ko nihče ni obsojal pošiljanja policijskih konjev na mirne ljudske množice (razen morda eksotičnih medijev tipa Radio Študent) ali uporabo vodnega topa. **Upornikom so sodili, pretirano policijsko nasilje po političnih notah pa ni doživelo nobene obtožbe.** Pa bi jo po

mnenju mnogih in tudi mojem moralo! Zato javno pozivam vlado, da ob hkratni amnestiji udeležencev protesta sproži pravne postopke proti pretiranemu policijskemu nasilju oz. tistim vladnim posameznikom, ki so ga naročili. Pošiljati konje nad množico ali z vodnimi topovi podirati demonstrante je dejanje, vredno sodnega epiloga, daleč bolj kot manjši prekrški posameznikov!

Ko so v sindikatu SVIZ govorili o odporu proti pretiranemu varčevanju, dokler ne predstavijo celovitih reform in tudi pozitivnih potez, se je hitro pokazalo, da je starejša generacija ogorčena, mladi pa so pogosto veseli, da imajo službe in so pripravljeni na vsa popuščanja, da le imajo službo. **Naslednja generacija bo torej klečeplazila pred elitami, da bo dobila za kruh.** Si to želite, spoštovano slovensko vodstvo? Zgodovinski spomin stroke vam ne bo prizanesel, če se bo to zgodilo, pa čeprav vse strokovnjake po Šušvarju obvlada peščica vojakov. V mojih možganih je poleg nekaterih tajkunov kar precej prejšnjih predsednikov vlad in pomembnih ministrov blizu uvrstitve na lestvico najbolj odgovornih za to stanje. Edino prav bi bilo, da bi bilo tudi večinsko ljudsko mnenje podobno!

Strokovno gledano je več teorij, kako spet vpeljati dober razvoj zahodnega sveta. Naštejmo jih nekaj. Ekonomsko globalno sta dve preprosti rešitvi: Dvigniti inflacijo na kakšne 4-5%, kar lahko naredita Evropa in Amerika, Slovenija sama pač ne. Druga rešitev je delni odpis davkov ali evropska dokapitalizacija ali evropske obveznice. Seveda korporativne elite niso za to, ker jim krizna situacija odgovarja, ker mastno služijo, nam 90% državljanom pa gre čedalje slabše. Človeško gledano je bolje narediti še korak več - **kaznovati bančni sektor, tajkune, predsednike bank, pa tudi utajevalce davkov, pokvarjene**

politike, pretirane zategovalce pasov, odgovorne za nasilje nad množicami, itd. Dokler bomo volili politike, ki švercajo avtomobile, financirajo stranke iz provizij itd., se ne bomo rešili iz pokvarjenosti in zaslepljenosti. Dokler bo kaznovan normalen državljani za 5 km/h prehitro vožnjo, ne pa pokvarjene pohlepne elite, ki so povzročile v Sloveniji in Evropi neizmerna trpljenja in ogromno število človeških osebnih tragedij, dokler bo nedotakljivih ostalo tudi tistih 50 milijard slovenskega premoženja v tujini, ne bomo uspeli pretrgati opijske medijske propagande neoliberalizma. In obratno!

Nujno je spremeniti zakonodajo. **Ali so zakone pisale elite namenoma, da lahko nekaznovano kradejo in se zraven sklicujejo na pravno državo, ali pa so pravniki tako naivni in nesposobni,** je vseeno, tako ne gre več. Potrebujemo pravno revolucijo in nov pravni sistem od zakonov do izvajanja. Nikar ne volimo stranke, ki bo govorila, da so naši zakoni dobri, da je morda smiselno popraviti sem in tja kakšno malenkost. Podobno je nujno izpeljati tudi pokojninsko, finančno, delovno, demografsko, protibirokratsko in druge reforme. Pogosto so predlagani ukrepi preprosti – npr. mladim bi lahko dali bistveno večjo težo v slovenskem življenju že s sprejetjem volilne pravice s 16 leti. Brezposelnost bi lahko uredili s preprostim predpisom v ustavi, da je je lahko največ npr. 3%, podobno kot marsikje navzgor omejijo zadolžitev. **Če smo dali v ustavo skrb za kapital, zakaj ne damo v ustavo skrbi za mlade (stare in vse druge) ljudi?**

Na primeru pokojninske in davčne reforme, kjer sem aktivno sodeloval s strokovnimi analizami, lahko mirno povem, da so pristojna ministrstva največkrat ignorirala argumente stroke. Ko smo jih pozvali, da pošljejo vsaj kakšnega zaposlenega poslušat

strokovna predavanja, smo dobili kvečjemu kakšen vljuden izgovor. In so v nasprotju s stroko in zdravo pametjo delali zakone, od katerih nas boli glava in denarnica. Ko sem na raznih nivojih protestiral proti birokratskim nesmisлом, npr., da se piše zahtevek ali poročilo v štirih papirnih izvodih in skupaj včasih tudi 1 m papirja, so pogosto pogledali stran s tihim obsojanjem – »glej ga nergača«. Še največja sprememba je bila, da so se v medijih začele pojavljati nove ideje, ki se širijo med ljudmi in niso sankcionirane oz. ignorirane oz. marginalizirane.

Morda je recept za spremembo naslednji: Zavpijmo, ježno zavpijmo, da **nihče med nami ne bi smel mirno prenašati nesmislov in pokvarjenosti na nobenem nivoju**, podobno kot svetuje Margaret Heffernan in kot piše Stephane Hessel v svoji poslednji misli na tem svetu.

Zato vztrajajmo: Breme krize ne smemo samo enakomerno prenesti na celotno sfero, saj smo do sedaj plačevali večinoma eni, krivci pa nič. Šele ko bo politika prisiljena, da gre v sistematične in nacionalno konsenzualne rešitve, smo tudi mi pripravljeni zategniti pas, kar bo slej ko prej vseeno neizogibno. Predvsem pa pomagajmo spregledati igro pokvarjenih elit in skupaj izpeljimo nujno potrebne reforme na strokovnih osnovah. **Stephane Hessel nam je pri 94 letih lahko inspiracija**, da skupaj spet naredimo iz Slovenije prijazno in perspektivno državo.

Sklepna misel

Še nikoli ni bilo toliko bogatih v Sloveniji, še nikoli nismo imeli toliko znanja in tehnologije, še nikoli se ni po slovenskih cestah vozilo toliko dragih avtomobilov.

Hkrati prodajamo najboljše infrastrukturne objekte kot centralno slovensko letališče nemški pokrajini (javni sektor), če pa bi se tistih 150.000 nezaposlenih Slovencev prielo za roke, bi sestavili 200 kilometrov dolgo črto. Prenekateri pokvarjeni politiki na nacionalnem in občinskem nivoju brijejo norce iz poštenja in smotrnega poslovanja. Vse to je sramotno za povprečnega zemljana, kaj šele za Slovence, ki smo pameten, sposoben in priden narod.

Morda v dveh desetletjih res še nismo zbrali dovolj državotvorne izkušnje, morda so nas prevarale neoliberalne potrošniške pohlepne ideje, morda smo se uspavali ob vstopu v EU.

Ena lastovka ne prinese pomladi, ena knjiga najbrž ne bo osvobodila slovenskih misli, zasvojenih z milijoni reklam letno. A če nas bo dovolj zahtevalo izboljšave vodenja Slovenije, ne po oblasti kapitala, ampak za dobro ljudi, bomo uspeli.

Znamo in zmoremo!

Opomba: Življenje je lepo in lepo ga je deliti z drugimi. V posebno čast mi je, če ste brali to knjigo in se je moja misel vsaj za hip dotaknila vaše.

Dodatek 1: Dobro jutro, pamet

Ste bili kdaj v kakšni manj razviti državi in opazovali, kako pet delavcev opravlja neko nalogo? Dva delata, eden jih nadzira, dva pa debatirata. Tudi v Sloveniji je marsikaj podobno nesmotrnega. V tem in naslednjem dodatku je opisanih nekaj čudnih primerov, na katera želim opozoriti z namenom, da se najdejo boljše rešitve.

Promet.

Eklatanten primer pomanjkanja razuma so **cestninske postaje**. Zakaj smo jih postavili, če jih z uporabo vinjet ne potrebujemo in jih bomo rušili? Zadeva spominja na otroke, ki postavljajo in rušijo kupčke iz peska, a med tem se otroci učijo dinamike in 3D modeliranja sveta. Smo se mi kaj naučili – npr. da imamo takih nesmislov dovolj, da zahtevamo bolj kvalitetno odločanje in odgovarjanje za slabe odločitve? Ne gre samo za cestninske postaje, manjših nesmislov mrgoli. Recimo osebno na prvem velikem in pretežno praznem križišču iz službe vsakodnevno v polovici primerov ustavim pred rdečo lučjo, namesto da bi mirno zapeljal v krožišče (obstajajo pa še modernejšie variante). In na naslednjem križišču bi lahko pogosto zapeljal desno ob zeleni puščici, ko gori rumena za zavijanje voznikom z desne. Morda bi rekli še kakšno o tem, da smo med prvimi petimi po številu kilometrov avtoceste na prebivalca, pa bi še kar naprej gradili in uničevali dragoceno kmetijsko površino in okolje, čeprav nam krvavo primanjkuje kapitala za nujno poživitev gospodarstva in povečanje odstotka lastnih pridelkov.

Se spomnite odpora slovenskih uradnikov in »strokovnjakov« proti uvajanju krožišč – da smo slovenski vozniki nekvalitetni in da bo v teh križiščih bistveno več nesreč?

Črne gradnje.

Po nekaterih virih jih je v Sloveniji nekaj 10.000, črnograditelji pa ne plačujejo davkov. Menda ni natančne evidence, inšpektorjev je premalo in so premalo plačani. Hkrati lahko gremo na kar nekaj internetnih zemljevidov Slovenije in si s tlorisa ogledamo vsako gradnjo posebej – sedaj in pred leti. Bi bilo tako težko narediti še en internetni zemljevid in vsako legalno gradnjo označiti z zeleno, druge pa z rdečo? Bi bilo tako težko sprejeti predpis, da se na vsak m² črne gradnje plača 10-kratni davek, ali da se za vsako črno gradnjo dodatno avtomatsko plača 1000 evrov letne kazni? Če se je nekatere hiše zarubilo za neplačanih 100 evrov, zakaj se ne bi zarubilo tudi črnograditeljskih?

Od nacionalnega do lokalnih nivojev se zgodba ponavlja. Lokalni primer: v naši občini je bila drugič prodana občinska cesta. Občani smo poslali prijave na vse možne naslove in razen nekaj formalnih odgovorov oz. izmikanj se ni zgodilo nič. Kot da ne bi bila taka prodaja nezakonita oz. pravno nična, saj se javno dobrega pač ne da prodati. Ali pač in lahko prodajamo predele morja, vode in zraka?

V Sloveniji imamo pozitiven odnos do narave in **okolja**. Več kot 12% vse površine je tako ali drugače zavarovanih. Pa vendar se lokalni prebivalci razburjajo, da imajo premalo koristi od naravnih parkov, po gozdnih cestah divjajo kolesarji in štirikolesniki, barakice za orodja se hitro spreminjajo v udobne spalne objekte, lokalni veljaki pa prenovijo podrti hlev v pravo

vilo pred očmi sosedov. Kje je internetni zemljevid z oznakami dovoljenih stavb, kje so inšpektorji? In najprej – prenehajte obnavljati ceste globlje v rezervatih, ki so žila uničevanja neokrnjene narave, ter hkrati nesmiselno trošiti sredstva (drugo je pametno gospodarjenje s parki – npr. ponekod sekanje delov gozda tudi do čistin ne škodi, ampak poveča biodiverziteto).

Samopreskrba

Podobna zgodba je s samopreskrbo. Od rajne Jugoslavije se je slovenska samopreskrba zmanjšala za polovico oz. bi jo morali povečati za 100%, da bi dosegli delež za časa Jugoslavije. Kakšen sistem je to, da dobijo vinogradniki denar, če uničijo nezrelo grozdje, v trgovinah pa je cenejši in nekvaliteten afriški krompir in kitajski fižol, prepeljan tisoče kilometrov daleč, pri čemer je bilo skurjenih veliko fosilnih goriv? Ali pa s Kitajske uvozimo kitajski kostanj s paraziti, ki sedaj uničujejo vse kostanje po Sloveniji? Ta pripomba sicer leti že na globalno pomanjkanje pameti. Ni nujno, da sta Evropa in svet v vsem bolje urejena kot Slovenija.

Ogrevanje

Podobno je z **ogrevanjem** kot največjim potrošnikom energije. Čemu imamo vrsto ogrevanj na drago uvoženo nafto ali vrsto futurističnih rešitev, katerih neekonomičnost s sofinanciranjem preko države plačamo vsi davkoplačevalci (z drugimi besedami: mečemo denar skozi okno), ko pa ima Slovenija ogromno lesa, s katerim lahko ceneno in učinkovito ogrevamo? Če imamo možnost, z drvmi ali paleti kurimo od 2x do 5x ceneje kot omenjeni pristopi, le nekaj dražje je ogrevanje s toplotno črpalko posebej v kombinaciji s sončnimi kolektorji. Hkrati se lahko na vsakodnevni izletih prepričamo, da v veliko gospodarskih gozdovih nihče ne seka – padla drevesa leta in leta trohnijo na

tleh. Še huje je videti po žlebu podrto drevje in veje v parkih celo v slovenski prestolnici pol leta; pri čemer MOL po prejemu klica zastonj odpelje poljuben les.

Morda se velja ob tej temi vprašati, kaj znanje ali pamet pravzaprav je? S teorijo znanja kot del filozofije in kognitivnih znanosti se ukvarja epistemologija. Čeprav so se s temi vprašanji ukvarjali vsi pomembni misleci od Aristotela dalje, je izraz skoval šele Škot James Frederick Ferrier. V naravoslovju in inženirstvu vse temelji na svetu Platonovih dejstev in empiričnem preverjanju – če lahko pokažem s poskusom oz. izpeljavo, potem drži, drugače pa v primeru zaprtega sveta ne drži (V odprtem dinamičnem svetu imamo resnice, neresnice in sivo področje neznanega – pogosta napaka naravoslovnih strokovnjakov je, da spoznanja iz zaprtega sveta neposredno prenašajo na odprt svet, kar je npr. realni svet oz. naše življenje. Kljub temu pa sta odprti in zaprti svet zelo pogosto primerljiva.). **Dejstva vsekakor držijo v zaprtem in odprtem svetu**, pa če jih ljudje priznajo, poznajo ali ne. »In vendar se vrti« (v izvorniku *Eppur si muove*) naj bi izrekel Galileo Galilei leta 1633, ko so ga lokalni politiki prisilili, da je izjavil, da se Sonce vrti okoli Zemlje. Danes je sinonim, da dejstva govorijo drugače kot trenutna ideologija ali politika. V tej zgodbi je še dodatna poanta. Ker so bili lokalni politiki cerkveni, kot je bila v tedanjem času sprega med cerkvijo in prosvetno oblastjo, je ost kritike letela na cerkev, ker naj bi učila ideologije in zaničala dejstva. No ja, danes je težko reči, kdo pogosteje zanika dejstva – politiki, cerkev ali elite - zato je edino prav, da je sinonim namenjen kateremu koli razlikovanju dejstev od njihovega nepriznavanja. Pravzaprav bi osebno rekel, da pri obračanju resnice vsaj zadnje desetletje prednjačijo politiki in ekonomski “strokovnjaki”.

Dejstva so tako zacementirana v znanosti, da celo nekateri pogledi sodobne družbe sumljivo odstopajo od znanstvenih načel – npr. da je osumljeni nedolžen, dokler mu ni dokazana krivda, oz. še huje – da je sicer v resnici kriv, formalno in dejansko pa oproščen, ker je imel recimo srečo s poroto ali zaradi napake tožilstva (Pa vendar se vrti, kajne?). Osumljeni ni nedolžen, ampak utemeljeno osumljen dejanja, zaradi napake v postopku pa bi bilo smotrno postopek ponoviti in ne obtoženca oprostiti. Za zdravorazumsko misleče je težko razumeti odobritev odškodnine Američanki, ki se je poškodovala pri bežanju skozi okno, ker ni hotela plačati vstopnice, ali dosojeno odškodnino potniku na slovenskem vlaku, ki je potegnil ročno zavoro in skočil z vlaka ter si zlomil nogo. Kaj poreči na primer slovenskega pedofila, ki je po nekajletni kazni takoj ponovil dejanje in po ponovljeni nekajletni kazni spet? Je naš sistem kršil njegove pravice ali pravice (spolno zlorabljenih) otrok? S kakšnim obrazom pridejo zagovorniki »našega odličnega« pravnega sistema v javnost ali pred starše teh otrok? Lahko mirno spijo? Jaz ne bi mogel.

Glede slovenskega prava je nekaj preprostih receptov – smotrno bi bilo preprečiti vsako strankarsko dejavnost, pripadnost ali izražanje ideoloških mnenj na pomembnih položajih. Vzpostaviti velja ločeno neodvisno telo izven te sfere za nadzor kvalitete. Veljalo bi sistemsko pripraviti novo zakonodajo, kjer naj interdisciplinarna stroka in javnost sodelujeta s pravnimi strokovnjaki in politiki.

Prvi del slovenskega problema je v tem, **da počasi ali sploh ne odpravljamo napak**, ki se jih zaveda celo večina javnosti.

Drugi del problema je v tem, da ne razumemo ali nočemo odpraviti sistemskih napak. Poglejmo primer izvedbe osnovnega demokratičnega načela »**en človek en glas**«. To je osnova demokracije in jo imamo tudi v Sloveniji, kajne? Pa vendar – pri volitvah v parlament imajo nekateri posamezniki po 10, drugi pa po 1 glas. Razlaga: pripadniki manjšin volijo kot drugi državljani, nato pa še svojega predstavnika v parlament, kar glede na utež prinese približno 10-krat večjo težo. Morda omenjeni problem ni zelo pomemben za kvalitetno delovanje Slovenije, ampak resnično moti nesposobnost naših elit, da bi uvajali sistemsko korektne in kvalitetne zakone, predpise in upravljanje, oz. da bi popravljali evidentne slabosti. Še več, pri tem imajo elite podporo medijev in naivne javnosti. Če pogledate druge načine volitev, opazite vrsto podobnih slabosti, npr. neenako uteževanje se je zgodilo pri volitvah državnih svetnikov, pravno se je potrdilo izvolitev korupcije obtoženega kandidata, pa tudi korupcije pravnomočno obsojenega predsednika stranke kot parlamentarca itd.

Pri tem se zdi, da pravni sistem aktivno podpira in kreira omenjene slabosti. Recept za izboljšanje je preprost – **posameznike in podsisteme, ki podpirajo nekvalitetno delovanje, je treba zamenjati.**

Tretji problem je, da je za globlje razumevanje zaželeno kvalitetno vsebinsko znanje. Če vprašate slovenskega ekonomista, ali se splača prodati bencinsko črpalko tujcem, ali slovenskega pravnika, ali je primerno nekemu za 100 evrov rubiti hišo, boste pogosto dobili pritrdilen odgovor, čeprav vsak z zdravo pametjo bolje ve. V to kategorijo sodi tudi primer **separacije odpadkov** – s tem naj bi pozitivno vplivali na okolje. Z zdravo pametjo pa vidimo, da se naša stanovanja, prostori pred

bloki in v zaselkih spreminjajo v smetišča, v ekološko neprijazno in neestetsko okolje. V resnici je nujno masovno ločevati le organske od neorganskih odpadkov, vse ostalo se da odlično ločiti v tovarnah za predelavo odpadkov, večinoma strojno in delno ročno (tako je nekaj zaposlenih več) s podobnim odstotkom uspešnosti, kot je separacija pri potrošnikih. Pri uvajanju slovenske separacije odpadkov uradniki ali strokovnjaki očitno niso upoštevali degradacije okolja, ki ga povzroči lokalno odlaganje odpadkov pri lokalni separaciji – račun brez krčmarja je zato za okolje negativen, pa večina javnosti in medijev tega ne razume. Dodaten problem je, da se poveča neekonomičnost – ker morajo komunalci odvažati separirane odpadke, več zaračunajo državljanom, ker so dejanski stroški večji in ker je tudi potrošena energija dejansko večja (pa dodatni prostori za smetnjake tudi stanejo). Še slabše pa je, da nismo namesto tega uvedli res kakšnega učinkovitega ukrepa (npr. zatiranje alergenih rastlin), ampak smo energijo potrošili za nekaj vsaj vprašljivega. Morda ne bi o tem, da komunalo močno preplačujemo in nimamo nobene možnosti izbire izvajalca. Ali pa pregledovanje odpadkov v smetiščnih zabojih s strani komunalcev in inšpektorjev, da dobiš občutek, da živiš v Stalinovi Rusiji. Torej je integralno učinek okolju, financam, estetiki in našemu prostemu času ter zaposlenosti bolj škodljiv kot koristen. Zakaj pa smo ga potem uvedli?

Če gremo še korak naprej, je pošteno priznati, da razumevanje na neki stopnji preide tudi **sposobnosti strokovnjakov**. Ali drži naslednja teorija: Ker se je svetovno prebivalstvo prehitro povečevalo in je grozila prenaseljenost planeta, so se razvite nacije odločile, da bodo ustavile rast. Kitajska vlada je predpisala enega otroka na žensko, razvite države pa so uvedle preobremenitev na delovnem mestu in nezaposlenost, žensko

emancipacijo in karierizem ter degradacijo družine, nezaposlenost in s tem zablokirale število otrok. Posledično se je pokvarilo normalno razmerje med mladimi in upokojenimi, kar je povzročilo stagnacijo Evrope. Trajalo bo desetletja, da se bodo razmerja ustalila na nivoju trajnostnega razvoja, ko bo število novorojenih držalo število prebivalcev na istem nivoju. Zato se Evropa srednjeročno ne more intenzivno razvijati. Ali ta teza in zaključek držita? Kaj pa tale: za Slovence je najbolje, da čim prej spet postanemo hlapci, reveži, da se nam bo omama potrošništva sesula in bomo imeli več otrok ter zato kot narod ne bomo izumrli. Ali pa letošnje izredno mokro poletje – ste slišali eno samo verodostojno meteorološko teorijo, zakaj se to dogaja, ali pa stroka ne uspe producirati niti ene? Ena eksotična ideja pravi, da so krive vetrne elektrarne, ki so oslabile oz. spremenile vetrove. Po drugi strani pa so vetrne elektrarne po ceni energije že konkurenčne klasičnemu pridobivanju elektrike.

Pomanjkanje zdrave pameti, upoštevanja stroke in uvajanja kvalitetnih sistemov je razvidno pri **ključnih slovenskih problemih, kjer ima stroka večinoma kvalitetne analize in predloge**. Dobro desetletje pišemo, da je poglavitni slovenski problem demografski oz. s tem povezani demografska in pokojninska reforma. Je tako težko razumeti, da je število upokojencev naraslo do te mere, da na enega redno zaposlenega za 8 ur pride praktično en upokojenec? Da je zato obremenitev delavca oz. delavnega mesta čez vsako znosno mero? Hkrati lahko po medijih poslušamo predstavnike tega in onega tudi strokovnega združenja, da je poglavitni nujni ukrep zmanjšanje števila zaposlenih v javnem sektorju (kar bo še poslabšalo razmerje med zaposlenimi in upokojenimi), zniževanje davkov itd., ko pa so vsi ti ukrepi skupaj vsebinsko skoraj zanemarljivi z dejanskim učinkom mase pokojnin? Je tako težko razumeti, da

delavec v javnem sektorju ustvari približno toliko kot v privatnem sektorju in da upokojeni pač ne ustvari nič? Je težko razumeti, da en nezaposleni letno ne ustvari nič, namesto da bi bistveno prispeval h gospodarstvu, medtem ko je država v njegovo šolanje vložila velika sredstva? Podaljševanje življenjske dobe je sicer izreden civilizacijski dosežek, medtem ko je vsaki nezaposleni avtomatsko in sistemsko degradiran, kar pa je retardirano celo v primerjavi z nekdanjo Jugoslavijo (ki ni ravno blestela).

Je tako težko modificirati sistem, da bi namesto 150.000 nezaposlenih (to je ocena realnega stanja, saj je splošno znano, da je uradna ocena okoli 100.000 zaokrožena navzdol iz preprostega razloga, da bi se ustvarjal lažno blažji učinek krize) in 800.000 izrazito preobremenjenih na delovnih mestih prerazporedili delo tako, da bi zmanjšali število nezaposlenih in preobremenjenih ter hkrati naredili več in živeli bolj kvalitetno življenje?

Vsako omenjeno slabost si lahko razlagamo kot nekaj znosnega, v seštevku pa je celoten slovenski sistem preveč ohlapen, preveč nekvaliteten, mi pa preveč tolerantni do napak od lokalnega do nacionalnega nivoja. **Najprej moramo spremeniti svoj odnos do šlamparij, nepravilnosti, pokvarjenosti in neumnosti.**

Za izhod iz krize Slovenija potrebuje predvsem pamet. Čas je, da ji damo primerno težo ter zatremo pokvarjenost in nesposobnost.

Nekaj predlogov za končanje črnograditeljstva:

1. Na slovenskem spletnem javnem zemljevidu označimo vse legalne gradnje z eno barvo in vse nelegalne npr. z rdečo (tiste v postopku pa npr. z rumeno).
2. Za celo državo sprejmimo zakon, da je treba vse nove gradnje, tj. tiste, ki niso označene s pravo barvo, porušiti v roku 3 mesecev. Kazen inšpekcijskim in občinskim organom naj bo proporcionalna številu novih črnih gradenj.
3. Za črnograditelje uvedimo 5-kratne davke, ki v primeru zamude za več kot 1 mesec pripeljejo do odprodaje ali porušitve objekta.
4. Za vse črne gradnje uvedemo avtomatsko kazen 1000 evrov letno.

Predlog glede vodstvenih funkcij:

1. Vsakdo obsojen na prvi stopnji za najmanj en mesec, za dejanja, povezana s protipravno prilastitvijo premoženja, ne more 5 let opravljati nobenih vodstvenih funkcij v politiki, društvih, javnem sektorju.

Predlog glede »en človek en glas«:

1. Pripadnika manjšin lahko volita, vendar njuno glasovanje ne sme biti jeziček na tehnicah.

Dodatek 2: Ležeče policaje na avtoceste!

Meritve IQ po narodih pokažejo odvisnost med BDP in IQ (knjiga »IQ and the Wealth of Nations« avtorjev Richard Lynn, Tatu Vanhanen). Pametnejši narodi imajo tudi bolj urejene in delujoče sisteme in gospodarstvo. Slovenci smo po mednarodnih meritvah kar pametni. So pa še možne obsežne izboljšave brez velikih investicij.

Javna naročila

Ocena stroškov zaradi nekvalitetnih javnih naročil je enostavna – okoli 10 do 20%, veliko težje pa je oceniti, koliko od tega je slabost nekvalitetnih zakonov in koliko od tega je rezultat nepravilnih potez – »mastni« posli za prijatelje. Ampak oboje je rezultat nekvalitetne zakonodaje, torej lahko ocenimo, da je recimo 50 milijonov letno nepotrebnih stroškov, kar v desetih letih znese 500 milijonov.

Primer: Računsko sodišče (RS) je izdalo negativno mnenje o poslovanju Instituta »Jožef Stefan« (IJS) v letu 2009. Nekateri mediji so ga povzeli s konotacijo, da so si sodelavci neupravičeno razdelili nekaj milijonov. Ko so podobna negativna mnenja letela na delo univerz, SAZU ali celo Ustavnega sodišča, sem se tudi sam včasih malce škodoželjno nasmehnil. Ko pa je prišlo negativno mnenje za našo institucijo in sem se prvič poglobil v konkretne točke, nisem mogel verjeti svojim očem.

Na kratko: velika večina ugotovitev RS je vsebinsko spornih, v javnosti namerno ali po nesreči napačno interpretiranih. Recimo največja postavka so bile nabave snovi za preiskave. IJS si je nekoliko po svoje tolmačil zakone, vendar po mnenju pristojnih

pravnikov v okviru dovoljenega, z namenom optimizacije raziskovalnega dela. RS pa je zahteval, da se zakon izvaja po njihovi strogi interpretaciji. IJS se je uklonil in kot rezultat je bila nabava istih (ne podobnih) materialov 15-20% dražja, namesto nekaj dni je trajala v povprečju dva tedna. Škoda ni samo neposredno finančna, saj je včasih večja škoda v tem, da ne moreš pravočasno izvesti raziskave ali naročila za industrijo. Iz izjav RS pa je očitno, da so zneske vseh nabav kot največjo postavko prišteli v tistih »nekaj milijonov« nepravilnega poslovanja IJS. Podobna zgodba se je ponovila večkrat pri različnih temah in nikjer RS ni bil pripravljen sprejeti vsebinskih argumentov gospodarnosti, stroke, učinkovitosti delovnega procesa.

Naslednje zanimivo vprašanje je, kako ima RS pravico razsojati po svojem mnenju brez priziva (tak je zakon o njihovem delu), tudi ko gre recimo za strokovne dileme ali o drugih mnenjih vrhunskih pravnikov. Za večino pomembnih odločitev je IJS pridobil mnenje tako pristojnega ministrstva, kjer je predlog pregledala njihova pravna služba, kot prominentnih zunanjih pravnikov. Recimo IJS je sklenil praktično identični pogodbi o sodelovanju z Univerzo v Novi Gorici in MPŠ, pa je bila ena po mnenju RS nepravilna, čeprav so jo pregledali najboljši slovenski pravniki. O tej in tu omenjenih temah pozivam RS, da v medijih pojasni svoje odločitve oz. naj razloži, kje se kot nepravnik motim (v tem primeru se bom javno opravičil).

Ko se je IJS o enem mnenju RS pritožil na ustavno sodišče (US), je US pritrdilo interpretaciji IJS. Marsikatera druga točka je bila po mojem osebnem vtisu prav tako napačno tolmačena (ne samo prestroga), vendar se vodstvo IJS verjetno iz razlogov priznavanja avtoritete RS ni spuščalo v nadaljnje tožbe, delno pa

tudi zato, ker je zakon napisan tako, da se zoper mnenje RS lahko pritožiš le, kadar so kršene ustavne pravice. Zato si lahko tolmačijo tudi čisto strokovna vprašanja po svoje in njihova velja, čeprav je vsaj občasno v nasprotju s stroko in zdravim razumom.

Vsi vemo, da je v Sloveniji mnogo nepravilnosti in smo lahko samo veseli, da se jih inštitucije kot KPK ali RS lotevajo. Ko pa te inštitucije postanejo izvajalci pretirane zbirokratiziranosti in omejevalci gospodarnega ravnanja, pa bi morali biti vsi žalostni. Ali jezni in zahtevati spremembo delovanja slovenskih inštitucij, ki ne ločijo vsebine, načel gospodarnosti in poštenosti od ekstremno togega tolmačenja pravil izven svojih pristojnosti.

Po prvem pregledu je namesto nekaj milijonov bilo dejanskih napak od desetkrat do stokrat manj. Pri nekaj zaposlenih je prišlo do nekaj večjih izplačil ob prevedbi v nov plačni sistem, kjer bi torej bil proračun morda res lahko nekaj manj obremenjen. Hkrati pa je IJS precej večje zneske privarčeval že pri javnih naročilih, kjer je deloval z namenom večje gospodarnosti in učinkovitosti v okviru normalno tolmačenega zakona.

Ko sem malo spraševal okrog, so bile zgodbe podobne. Nekaj upravičenega, večinoma pikolovskega in vprašljivega. Zakaj se ne pritožite v javnost? Ne želimo dodatnih zaostrovanj, bojimo se maščevanja.

Da ne bo vse črno, velja priznati, da je imelo RS ponekod čisto prav, recimo pri nezakonitem in nepravilnem podaljševanju določenega delovnega časa včasih tudi po 10 in več let. Kljub temu pa je nekaj sistemsko narobe tako v pravni ureditvi RS kot v razmišljanju in delovanju RS. Ne razumeti (navkljub vsem

številkam), da lahko z nekoliko širšim tolmačenjem še vedno povsem v okviru zakonov posluješ tako, da prihraniš 10%, ter vztrajati na samo lastni pravilni interpretaciji slabih zakonov v škodo vse Slovenije, je meni osebno povsem nesprejemljivo. Upam, da bo nova vladna struktura uvedla protibirokratsko, pa še marsikatero drugo reformo, s katerimi bo spremenila zakone in miselnost vladnih inštitucij.

Pravo in ekonomija

V nekaterih državah, npr. ZDA, vedno ocenijo ekonomske učinke zakona pred sprejemanjem zakonodaje. Nesporno sta primerna pravna ureditev in ekonomska uspešnost povezani. Pogosto se učinke povezav ocenjuje skozi večdimenzionalno Pareto optimalno krivuljo, s katero se v našem okolju pogosto ukvarjamo. Težko pa je oceniti, koliko uspešneje bi Slovenija poslovala ob enakem delu zaposlenih, če bi bila v Sloveniji uveljavljena pravna država, zdrava pamet in povratne zanke po vzoru razvitih. Če seštejemo zgornje ocene in dodamo še nekaj drugih (koliko so stali tajkuni?), dobimo okoli 6 milijard v zadnjih 10 letih. Če se je v tujini res nabralo 50 milijard v 20 letih, je ocena 2.5 milijarde letno.

Avtocesto v vsako slovensko vas!

V medijih najdemo ocene, da smo avtoceste preplačali za 2 milijardi, ker so se izvajalci monopolno dogovarjali. Kilometer avtoceste je v Sloveniji z okoli 10 mio evri (10.000 na meter) med najdražjimi na svetu, pa tudi po številu kilometrov avtocest na prebivalca smo med prvimi, če ne celo prvi na svetu. Za časa predsednika Drnovška se je začelo s programom avtocest, ki naj bi stal 1 milijardo evrov. Sedmim letom zamude se je pridružila 450% podražitev. Ker avtocesta tipično uvede 6 novih pasov poleg dveh obstoječih in gre po dolinah, je uničevanje okolja le

dodatna kaplja k stroškom vzdrževanja in stalnim zastojem. Ne glede na to nekateri ekonomisti veselo načrtujejo nove avtoceste kot rešitev recesije.

Krožišča ali semaforje?

Statistike nesporno kažejo, da so krožišča daleč bolj prepustna (do 50%) in tudi bolj varna, ter seveda cenejša. Semaforji dajejo občutek lažne varnosti, da ljudje potem ne pazijo toliko na druge udeležence, kar pripelje do trkov pri večji hitrosti. Izpad semaforjev v Londonu je pokazal, da se je ne samo povečala propustnost celo brez krožišč, tudi število nesreč se je zmanjšalo. Ni čudno, da število krožišč v Sloveniji skokovito raste. Kdo in s kakšnim neznanjem torej gradi nova semaforizirana križišča (razen izjem), čemu stojimo ponoči pred praznim križiščem in rdečim semaforjem in zakaj se je ta proces začel šele zadnja leta? Odgovor prometnih vseznalcev je bil, da so krožišča resda bolj učinkovita in varna, vendar samo če so vozniki kulturni in veščji, to pa menda Slovenci nismo.

Koliko obdavčiti avtoprevoznike?

Računica hitro pokaže, da davkoplačevalci Slovenije subvencioniramo tovornjakarje, zlasti tuje tranzitne. Stroški popravil cest zaradi preobremenitev s tovornjaki so izrazito večji kot nabrana cestnina. Po ocenah en tovornjak uniči ceste toliko kot 1000-10.000 osebnih vozil. Hkrati Slovenija plačuje EU kazen zaradi prevelikega onesnaževanja, predvsem zaradi prometa. Vseznalci opozarjajo, da bi ob ekonomskih cestninah tuji tovornjakarji raje vozili skozi Avstrijo ali prek Reke. Hvala bogu, bomo vsaj nehali metati denar skozi okno in si zasmrajevati zrak. Drugi opozarjajo, da nam Evropa ne pusti povečati cestnin za tuje tovornjakarje. Da so evropske ceste enotne in da moramo imeti enake tarife. To ne drži, oziroma drži

samo za nespretni, kot so naši politiki in birokrati. Spretni znajo urediti tako, da bi se dvignile dajatve za tranzitne tovornjake vsaj za toliko, da bi se pokrili stroški vzdrževanja obnavljanja cest, hkrati pa bi s subvencijami slovenske tovornjakarje obdržali pri življenju.

Ležeči policaji

Eden izmed simbolov cestnih nesmislov so tudi ležeči policaji. Kako je s humanostjo te ureditve, vprašajte vsakega desetega voznika, ki ga muči hrbet. Te bolečine nikogar ne zanimajo, še manj obremenitve avtomobilov, cestišč ali povečanih izpuhov. Lahko na ležeče policaje v smislu Monty Pythona gledamo tudi kot na željo po več grbinah in luknjah na naših cestah, ker jih še ni dovolj.

Obstaja množica boljših rešitev: lahko bi vzpostavili video nadzor, iztržili kazni, kaznovali samo divjake, omogočili tekočo vožnjo in vzpostavili enak red, torej dosegli trojen profit. Pa vendar cestne policaje najdemo sredi mest, recimo sredi Ljubljane. Ali okoli Volčjega potoka, kjer je vsakih nekaj sto metrov ena grbina. Leta nazaj je bila šala, da je samo vprašanje časa, kdaj se bodo pojavili na avtocestah – in res so se pred leti pojavile mini variante pred cestninskimi postajami, da opomnijo na zmanjšanje hitrosti. Saj res, zakaj smo že zgradili cestninske postaje? In prosim, ne recite, da je vseeno, da smo naredili tako in da ni nič narobe, če take napake niso našle epiloga.

Dodatek 3: Nekaj preprostih splošnih mitov

V tej sekciji je navedenih nekaj preprostih mitov, s katerimi skušam pokazati, kako naivne so lahko ljudske množice, kako kvalitetne in preproste so strokovne in zdravorazumske ugotovitve in kako včasih traja desetletja, da se resnica prebije v javnost. Če lahko ljudje po svetu desetletja po strokovnih objavah o škodljivosti kajenja še naprej verjamejo, da kajenje koristi, ali potem lahko pričakujemo, da bomo Slovenci kaj prej spregledali, da nas strižejo neoliberalisti, pohlepni tajkuni in politiki? Zgodovina pa nas vseeno uči, da se je z vsako objavo o škodljivosti kajenja svet malce premaknil v pravo smer. Resnica in stroka sta kljub vsemu običajno zmagovali na dolg rok. Četudi smo morda malce demoralizirani ob zadnjih dveh desetletjih samostojnosti, zlasti zadnjemu desetletju, pa smo konec koncev samostojna država šele dve desetletji in bomo slej ko prej prišli na pravi okus!

Pošast v jezeru Loch Ness.

Vrsta očividcev naj bi videla pošast v tem škotskem jezeru, posneli naj bi tudi fotografije. Najbolj pogosta teorija je, da gre za pleziozavra, vrsto dinozavra, ki je živel v vodi in dihala zrak. Zato bi morala pogosto priti po zrak (na nekaj minut) in bi jo bilo nemogoče spregledati. V slovenski in angleški Wikipediji preberemo, da je to moderen mit (po domače: nateg).

Velika noga

(angleško tudi Bigfoot oz. Sasquatch) naj bi bila človeku podobna velika opica, ki naj bi živel v gozdovih ZDA. Konsistentno omenjanje se pojavlja nekaj 100 let. V Wikipediji ne najdemo trditve, da gre za mit, ampak za legendo, da večina znanstvenikov meni, da teorija ne drži, ker ni zadosti fizičnih

ostankov ali sledi primerne populacije. Seveda gre za navaden mit.

Dnevno spijte vsaj 8 kozarcev vode

Ta mit je nastal leta 1945 iz priporočila, da naj odrasel človek zaužije 8 kozarcev tekočine s hrano **in** drugimi tekočinami. »Tekočino in hrano« so novinarji zamenjali z »vodo« in navdušili množice, da so se naivno nacejali s pretiranimi količinami vode. Primerna količina tekočine je običajno tista, po kateri seč ni več precej rumene barve.

Špinača ima veliko železa.

Leta 1870 se je priznani strokovnjak zmotil pri postavljanju decimalne vejice. Posledično so cele generacije mučile otroke z velikimi količinami špinače, ki je glede železa nekje v povprečju med zelenjavami. Priljubljena risanka o Popaju je nastala na to temo.

Kajenje ni škodljivo.

Kajenje je drugi največji morilec, ki letno umori 6 milijonov ljudi oz. enega na 6 sekund ter povzroči še toliko več drugih bolezni. Tobačne tovarne letno namenijo desetine milijard dolarjev za reklame, čeprav je strokovno nesporno dokazana neposredna povezava med smrtmi in boleznimi ter kajenjem. Ljudje kadijo predvsem zato, ker jih premamijo reklame. Cigarete so v bistvu dovoljeno mamilo, saj kadilci postanejo odvisniki. Vseeno si večina ljudi še danes ne more pomagati in tudi mladih ne obvarujemo pred to kugo. Zlasti žalostno je opazovati, ko kljub vsem ukrepom število kadilcev med mladimi ne upada, zlasti pri ženskah ne. Vendar imajo ljudje počasi dosti te dvoličnosti. Pred kratkim je bila obsodba tobačnega koncerna

zaradi smrti posameznika na čez 20 milijard dolarjev. Je pa vseeno čudno – zakaj veliko ljudi še vedno kadi?

Kajenje je za državo koristno,

ker država služi pri davkih in ker zmanjšuje število starejših, ker prej pomrejo in zato niso v breme gospodarstva (so pa težave in stroški z zdravljenjem). Ko take človeško grozljive trditve analiziramo s programi, ki premetavajo številke, pokažejo, da formalno veljajo. **Analogija z ekstremnimi neoliberalnimi trditvami** je kar na mestu: ko preračunavajo, ali je za gospodarstvo koristno, da se zmanjša javni sektor, socialna država, socialna podpora itd., se analize, ki delajo s številkami, s takimi trditvami pogosto strinjajo. Računalnik oz. program samo premetava številke in izračuna nek zaključek brez postavljanja ugotovitev v kontekst semantike ali človeških odnosov. Podobno tudi kalkulator ni kriv za to, kar izračuna. Človek, ki upravlja računalnik, pa je kriv, kadar take trditve propagira v javnosti, pa če so še tako zakrinkane. Kje v takih analizah pa je človečnost, **kdaj smo tako lahkotno prestopili mejo minimalnih medčloveških odnosov** in so za nas ljudje postali gole številke?

Črna mačka prinaša nekaj slabega.

V Sloveniji obstaja stari mit, da boste doživeli nekaj slabega, če bo črna mačka prečkala vašo pot. V marsikateri drugi državi, recimo Japonski, pa prinaša srečo. Statistično seveda ni res ne eno ne drugo. Zakaj torej verjamemo v take mite? Mogoče zato, ker smo ta mit slišali prevečkrat? Morda zato tudi čedalje bolj verjamemo neoliberalnim trditvam iz reklam?

Korenje izboljša nočni vid.

Korenje vsebuje vitamin A in zato koristi vidu. Z nočnim vidom pa nima nobene povezave, razen vojne zvijače angleških propagandistov, ki so poskušali prepričati Nemce, da zato njihovi piloti ponoči dobro vidijo, da ne bi Nemci prekmalu odkrili resničnega razloga – uvedbe radarja. Posledično se niso samo nemški piloti preobjedali korenja, ampak cele generacije angleških in svetovnih otrok.

Telekineza in telepatija sta dokazani.

Ne obstaja nobena znanstvena objava ali nesporno evidentiran primer, ki bi zdržal neodvisen pregled. Ni pa povsem nemogoče, da do česa podobnega pride, zlasti v manjšem obsegu v bodočnosti. Je pa za tovrstne pojave obljubljena ogromna nagrada, če kandidat tak pojav demonstrira v laboratorijskih preverljivih in ponovljivih pogojih.

Ljudje imamo 5 čutov.

V resnici imamo ljudje 5 osnovnih čutov in kakšnih 10 dodatnih: ravnotežje, občutek toplote ...

Ribe imajo 3 sekunde spomina.

V resnici se lahko tudi ribe naučijo določenih zmerno zapletenih aktivnosti kot reakcijo na glasbo ali svetlobo. Najbolj enostavno to vidimo, ko hranimo ribice v akvariju. Čim se približamo, se začnejo drenjati na mestu, kjer bomo vnesli hrano.

Napoleon je bil mali vojak,

ki je svoje komplekse reševal z vodenjem velikih bitk. V resnici je bil Napoleon nadpovprečno velik za Francoza tedanje dobe s svojimi skoraj 170 cm.

Ljudje uporabljamo samo 10% možganov.

Še en biser. Zakaj pa možgani porabijo 20% energije v mirovanju, čeprav tehtajo le dober kilogram? Zakaj zdravniki ne obvestijo pacienta: Imamo slabo in dobro novico: v glavi imate tumor, vendar se nahaja v tistih 90%, ki jih ne uporabljate?

Kolumb je pristal v Ameriki.

V resnici je pristal na več otokih, večinoma na Karibih.

Poljaki so s konjenico napadali nemške tanke med 2. svetovno vojno.

Osebnost sem videl narisane tovrstne prizore, ampak ni verodostojnega dokaza ali poročila. Znano je le to, da je nemška propaganda tako prikazovala svojo premoč. In je prepričala svetovno javnost in prenekatere zgodovinarje do današnjih dni.

Einstein je v šoli dobival izredno slabe ocene iz matematike.

V resnici je v vseh letih blestel iz matematike in fizike, padel pa je na sprejemnem izpitu za švicarsko Politehniko, pri čemer je bil dve leti mlajši kot normalno.

Ko je JF Kennedy v Nemčiji izrekel "**Ich bin ein Berliner**", ga Nemci niso razumeli, da je en krof, kot se pogosto sliši v urbanem mitu. Lahko bi se, morebiti, vendar je vsem nemško govorečim jasno, da je stavek korekten ob uporabi pomena. Množice so se le prijazno smehljale dobronamernemu dovtipu.

Kitajski zid je edina človeška konstrukcija, ki se vidi iz vesolja s prostim očesom.

V resnici se ne vidi, pravzaprav se ne vidi nič človeškega razen luči oz. z lučmi/svetlobo obsijanimi objekti.

Preplašeni noji vtaknejo glavo v pesek.

V resnici najpogosteje zbežijo oz. včasih napadejo in poškodujejo ljudi.

Morski psi ali krokodili nimajo raka.

V resnici le na nekaj vrstah še niso našli raka oz. jih ne znamo umetno povzročiti pri njih. Taki so npr. goli krti. Morski psi in krokodili pa imajo zelo uspešne imunske sisteme, npr. iz krokodilje krvi so izločili snov, ki uničuje vrsto bakterij, virusov in tudi aids.

Čmrlji teoretično ne bi smeli leteti, ker so pretežki.

Moderne raziskave so odkrile, da insekti kot čebele ali čmrlji s svojimi krili ustvarjajo vrtince, ki povečajo nosilnost kril. Ko so uporabili model za računanje na avionih, tj. na nivoju velikih objektov, čmrlja krila niso proizvedla dovolj dviga. Sedaj vemo bolje.

Ljudje so se razvili iz opic.

Ljudje so se razvili iz skupnega prednika, delno podobnega šimpanzom.

Ni jasno, ali je bila prej kura ali jajce.

Genetska sprememba se najprej zgodi pri spočetju - torej v jajcu. Iz tega jajca se razvije nova vrsta, recimo kure.

Ljudje so sobivali z dinozavri, sabllezobimi tigri in mamuti.

Do dinozavrov nas loči kakšnih 63 milijonov let, razen če ptičev ne štejemo kot naslednike dinozavrov. So pa ljudje morda krivi za izumrtje mamutov in sabllezobih tigrov.

Hoja med spanjem ni nevarna.

Takrat ljudje pogosto padejo.

Obsmrtna doživetja so mit.

Med 5 in 15% ljudi doživi obsmrtne dogodke, pogosto pri utapljanju ali srčnih težavah. Opisi obujenih so kvalitativno podobni in kažejo nekaj značilnih vzorcev. Moj tovrstni dogodek med potapljanjem najdete, če v Googla vpišete »Gams obsmrtno«.

Petek trinajstega je nevaren dan.

Statistike kažejo, da je v petek trinajstega nekaj manj prometnih in domačih nesreč, recimo požarov. Morda je ta mit po svoje koristen – ljudje so zato bolj previdni kot običajno.

Krožišča so bolj nevarna kot semaforizirana križišča.

V resnici so krožišča v primerjavi z običajnimi križišči bistveno varnejša – ameriška študija je pokazala, da se zgodi 39% manj trčenj, 76% manj poškodb in 90% manj resnih nesreč oz. smrti. Poglavitni razlog so manjše hitrosti v križišču. Kljub temu je prepustnost večja zaradi izogibanja nepotrebnemu čakanju pred rdečo lučjo. Nekatera zapletena ali zelo prometna križišča pa vseeno potrebujejo semaforizirano urejanje.

Vsako sončenje je škodljivo.

Pretirano sončenje je škodljivo, še posebej v solarijih. Kožni rak je eden najpogostejših rakov posebej pri belcih. Približno polovica ljudi nad 65 leti je imela težave s kožnim rakom. Zmerno sončenje pa je koristno in celo varuje pred nekaterimi vrstami rakov. Trenutno svetujejo 10 minut dvakrat tedensko po rokah in morebiti nogah.

Sandy island obstaja.

Šele leta 2012 je avstralska ladja odkrila, da otoka s tem imenom v Koralnem morju pri Avstraliji v resnici ni. Otok je bil naveden celo v Google Earth, v kartah pa ga je bilo najti od konca 19. stoletja dalje.

Tony Blair je občudoval Hitlerja.

V Wikipedijo so ljudje napisali marsikaj napačnega o znanih posameznikih (preden so jih odkrili), pogosto z namenom širjenja negativnih informacij. Podobno krožijo med ljudmi razne informacije, npr. da je predsednica prejšnje vlade (oz. njen minister) obljubila prodajo nekaj podjetij, tudi Telekoma, v zameno za pomembno evropsko funkcijo. Tudi sedanji premier naj bi potrdil omenjene prodaje, tudi Telekoma. Večina takih informacij (a ne vse) se je izkazala za neresnične, recimo glede zdravja Janševega otroka.

V vakumu v veselju ljudje (ali druga bitja, npr. »alien«) eksplodirajo.

V resnici smrt nastopi ali zaradi pomanjkanja kisika ali mraza in je krajši sprehod brez vsega v vakumu teoretično mogoč.

Voda v lijaku se med izpuščanjem vrti v drugo smer na severni kot na južni polobli.

V Afriki smo opazovali, kako je prijazen možakar za male denarje v posodo natočil vodo, izpulil čep in akcijo ponovil deset metrov stran (čez ekvator). Seveda se je glede na lokacijo vrtela enkrat v eno in drugič v drugo smer. V resnici pa je le spretno nalil vodo enkrat v eno in drugič v drugo smer. Šele pri velikih sistemih npr. oblakih ali vetrovih pride do izraza Coriolisova sila, v lijaku pa prevlada oblika, gibanje itd.

Pri enaki temperaturi in vlagi se človek v stanovanju enako počuti.

Če pustimo ob strani, da je še veliko drugih vplivov, recimo porazdelitev temperature po višini od tal do stropa, je pozimi občutek mraza precej višji zaradi sevanja mrzle okolice (okna, strop, tla, stene). V skladu s Stefan-Boltzmannovim zakonom lahko izračunate izgubo energije npr. skozi okno. Razlika je precejšnja.

Dodatek 4: Predstavitev avtorja

Najbolj preprosto je pogledati na splet:

- domača stran <http://dis.ijs.si/Mezi/> - med drugim učil na 10 pedagoških institucijah
- Wikipedija
http://sl.wikipedia.org/wiki/Matja%C5%BE_Gams
- Cobiss <http://splet02.izum.si/cobiss/BibPersonal.jsp> - tu najdete preko 1000 postavk, od tega preko 500 objav, preko 100 objav v najkvalitetnejši rubriki 1.01

Večino časa delujem na Institutu “Jožef Stefan” in dopolnilno učim, vrsto let pa delam tudi v gospodarstvu, tako da mi vsi trije svetovi niso tuji, ampak prej zanimivi, vsak s svojimi značilnostmi. Kot soorganizator sem pomagal ustanoviti vrsto društev, aktiven sem tudi v sindikatu, kjer pride do izraza čut za sočloveka.

Delam na področju umetne inteligence – kako inteligenco vnesti v sisteme, predvsem računalniške, in dobiti bolj napredne sisteme ter spoznanja. Osebno menim, da nam bo razvoj znanosti kmalu omogočil preskok v novo, še bolj napredno civilizacijsko obdobje, ki ga bomo delili z intelligentnimi pomočniki – stroji z umetno inteligenco, delno pa bodo nadomeščali naše iztrošene ali poškodovane dele telesa in glave, recimo oči, kolena ali spomin.

Na katerih področjih sem strokovnjak? Če bi rekel, da za iskanje vzorcev, bi zvenelo preveč preprosto. Profesionalno s sodelavci iščemo **relacije, odvisnosti, strategije v sistemih**, včasih sodelujočih in drugič nasprotujočih in tretjič v kompleksnih s celo paleto interakcij – taki so običajno veliki sistemi npr. držav.

Vedno znova je vznemirljivo, ko se potopiš v svet podatkov in povezav, da poiščeš globlje relacije. Te globlje relacije so ključne tudi za napovedovanje prihodnosti. Super zanimivo je videti relacijo in napovedati prihodnost, potem pa opazovati, v kolikšni meri se uresniči kot napovedano. Še stavek za strokovnjake: Nekaj povezav v tej knjigi je predstavljenih malce poenostavljeno, za širše bralstvo. Nekaj pomembnih relacij pa ni omenjenih iz več razlogov.

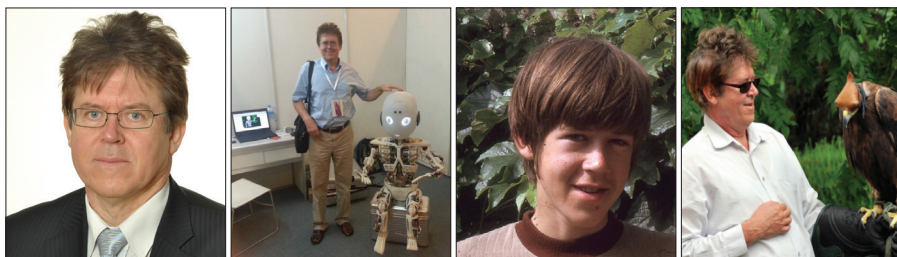
Morda se ne zavedamo, kako vrhunska inštitucija je Institut "Jožef Stefan":

Ljubljana, 26. septembra (STA) - Evropska komisija je objavila poročilo o izvajanju 7. okvirnega programa (FP7 Monitoring Report) za leto 2012, v katerem je navedla tudi 50 najuspešnejših evropskih univerz in 50 najuspešnejših raziskovalnih inštitutov. Institut Jožef Stefan zaseda zelo visoko 27. mesto. V letu 2012 je izvajal 141 projektov 7. okvirnega programa in iz tega vira pridobil 6,5 milijona evrov, skupna vrednost podpisanih pogodb pa je že dosegla 26,2 milijona evrov. Na prvem mestu je združenje francoskih inštitutov CNRS, na drugem skupnost nemških inštitutov Fraunhofer, na tretjem združenje italijanskih inštitutov CNR, na četrtem mestu pa je združenje nemških inštitutov Max Planck. Po navedenih podatkih je Institut Jožef Stefan glede na število zaposlenih približno trikrat uspešnejši od omenjenih inštitutov.

Knjiga je nastala na osnovi člankov v poljudnih časopisih in na osnovi strokovnih analiz, ki jih v skupini počnemo na svetovnem nivoju. Mešanica ni nujno eksplozivna, niti ni nujno na svetovnem nivoju, morda pa doprinese k svežemu vetriču v pomoč boljšemu vodenju Slovenije.

Slike na zadnji strani knjige - od leve proti desni

- dr. Matjaž Gams
- z največje svetovne konference o umetni inteligenci 2013 v Pekingu
- mlada leta avtorja – svet je bil takrat hudo drugačen
- naslednja knjiga trilogije bo posvečena naravi in demografiji

Strokovnjak s področja umetne inteligence in eden največjih slovenskih raziskovalcev informacijske družbe profesor dr. Matjaž Gams nam v svoji pronicljivi knjigi dokazuje spregledano dejstvo, ki se vleče iz časov socializma tudi v samostojno Slovenijo – to je, da ima slovenska tehnična inteligenca veliko bolj analitičen in na empiričnih dejstvih utemeljen pogled na sodobnost, kot pa nam ga dnevno vsiljujejo družboslovci, pravniki, ekonomisti in lobisti.

Matjaž Gams nam z rezilom britve secira mite, polresnice ter zavajanja elit in neoliberalcev, s katerimi, po njegovem mnenju, ti povečujejo socialno neenakost in zavirajo razvoj tako Slovenije kot sveta.

Ljudske množice, ki lahko verno nasedajo reklamam, so brez moči v »demokratski« strankokraciji. Posebej so analizirani pravniki, ekonomisti in politiki kot najbolj odgovorni za trenutne težave.

Knjiga je strokovno dobro podprta, razlaga pa na poljuden, vsem razumljiv način. Dobro vero v ljudi in Slovenijo spremljajo konkretni predlogi izboljšav, s katerimi bi se spet razcveteli.

Vida Petrovčič

ISBN 978-961-283-161-5

